CURRICULUM
LB
1564
C2
A34
U3
1981
gr.1-6
CURRGDHT

ALTA
372.19
1981U
Gr.1-6
CURR

ПРОГРАМА НАВЧАННЯ

для початкових шкіл

Alberta
EDUCATION

Language Services

Digitized by the Internet Archive
in 2012 with funding from
University of Alberta Libraries

http://archive.org/details/prohramanavchann81albe

ПРОГРАМА НАВЧАННЯ ДЛЯ ПОЧАТКОВИХ ШКІЛ З УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ НАВЧАННЯ ВІДПОВІДНО ДО ПАРАГРАФУ 150 (1) (b) В SCHOOL ACT

(ПЕРЕДРУК З ДОПОВНЕННЯМ)

PROGRAM OF STUDIES FOR ELEMENTARY SCHOOLS OFFERING INSTRUCTION ACCORDING TO SECTION 150 (1) (b) OF THE SCHOOL ACT (INSTRUCTION IN UKRAINIAN)

(REPRINT WITH SUPPLEMENT)

Цей документ видається за дозволом Міністра освіти згідно з Параграфом 12 в School Act.

This document is issued under the authority of the Minister of Education pursuant to Section 12 of the School Act.

ALBERTA
Education
1981

ЗМІСТ НАВЧАННЯ

ПЕРЕДМОВА (FOREWORD) А

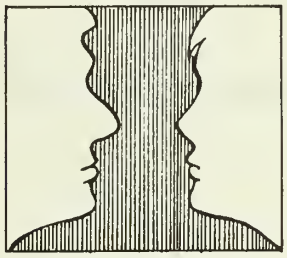

УКРАЇНСЬКА МОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ (UKRAINIAN LANGUAGE ARTS) Б

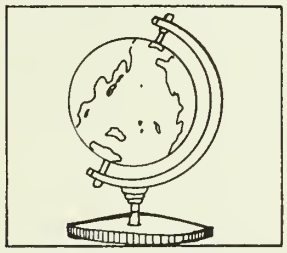

СУСПІЛЬНІ НАУКИ (SOCIAL STUDIES) В

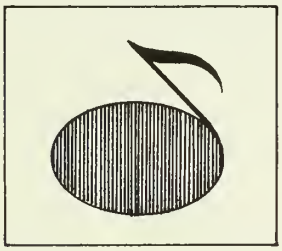

МУЗИКА (MUSIC) Г

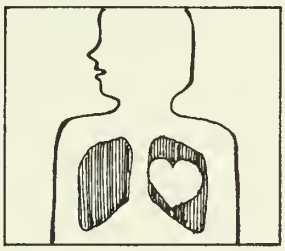

ЗДОРОВ'Я Ґ

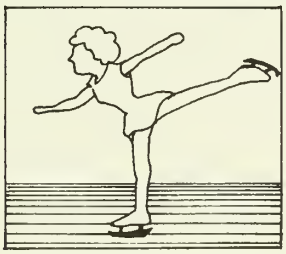

ФІЗКУЛЬТУРА Д

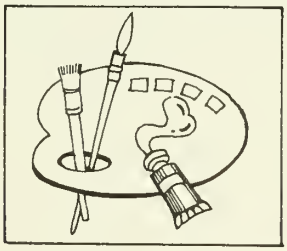

МИСТЕЦТВО Е

ДОДАТОК

Є

ПЕРЕДМОВА

(FOREWORD) **A**

ВСТУП A-1

INTRODUCTORY STATEMENT A-5

THE GOALS OF BASIC EDUCATION FOR ALBERTA A-8

ВСТУП

У Альберті існує одна Програма навчання, яка приписує настанови й зміст предметів схвалених Міністром освіти. У ній також міститься список приписаних матеріялів для цих предметів.

Хоч більшість учнів у Альберті навчається в англійській мові, законодавство дозволяє навчання в українській мові й заохочує шкільні юрисдикції забезпечувати таке услугування, коли на це існує достатня вимога.

Мета цього документа -- дати адміністраторам, директорам і вчителям видання Програми навчання для початкових шкіл в українській мові. У додаток подані інформації, які рахуються необхідними для яснішого пояснення наміру такого навчання й сподівання для учнів, які навчаються в українській мові.

НАВЧАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

У Альберті мети, які вимагаються від школи, вказані в Метах основної освіти для Альберти. Хоч у цім документі не згадується мови, яку треба вживати для навчання, зрозуміло, що подані мети стосуються всіх учнів у Альберті незалежно від мови навчання.

Тому що існує багато різних посередників пов'язаних із надбанням мови й її вживанням у ширшому середовищі, треба

буде пристосувати засоби здійснення мет основної освіти, коли навчання відбувається в мові, яка не є мовою ширшого середовища й часто не є домінуючою мовою дитини.

Визнаючи ці лінґвістичні обсяги, у 1978 році Curriculum Policies Board подав Міністрові рекомендації щодо пріоритетів для плянування, розвитку, уведення та оцінювання предметів призначених для учнів, які навчаються в українській мові. Ці пріоритети були схвалені Міністром і подаються нижче:

Перший пріоритет - дається предметам, які уможливлюють надбання лінґвістичних і культурних настанов, себто Мовній діяльності й іншим спорідненим з мовою предметам.

Щоб пристосувати цей перший пріоритет, запляновано й розвинуто предмет „Українська мовна діяльність" (українська мова) на основі принципів засвоєння, уживання та утримання мови.

Другий пріоритет - дається предметам, які рахуються головними вкладниками для досягнення культурних настанов, себто Суспільним наукам і Образотворчим мистецтвам.

Хоч важливіші настанови й зміст у Суспільних науках подібні для всіх учнів незалежно від мови навчання, робляться пристосування, щоб визначити культурні різниці між учнями, які розмовляють англійською мовою й учнями, які розмовляють українською мовою, і щоб врахувати доречні лінґвістичні посередники. Подібні пристосування необхідні для Музики, Драми й Фізкультури.

Третій пріоритет - дається предметам, які мають подібний зміст незалежно від мови, себто Математиці, Науці й Здоров'ю.

Здоров'я й Фізкультура навчаються в українській мові. Настанови й зміст цих предметів не потребують зміни. У декотрих випадках необхідні відмінні матеріяли, тому що приписані матеріяли не існують в українській мові. Але знову ж, треба зробити пристосування, щоб включити ці посередники.

У Альберті учні українського походження мають доступ до навчання в українській мові й зацікавлені батьки мають додаткову змогу передавати українську мову й культуру своїм дітям. У додаток, інші батьки також мають нагоду дати своїм дітям навчання в українській мові незалежно від їхнього лінґвістичного походження. Таким способом ці діти також можуть набути краще володіння українською мовою й розвинути більше визнання української культури, ніж якщо б вони вивчали українську мову в звичайній програмі, де українська мова навчається як предмет і не вживається як мова викладу.

Обі групи учнів повинні досягнути ту саму майстерність у англійській мові, як учні, які навчаються тільки в англійській мові. Щоб облегшити досягнення плавности в обох мовах, вихователі повинні брати до уваги введення програми Мовної діяльности для цих учнів з перспективи двох мов у межах ефективної комунікації. Програма Мовної діяльности, створена й уведена з такої перспективи, облегшить досягнення настанов, умінь і понять, які є спільні обом мовам і посилюють нагоди навчання для учнів.

НАСТАНОВИ

У додаток до настанов окреслених для звичайної шкільної програми в Альберті, настанови специфічні для надбання української мови й визнання культури є такі:

(а) розвинути функціональний ужиток української мови з умінням розуміти усну українську мову з легкістю, брати участь у розмовах, а також читати й писати по-українському в межах особистого досвіду в мові;

(б) розвинути розуміння й визнання культурних відношень, вартостей, звичаїв і традицій людей українського походження й виховувати упевненість у особистій ідентичності;

(в) полегшити розвиток позитивного ставлення до навчання інших мов і розуміння інших культур.

Отже, намір програми -- дати учням нагоду розвинути ті знання, уміння й відношення, які вимагається від учнів у школах Альберти й одночасно набути плавність у англійській та українській мовах.

За ширшими інформаціями щодо введення програм забезпечених у Section 150 (1) (b) у School Act пропонується звернутись до наступних документів виданих Міністерством освіти Альберти:

1. Bilingual Education, The Alberta Experience, 1973.
2. Teaching In A Language Other Than English: The Immersion Approach, 1983.

INTRODUCTORY STATEMENT

In Alberta, there is one Program of Studies which prescribes the objectives and content of the courses approved by the Minister of Education. It also contains the list of prescribed learning resources for these courses.

While the majority of pupils in Alberta receive instruction in the English language, legislation permits instruction in the Ukrainian language, and school jurisdictions are encouraged to provide such a service when there is sufficient demand for it.

The purpose of this document is to provide administrators, principals and teachers with a Ukrainian language edition of the Program of Studies for Elementary Schools. In addition, information perceived as necessary to communicate more clearly the intent of such instruction and of the expectations for pupils receiving instruction in the Ukrainian language is provided.

INSTRUCTION IN UKRAINIAN

In Alberta, the goals expected of the school are specified in The Goals of Basic Education for Alberta. While no mention is made of the language to be used for instructional purposes in this statement, it is understood that the goals specified in this statement are intended for all pupils in Alberta, regardless of the language of instruction.

Because of many factors related to language acquisition and its utilization in the wider community, the means taken to realize the stated goals of basic education will need adaptation when instruction is given in a language which is not the language of the wider community and often not the dominant language of the child.

Recognizing these linguistic dimensions, in 1978 the Curriculum Policies Board recommended priorities to the Minister for planning, developing, implementing and evaluating courses intended for pupils receiving instruction in the Ukrainian language. These priorities were accepted by the Minister and are indicated below:

Priority #1 is to be given to courses which facilitate the acquisition of linguistic and cultural objectives such as Language Arts and other language-related courses.

To accommodate this first priority, a Language Arts course (Ukrainian) has been planned and developed using principles of language acquisition, utilization and maintenance.

Priority #2 is to be given to courses which are perceived as contributing primarily to the attainment of cultural objectives such as Social Studies and the Fine Arts.

While the major objectives and content in Social Studies are similar for all students regardless of the language of instruction, adaptations are made to recognize the cultural differences between English-speaking and Ukrainian-speaking students and to take into account the relevant linguistic factors. Similar adaptations are necessary for Music, Drama and Physical Education.

Priority #3 is to be given to courses in which the content is similar, regardless of language, such as Mathematics, Science and Health.

Health and Physical Education are taught in Ukrainian. The objectives and content of these subjects require no content changes. In some instances, different learning resources are necessary because the prescribed materials are not available in Ukrainian. But again relevant linguistic factors must be taken into account and adaptations may need to be made to accommodate for these factors.

In Alberta, access to Ukrainian language education is usually available to students of Ukrainian origin so that interested parents have added opportunities to transmit the Ukrainian language and its culture to their children. In addition, other parents also have the opportunity of having their children receive instruction in the Ukrainian language regardless of linguistic background. In this way, these children too may acquire a better command of the Ukrainian language and develop a greater appreciation of the culture than if they were to learn Ukrainian as part of a regular program in which Ukrainian is taught as a language and not used as a language for instructional purposes.

Both groups of students are expected to attain the same profi-

ciency in English as do the students who receive instruction in English only. To facilitate the attainment of fluency in both languages, educators should consider the implementation of a Language Arts program for these students from the perspective of two languages within a framework of effective communication. A Language Arts program conceived and implemented from such a perspective will facilitate the attainment of objectives, skills and concepts which are common to both languages and enhance the learning opportunities for the pupils.

OBJECTIVES

In addition to the objectives outlined for regular school programs in Alberta, objectives specific to the acquisition of the Ukrainian language and appreciation of culture are:

(a) to develop a functional use of the Ukrainian language with the ability to understand Ukrainian when it is spoken, to participate easily in a conversation as well as read and write in Ukrainian within one's experience in the language;

(b) to develop an understanding and appreciation of cultural attitudes, values, customs and traditions of people of Ukrainian origin and to foster a security in one's identity;

(c) to facilitate the development of positive attitudes towards learning other languages and understanding other cultures.

Thus, it is intended that pupils in these classes are given opportunities to develop the knowledge, the skills and the attitudes expected of pupils in Alberta schools while at the same time acquiring fluency in both English and Ukrainian.

For more information on the implementation of programs provided under Section 150 (1) (b) of the School Act, the following Alberta Education documents are suggested:

1. Bilingual Education, The Alberta Experience, 1973.

2. Teaching In A Language Other Than English: The Immersion Approach, 1983.

THE GOALS OF BASIC EDUCATION FOR ALBERTA

INTRODUCTION

Goals are statements which indicate what is to be achieved or worked toward. In relation to basic education, goals serve several functions:

(1) they identify the distinctive role of the school and its contribution to the total education of youth;

(2) they provide purpose and direction to curriculum planning, implementation and evaluation;

(3) they enable parents, teachers and the community at large to develop a common understanding of what the schools are trying to achieve.

Society must periodically re-examine the goals of its schools. Changes in emphasis and minor adjustment of the basic goals may be required from time to time to keep pace with social change.

This statement of goals is to direct education for grades 1 through 12 in Alberta schools. It is the basis from which specific objectives for various subjects and grades shall be developed.

While the school makes a very important contribution to education, it is only one of the agencies involved in the education of youth. The home, the church, the media and community organizations are very significant influences on children. It is useful, therefore, to delimit the role of schooling in education. Education refers to all the learning experiences the individual has in interacting with the physical and social environment; it is a continuing and lifelong process. Schooling, which has a more limited purpose, refers to the learning activities planned and conducted by a formally structured agency which influences individuals during a specified period. There is, of course, a very close relationship between schooling and education -- the learning which occurs in school influences and is influenced by what is learned outside the school.

GOALS OF SCHOOLING

Schooling, as part of education, accepts primary and distinctive responsibility for specific goals basic to the broader goals of education. Programs and activities shall be planned, taught, and evaluated on the basis of these specific goals in order that students will be provided with the opportunities and means to:

- develop competencies in reading, writing, speaking, listening and viewing;
- acquire basic knowledge and develop skills and attitudes suitable for the appropriate application of knowledge in mathematics, the practical and fine arts, the sciences, and the social studies (including history and geography), with appropriate local, national, and international emphases in each;
- develop the learning skills of finding, organizing, analyzing, and applying information in a constructive and objective manner;
- acquire knowledge and develop skills, attitudes and habits which contribute to physical, mental, and social well-being;
- develop an understanding of the meaning, responsibilities, and benefits of active citizenship at the local, national and international levels;
- acquire knowledge and develop skills, attitudes, and habits required to respond to the opportunities and expectations of the world of work.

Because the above goals are highly interrelated, each complementing and reinforcing the others, priority ranking among them is not suggested. It is recognized that in sequencing learning activities for students some goals are emphasized earlier than others; however, in relation to the total years of schooling, they are of equal importance.

In working toward the attainment of its goals, the school will strive for excellence. However, the degree of individual achievement also depends on student capabilities and motivation as well as on support from the home and the community. Completion of diploma requirements is expected to provide the graduate with basic preparation for lifelong learning. Dependent on program choices, the diploma also enables job entry or further formal study.

GOALS OF EDUCATION

Achievement of the broader goals of education must be viewed as a shared responsibility of the community. Maximum learning occurs when the efforts and expectations of various institutions affecting children complement each other. Recognizing the learning that has or has not occurred through various community influences, among which the home is most important, the school will encourage the development of:

- intellectual curiosity and a desire for lifelong learning;
- the ability to get along with people of varying backgrounds, beliefs and lifestyles without sacrificing personal ideals and values;
- a sense of community responsibility which embraces respect for law and authority, public and private property, and the rights of others;
- self-discipline, self-understanding, and a positive self-concept through realistic appraisal of one's capabilities and limitations;
- an appreciation for tradition and the ability to understand and respond constructively to change as it occurs in personal life and in society;
- skills for effective utilization of financial resources and leisure time and for constructive involvement in community endeavors;
- an appreciation for the role of the family in society;
- an interest in cultural and recreational pursuits;
- a commitment to the careful use of natural resources and the preservation and improvement of the physical environment;
- a sense of purpose in life and ethical or spiritual values which respect the worth of the individual, justice, fair play, and fundamental rights, responsibilities and freedoms.

The ultimate aim of education is to develop the abilities of the individual in order to fulfill personal aspirations while making a positive contribution to society.

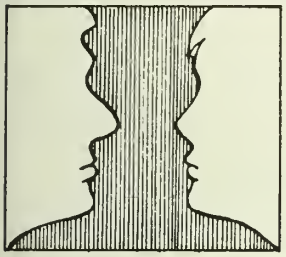

УКРАЇНСЬКА МОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ

(UKRAINIAN LANGUAGE ARTS)

Б

INTRODUCTION TO THE UKRAINIAN LANGUAGE ARTS COURSE OUTLINE Б-1

УКРАЇНСЬКА МОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ - МЕТИ Б-3

ЗАГАЛЬНІ НАСТАНОВИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТИ Б-5

СПЕЦИФІЧНІ НАСТАНОВИ Б-8

УКРАЇНСЬКА МОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ: ЗМІСТ І УМІННЯ (КЛЯСИ 1-6) Б-12

СКЛАДОВІ ЧАСТИНИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТИ (КЛЯСИ 1-6) Б-29

ПРИПИСАНІ МАТЕРІЯЛИ Б-30

INTRODUCTION TO THE UKRAINIAN LANGUAGE ARTS COURSE OUTLINE

The ultimate goal of a Language Arts program offered in Ukrainian or in English is communication. Mastery of language skills (listening, speaking, reading, writing and viewing) serves to provide each individual with the necessary means to understand and to relate to one's physical and human environment.

Schools offering instruction according to Section 150 (1) (b) of the School Act thus offer a Language Arts program from the perspective of two languages within a framework of effective communication. Such a program provides both teachers and students with opportunities to transfer many skills and concepts acquired in one language to another. This pedagogical dimension should be considered by administrators and teachers in planning the time and strategies required to attain the objectives identified for the English and Ukrainian Language Arts program.

This section contains the philosophy, goals, objectives, content and prescribed learning resources for the elementary Ukrainian Language Arts program. Information pertaining to the English Language Arts program is to be found in the regular Elementary Program of Studies.

NOTE

School administrators who do not read Ukrainian can obtain an English translation of the "Ukrainian Language Arts Course Outline", including an explanation of the philosophy which underlies this program, by ordering the Ukrainian Language Arts (1-6) Source Booklet for Administrators, available from:

Central Support Services
Alberta Education
Devonian Building, 8th Floor, West Tower
11160 Jasper Avenue
Edmonton, Alberta
T5K 0L2

УКРАЇНСЬКА МОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Мова, це засіб передання думок, бажань і почувань. Для повного спілкування учень вступає в творчі процеси, які ведуть до розвитку мови й чутливости до точного вжитку й до мовного нюансу (відтінку). Через розвиток ентузіязму й гордости учень навчається розповідати про переживання, ідеї й власні погляди вільно й ясно.

МЕТИ

У додаток до Мет основної освіти для Альберти, які установлюють плянування, навчання й оцінювання всіх програм, визначено наступні мети, які зокрема відносяться до Української мовної діяльности (1-6):

1. Розвивати функціональний ужиток української мови через:

   i. розвиток сприймальних комунікаційних умінь -- зорового й слухового сприймання й читання;

   ii. розвиток експресивних комунікаційних умінь -- усного мовлення й писання.

2. Розвивати свідомість і зацікавлення до того, як мова діє через:

   i. здобуття мовного досвіду й знання (фонологічного, морфологічного, синтаксичного, лексичного, ортографічного (правописного)), яке полегшує спілкування.

3. Розвивати визнання й зрозуміння ставлень, культурних вартостей, звичаїв та традицій людей українського походження через:

   i. участь у виховних програмах з відмітним культурним і мовним наголосом.

4. Розвивати гнучкість у вживанні мови для різноманітних намірів через:

i. ознайомлення з експресивними можливостями усної й писемної української мови;

ii. уживання експресивних засобів української мови для більш ефективного усного й писемного спілкування.

ЗАГАЛЬНІ НАСТАНОВИ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТИ

Загальні настанови Української мовної діяльности повинні забезпечити учням нагоду розвинути п'ять комунікаційних умінь:

КЛЯСИ 1-3

1. Зорове сприймання

   Учень зможе:

   1.1. застосовувати вміння зорового сприймання;

   1.2. виявити бажання дивитися цілеспрямовано;

   1.3. виявити розвиток думання через осмислювання й розуміння зорових засобів;

   1.4. виявити бажання дивитися для розваги.

2. Слухове сприймання

   Учень зможе:

   2.1. застосовувати вміння слухового сприймання;

   2.2. виявити бажання слухати цілеспрямовано;

   2.3. виявити розвиток думання через осмислювання й розуміння щораз складнішої усної мови.

3. Усне мовлення

   Учень зможе:

   3.1. застосовувати набуте вміння розмовляти;

   3.2. виявити бажання розмовляти ефективно;

   3.3. виявити розвиток думання через усне вираження щораз складнішої мови.

4. Читання

   Учень зможе:

   4.1. застосовувати вміння читати;

4.2. виявити бажання читати для розваги;

4.3. виявити розвиток думання через осмислювання й розуміння щораз складнішої писемної мови.

5. Писання

Учень зможе:

5.1. застосовувати вміння писати;

5.2. виявити розвиток думання через вираження щораз складнішої писемної мови.

КЛЯСИ 4-6

1. Зорове сприймання

Учень зможе:

1.1. застосовувати вміння зорового сприймання набуте в попередніх клясах;

1.2. виявити розвиток думання через осмислювання й розуміння щораз складніших зорових засобів.

2. Слухове сприймання

Учень зможе:

2.1. застосовувати вміння слухового сприймання набуте в попередніх клясах;

2.2. виявити бажання слухати цілеспрямовано;

2.3. виявити розвиток думання через осмислювання й розуміння щораз складнішої мови.

3. Усне мовлення

Учень зможе:

3.1. застосовувати вміння розмовляти набуте в попередніх клясах;

3.2. виявити бажання розмовляти ефективно;

3.3. виявити розвиток думання через усне вираження щораз складнішої мови.

4. Читання

Учень зможе:

4.1. застосовувати вміння читати набуте в попередніх клясах;

4.2. виявити бажання читати для розваги й здобуття інформацій;

4.3. виявити розвиток думання через осмислювання й розуміння щораз складнішої писемної мови.

5. Писання

Учень зможе:

5.1. застосовувати вміння писати набуте в попередніх клясах;

5.2. виявити бажання писати ефективно;

5.3. виявити розвиток думання через вираження щораз складнішої писемної мови.

ПРИМІТКА

За обширний опис цих умінь див. Учительський порадник. Українська мовна діяльність (кл. 1-6).

СПЕЦИФІЧНІ НАСТАНОВИ

Специфічні настанови для кляс 1-6 підкреслюють надбання української мови й розвиток розуміння української культури в канадському оточенні через діяльності, які включають:

1. людське взаємодіяння,
2. комунікацію (спілкування),
3. літературу й творчість
   та
4. пізнавальну асиміляцію.

КЛЯСИ 1-3

Людське взаємодіяння

По закінченні 3-ої кляси учень зможе:

1. виявити ріст у розвитку поваги до людей і розуміння характерних особливостей;
2. виявити визнання цінности різних життєвих стилів і традицій;
3. виявити бажання розуміти своє суспільне оточення;
4. виявити пізнання важливости прийнятої суспільної поведінки при вживанні усної мови: застосовувати прийняті правила для взаємодіяння особи з особою (розмова, діялог при телефоні, дискусія).

Комунікація (спілкування)

По закінченні 3-ої кляси учень зможе:

1. спілкувати усно, уживаючи наступні форми: розмови, драматизації, оповідання, пояснення, вказівки й звіти;
2. виявити краще володіння усними й неусними комунікаційними вміннями, уживаючи рухи, міни й модулювання голосу та правильну вимову для передання значення;

3. виявити первинну свідомість про різницю між формальною й неформальною мовою, уживаючи відповідні мовні структури в різноманітних ситуаціях;

4. уживати правильні розділові знаки (пунктуацію) для виразної писемної комунікації: знаки питання, знаки оклику, крапки, апостроф і великі букви.

Література й творчість

По закінченні 3-ої кляси учень зможе:

1. читати й пізнавати широку різноманітність відповідного літературного матеріялу й творчости: параграфи (абзаци), оповідання, поезії, вистави й діялоги.

Пізнавальна асиміляція

По закінченні 3-ої кляси учень зможе:

1. відрізняти схожості й різниці в звуковій системі української й англійської мов;

2. визначати приголосні й голосні букви;

3. пізнавати структури слів (корені, склади);

4. уживати й реаґувати на щоденні вирази;

5. виявити знання структурного розбору в писемній праці;

6. уживати правильний нахил, віддаль і стиль сполучення буков притаманний українській мові;

7. виявити вміння розв'язувати проблеми, розуміти почуття, пристосовуватись до різних ситуацій і розуміти легкі абстрактні поняття.

КЛЯСИ 4-6

Людське взаємодіяння

По закінченні 6-ої кляси учень зможе:

1. розуміти, що особа унікальна в її характерних особливостях і досвіді;

2. виявити прийняту суспільну поведінку при вживанні усної мови.

Комунікація (спілкування)

По закінченні 6-ої кляси учень зможе:

1. виявити розуміння могутности й сили усної або писемної мови;
2. спрямувати увагу на ясне й логічне вираження;
3. виявити вміння поширювати свій запас слів;
4. виявити точність у вживанні деяких мовних форм і розуміння мовних нюансів.

Література й творчість

По закінченні 6-ої кляси учень зможе:

1. читати й пізнавати широку різноманітність відповідного літературного й творчого матеріялу:

автобіографія	фантазія
міт/леґенда/байка	наукова фантастика
казка	оповідання про тварин
біографія	історичне оповідання
запрошення	відповідь на запрошення
подяка	прохання
діловий лист	нарис
звіт (реферат)	щоденник
журнал	конспект
поезія	вистава (п'єса)

2. розуміти, що література є формою комунікації й мистецтвом;
3. виявити розуміння літературного стилю й умовностей, тобто: характеризування, опис, гумор, аналіза, роля автора, уособлення.

Пізнавальна асиміляція

По закінченні 6-ої кляси учень зможе:

1. виявити зрозуміння способів розвитку гіпотез і роблення висновків;
2. пізнавати, що погляди відіграють ролю в творенні думок і підтримці арґументів;

3. розуміти, що надбання знання вимагає часу та енерґії;

4. виявити ефективний ужиток частин мови, тобто: прикметників, займенників, іменників, дієслів;

5. виявити вміння застосовувати граматичні поняття (підмет і присудок).

УКРАЇНСЬКА МОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ: ЗМІСТ І УМІННЯ (КЛЯСИ 1-6)

Зміст для розвитку комунікаційних умінь містить у собі діяльності, які специфічно відносяться до надбання мовних умінь: слухового сприймання, зорового сприймання, усного мовлення, читання й писання. Ці діяльності наголошують елементи української мови: фонологію, морфологію, синтаксу й ортографію, які слід опанувати для того, щоб дати учням можливість діяти ефективно в мові. Ці діяльності визначені в наступних схемах під заголовком „Українська мовна діяльність: зміст і уміння".

Зміст і вміння слухового/зорового сприймання, читання/зорового сприймання, усного мовлення й писання представлені в схемах на наступних сторінках. Намір цих схем -- подати вчителям ясні провідні вказівки. Учителі повинні пристосовувати їх згідно з:

1. потребами учнів, котрі мають обмежений досвід в українській мові перед вступом до нижчої школи;

2. потребами учнів, котрі мають більше плавности й розуміння в українській мові.

Нижче подана ілюстрація схем:

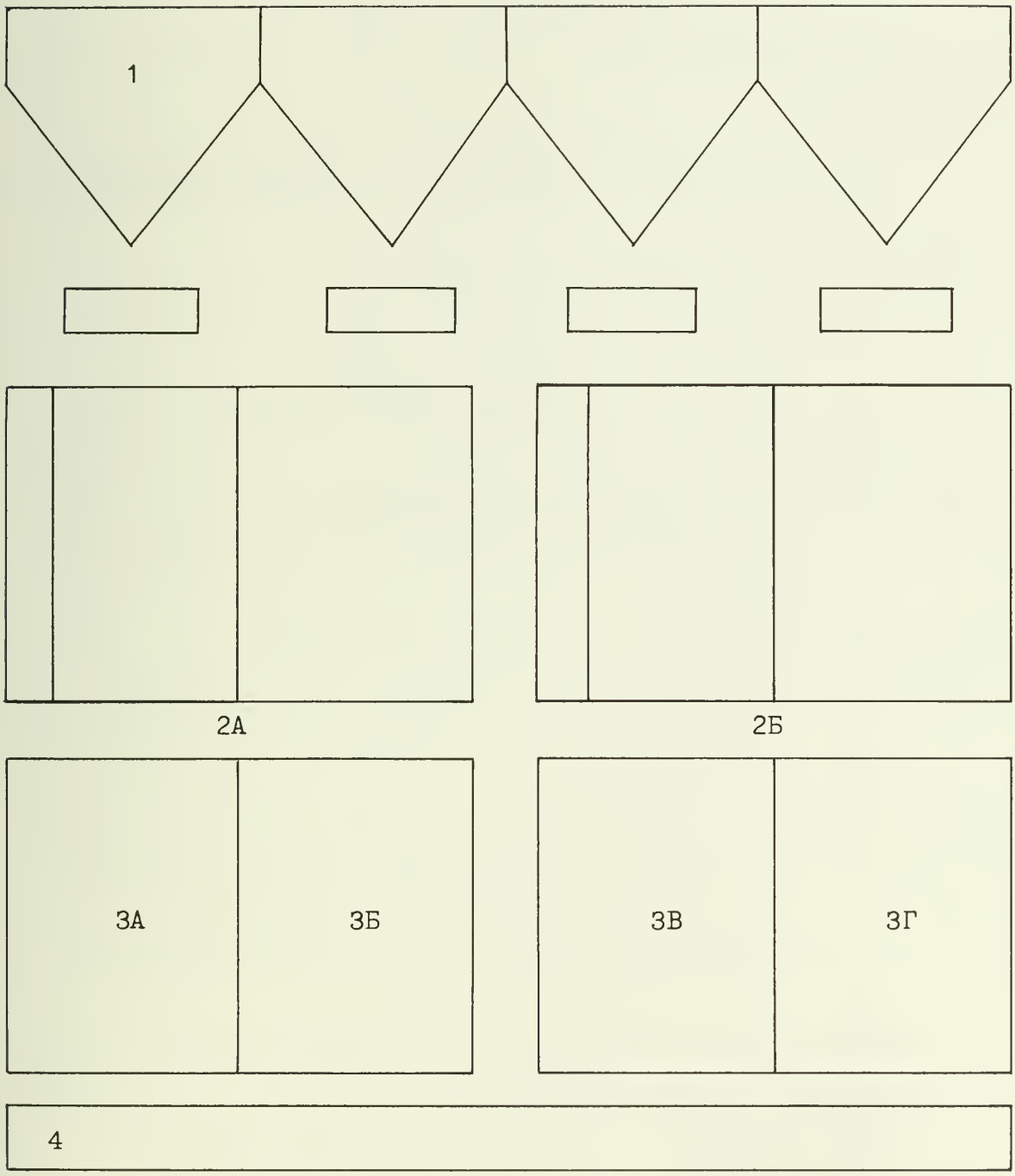

Частина 1 : Спільні елементи в українській мовній діяльності, які протягаються через слухове/зорове сприймання, читання/зорове сприймання, усне мовлення й писання, вказані в частині 1. У цій дільниці вчителі можуть плянувати інтеґрування:

(а) внутрі мовної діяльности;

(б) мовної діяльности з такими предметами як Суспільні науки, Здоров'я й Музика.

Частина 2А: Спільні елементи сприймальної мови (слухове/зорове сприймання, читання/зорове сприймання) вказані в частині 2А. Декотрі можна перенести з англійської мови й вони критичні в допомозі дітям сприймати думки.

Частина 2Б: У частині 2Б включені спільні елементи експресивної мови (усне мовлення й писання), які є критичними в допомозі дітям висловлювати їхні думки.

Частина 3 : Елементи характерні для слухового/зорового сприймання, читання/зорового сприймання, усного мовлення й писання вказані в частинах 3А, 3Б, 3В і 3Г.

Частина 4 : Ця частина нагадує вчителям, що вміння слухового/зорового сприймання, читання/зорового сприймання, усного мовлення й писання повинні бути застосовані в усіх предметах.

Учителі мають багато нагод інтеґрувати аспекти усної мови (слухове й зорове сприймання) й писемної мови (читання й писання) не подані в схемах. Наприклад, уміння слухового й зорового сприймання можна застосовувати в інтерв'ю, розповіданні оповідань або дискусіях. Читання й писання вимагають

розуміння структури писемної мови, правопису й пунктуації.

Уміння розвинуті в англійській мовній діяльності, такі як інтерв'ю, розповідання оповідань або дискусії, можуть бути переносними. Однак, знання про правильний ужиток розділових знаків, формування літер, стиль сполучення літер і структуру мови може спричинити перешкоду. Отже, додаткову увагу й тренування треба присвятити цим ділянкам.

УЧНІ ПЕРШОЇ КЛЯСИ ПОВИННІ:

СЛУХОВЕ/ЗОРОВЕ СПРИЙМАННЯ	ЧИТАННЯ/ЗОРОВЕ СПРИЙМАННЯ	УСНЕ МОВЛЕННЯ	ПИСАННЯ
- застосовувати основні вміння зорового й слухового сприймання - виявити бажання слухати й дивитися ефективно - виявити розвиток думання через осмислювання й розуміння ілюстрованих описів, порівнянь, виражень почувань, переваг	- застосовувати основні вміння підготовчих періодів до читання й зорового сприймання - виявити бажання читати - виявити розвиток думання через осмислювання й розуміння легких матеріялів у друкованому або недрукованому вигляді: описи, порівняння, послідовність часу, вираження почувань	- застосовувати вміння усного мовлення - виявити бажання розмовляти по-українському - виявити розвиток думання через усне вираження легких: описів, порівнянь, почувань, послідовностей часу, емоцій, переваг - виявити втіху й задоволення звучанням мови	- застосовувати основні вміння підготовчих періодів до писання - виявити розвиток думання через диктування: описів, виражень почувань, емоцій, порівнянь, послідовностей часу - виявити розвиток думання через ілюстрування оповідань, власних переживань, описів
СПРИЙМАЛЬНА МОВА - виявити свідомість у слуховому й зоровому сприйманні: •виконати завдання •застосувати слухову/зорову ввічливість •відповісти співрозмовникові - пізнати потребу слухати/дивитися - виявити визнання цінности ритму в мові - розуміти ідеї сприйняті слухом і зором: •знайти відповіді на легкі питання •ототожнити головні думки, легкі послідовності •виконувати легкі спрямовування •розрізняти дійсність і вигадки •формувати уявні зображення	- виявити розуміння зорових засобів у друкованому або недрукованому вигляді (напр., малюнки, ярлики, заголовки) - уважно слухати читані уривки	**ЕКСПРЕСИВНА МОВА** - пізнавати різні мовні вжитки (напр., питати питання, розповідати оповідання, „покажи й розкажи", ділитися переживаннями, драматизація) - говорити про власні переживання - почати пізнавати важливість прийнятої суспільної поведінки при вживанні усної мови (розмови, дискусії): •брати участь •шанувати погляди інших - виявити поширення запасу слів (змістових і описових) - виявити ріст у структурі мови (уживати точніші іменники й дієслова) - виявити знання контурів української мови	
- слухати оповідання, поеми (вірші), пісні, легкі вказівки, розмови й пояснення - оглянути різноманітність легких зорових засобів (напр., малюнки, речі висвітлені прожектором, діяфільми) - розрізняти схожості й різниці між звуками: •відрізняти характерні особливості звуків •ототожнювати початкові й кінцеві звуки - пам'ятати й пригадувати інформації сприйняті слухом: •деклямувати вірші •пригадувати послідовність двох або трьох подій •пригадувати легкі вказівки	- оглянути різноманітність ілюстрованих матеріялів відповідних для першої кляси (напр., оповідання, малюнки, поеми (вірші), діяфільми, книжки з малюнками). - розрізняти й пам'ятати позицію в просторі, передній плян супроти заднього пляну - розрізняти схожості й різниці (напр., букви, цифри) - з'єднувати зорові й слухові інформації, уживаючи матеріяли відповідні для першої кляси - негайно пізнавати часто вживані слова застосовані в матеріялах для читання - пригадувати інформації в матеріялах відповідних для першої кляси - збагнути корінні слова в різноманітних формах	- усно спілкувати, уживаючи наступні форми: напрями, вказівки, розмови, оповідання - уживати різноманітність словесних і німих комунікаційних уміль - уживати жести для передання значення - виразно розмовляти - уживати правильну вимову, якість і управління голосу - уживати відповідні структури мови в різноманітних ситуаціях - намагатися розмовляти цілими реченнями, коли потрібно - уживати творчу драматизацію й діялог - виявити втіху у вживанні української мови	- продовжувати розвивати моторику великих м'язів - розвивати моторику дрібних м'язів, координацію ока з рукою, ліворучне-праворучне рухання - розвивати свідомість про проміжок між рядками, поле - виявити знання понять: ряд, стовпець

УМІННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТИ ПОВИННІ БУТИ ЗАСТОСОВУВАНІ, ПІДКРІПЛЮВАНІ Й ПОШИРЮВАНІ ВЧИТЕЛЯМИ ВСІХ ПРЕДМЕТІВ З УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ НАВЧАННЯ.

СЛУХОВЕ/ЗОРОВЕ СПРИЙМАННЯ	ЧИТАННЯ/ЗОРОВЕ СПРИЙМАННЯ	УСНЕ МОВЛЕННЯ	ПИСАННЯ
- застосовувати вміння слухового сприймання набуті в першій клясі - виявити розвиток думання через осмислювання й розуміння складніших усних і ілюстрованих матеріялів: описи, пояснення, клясифікації, порівняння, процедури, переваги, послідовність часу, вираження почувань, емоції	- застосовувати вміння читання й зорового сприймання набуті в першій клясі - виявити бажання читати й дивитися - виявити розвиток думання через осмислювання й розуміння складніших матеріялів у друкованому або недрукованому вигляді: опис, пояснення, процедури, порівняння, послідовність часу, вираження почувань, клясифікації, переваги	- застосовувати вміння усного мовлення набуті в першій клясі - виявити бажання розмовляти ефективно - виявити втіху й задоволення звучанням мови - виявити розвиток думання через усне вираження складніших: описів, почувань, поглядів, пояснень, клясифікацій, порівнянь, послідовностей часу, емоцій, переваг, процедур	- застосовувати вміння писання набуті в першій клясі - виявити розвиток думання через диктування й писання легких: описів, пояснень, клясифікацій, порівнянь, послідовностей часу, виражень почувань, емоцій, процедур - виявити розвиток думання через ілюстрування/писання оповідань, власних переживань, звітів про події, описів

СПРИЙМАЛЬНА МОВА

СЛУХОВЕ/ЗОРОВЕ СПРИЙМАННЯ	ЧИТАННЯ/ЗОРОВЕ СПРИЙМАННЯ
- виявити свідомість у слуховому сприйманні: •виконати завдання •застосовувати слухову/зорову ввічливість •відповісти співрозмовникові - визнавати цінність причин для слухового й зорового сприймання: •пізнати потребу слухати й дивитися •змінювати рівень уваги відповідно до потреби - виявити зростаюче визнання цінности ритму в мові - виявити розуміння зростаючого набору зорових матеріялів - розуміти, поширювати й судити ідеї сприйняті слухом і зором: •здобувати інформації й значення, подробиці, головні думки, легкі послідовності •формувати уявні зображення •виконувати вказівки •передбачувати, установлювати відношення, робити висновки, розрізняти дійсність і вигадки	- почати читати очима (мовчки) на короткі уривки часу - працювати самостійно чи спільно над читальними/зоровими діяльностями - розуміти ролю читача /слухача/ глядача - читати знайомі матеріяли плавно (усно) - виявити розуміння основного зорового запасу слів - виявити розуміння легких морфологічних закінчень (напр., теперішній час, кличний і родовий відмінок) - читати/оглядати легкий матеріял зі зростаючим розумінням: •помічати подробиці, головні думки, послідовність - виводити відношення (напр., час, число, простір) - робити висновки - передбачати (змінні закінчення) - уживати натяки в змісті для передбачення й ототожнення слів у матеріялах відповідних для другої кляси - ототожнювати різні форми літератури (оповідання про тварин, оповідання про справжніх людей, казки, фантазії) - виявити вміння вчитися для того, щоб: •знайти частини книжки (обкладинку, заголовок, число сторінки)
- слухати різноманітні форми усної мови: поезія, пісня, легкий звіт, оповідання, представлення, розмова - оглянути різноманітні зорові засоби (напр., карикатури, діяпозитиви, діяфільми, ляльковий театр, вистави) - розрізняти схожості й різниці між звуками/зоровими засобами •пізнавати приголосні й голосні •пізнавати структурні елементи (корені, множину, рід займенника) - з'єднувати зорові й слухові інформації: •пригадувати подробиці •пригадувати послідовність трьох або	- читати різноманітність матеріялів, у друкованому або недрукованому вигляді, відповідних для другої кляси: таблиця, оповідання, поезія, діяфільм, параграф, малюнок, звіт, список, вказівки - розрізняти й пам'ятати позицію в просторі, передній плян супроти заднього пляну, уживаючи складніші матеріяли - розрізняти схожості й різниці (напр., букви, цифри, слова) - розуміти постійність форм (букви,

ЕКСПРЕСИВНА МОВА

УСНЕ МОВЛЕННЯ	ПИСАННЯ
- пізнавати, що відповідна мова важлива - пристосовувати темп мовлення до окремих ситуацій - розуміти ролю промовця/слухача - розмовляти з більшою плавністю про знайомі теми - виявити ріст у структурі мови (напр., уживати точніші слова, добавляти описові слова й фрази)	- пізнавати потребу уважности для виконання писемного завдання - почати писати про знайомі предмети - почати розвивати ріст у ілюстративних виразах - розвивати ріст у запасі слів - виявити розвиток у писемній мові, збільшуючи кількість слів у писемній мові - уживати точніші іменники й дієслова
- спілкувати усно, уживаючи наступні форми: звіт, оповідання, вказівка, дискусія, розмова - уживати широку різноманітність словесних і німих комунікаційних умінь (творча драматизація, діялог) - виявити оволодіння словесними й німими комунікаційними вміннями: •уживати відповідні жести/вирази обличчя й якість голосу •виразно розмовляти відповідним темпом •уживати правильну вимову	- уживати відповідні форми писемної мови для виразної комунікації: ілюстровані/писемні переживання, думка, оповідання, лист подяки (укладений цілою клясою) - продовжувати розвивати моторику дрібних м'язів рук - уживати правильну пунктуацію для виразної комунікації: крапки, знаки питання, великі букви (перше слово в реченні, імена) - розуміти рукописні форми літер - писати чітко

- застосовуватн вміння слухового й зорового сприймання набуті в першій і другій клясах
- внявити бажання слухати й дивнтися ефективно
- внявнти розвнток думання через осмнслювання й розуміння складнішнх усних:
  - опнсів
  - пояснень
  - легких зведень
  - виражень почувань
  - клясифікацій
  - порівнянь
  - послідовностей
  - процедур
  - переваг
  - гіпотез

- застосовуватн вміння читання й зорового спрнймання набуті в першій і другій клясах
- виявити бажання чнтати й дивнтися для розваги
- внявитн розвнток думання через осмнслювання й розуміння складніших пнсемнних чи ілюстрованих:
  - опнсів
  - пояснень
  - клясифікацій
  - порівнянь
  - переваг
  - послідовностей
  - виражень почувань
  - емоцій
  - поглядів

- застосовуватн вміння усного мовлення набуті в першій і другій клясах
- внявитн бажання розмовлятн ефективно
- внявитн розвиток думання через усне вираження складнішнх:
  - описів
  - пояснень
  - зведень
  - процедур
  - гіпотез
  - переваг
  - клясифікацій
  - послідовностей
  - порівнянь
  - почувань
  - емоцій

- застосовувати вміння пнсання набуті в першій і другій клясах
- внявити розвиток думання через пнсемне вираження складніших:
  - опнсів
  - пояснень
  - процедур
  - порівнянь
  - послідовностей
  - почувань
  - емоцій
  - переваг

СПРИЙМАЛЬНА МОВА

СЛУХОВЕ/ЗОРОВЕ СПРИЙМАННЯ

- виявити свідомість у слуховому/зоровому спрнйманні:
  - •внконати завдання
  - •застосовувати слухову/зорову ввічлнвість
- внзнаватн цінність прнчнн для слухового й зорового спрнймання:
  - •пізнати потребу слухатн й дивитнся
  - •змінюватн рівень уватн відповідно до потребн
- внявити визнання цінности ритму в мові
- внявнти більше розуміння зростаючого слухового набору слів
- розумітн, пошнрюватн й суднтн ідеї сприйняті слухом і зором
- здобуватн інформації й значення із складніших матеріялів для того, шоб:
  - •зауважитн подробнці, головні думки, послідовності
  - •визначитн й реагуватн на елементн в літературі (напр., характерні рисн)
  - •установлювати відношення
  - •передбачати, установлювати з відповідного змісту
  - •розрізняти дійсність і вигадкн, правдоподібність і перебільшення
- оцінювати дію й поведінку дійової особи в оповіданні
- ужнватн структурну аналізу (рід дієслова, префікси, корінь)

ЧИТАННЯ/ЗОРОВЕ СПРИЙМАННЯ

- чнтатн очима (мовчкн) на довші урнвки часу
- працюватн самостійно чи спільно над чнтальнимн діяльностямн
- розумітн ролю чнтача/автора, глядача/ілюстратора
- пристосовуватн темп чнтання до спецнфічннх намірів і матеріялів (усно)
- внявитн краще зрозуміння зростаючого читального запасу слів
- читатн/оглядатн складніші матеріялн із зрозумінням для того, шоб:
  - •здобути дослівне й внсловне розуміння головних думок (причина й наслідок), подробнць, послідовностей
  - •робитн висновки, пов'язуватн думки
  - •передбачатн наслідки
- ужнвати змістові аналізн для передбачення й ототожнення слів у складнішнх матеріялах (снптакса, семантичні натякн)
- ототожнювати й реагуватн на різні типи й форми зорового мистецтва й на елементи праці мистця
- виявитн вміння вчитнся для того, шоб:
  - •знайтн частинн кннжкн (автор, словничок)
  - •вкласти слова в абетковнй порядок за першою буквою
- ототожнювати різні формн літератури (автобіографії)
- знаходити інформації в різноманітних

ЕКСПРЕСИВНА МОВА

УСНЕ МОВЛЕННЯ

- пізнавати, шо відповідна мова важлнва
- пристосовуватн темп, силу, тон мовлення до окремнх снтуацій
- говорнтн плавно про складніші темн
- виявитн втіху й задоволення звучанням мови
- виявнти ріст у запасі слів (ширнну й глнбину)
- виявнти ріст в усному запасі слів, уживаючи шораз складніші мовні структури через:
  - •будування речень
  - •уживання слів і висловів для різноманітностн й наголосу
  - •пізнавання, шо іменнкн, дієслова, займеннкн мають відмінні структурні формн й функції

ПИСАННЯ

- пізнаватн, шо відповідна мова важлнва
- пнсатн плавно про складніші темн
- внявнтн ріст у запасі слів (шнрнну й глнбину)
- виявнтн ріст у пнсемній мові через:
  - •збільшення кількостн слів у пнсемній мові
  - •добавлення описовнх слів
  - •будування речень
  - •уживання слів і внсловів для різноманітностн й наголосу
- писатн чітко
- пізнавати різннцю в зображенні снмвола/звука в українській мові в порівнянні з подібнимн й відмінниимн зображеннями в іншнх мовах (напр., t,т; р, п)
- уживатн правнльннй нахил, віддаль і стнль сполучення літер відповідний для української мови (ш, р, м, и, я)

УКРАЇНСЬКА МОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ: ЗМІСТ І УМІННЯ

УЧНІ ЧЕТВЕРТОЇ КЛЯСИ ПОВИННІ:

- застосовувати вміння слухового/зорового сприймання набуті в перших трьох клясах
- виявити бажання дивитися ефективно
- виявити розвиток думання через осмислювання й розуміння складніших усних і ілюстрованих:
  - описів
  - пояснень
  - зведень
  - плянів
  - процедур
  - клясифікацій
  - порівнянь
  - послідовностей
  - гіпотез
  - поглядів
  - передбачень
  - почувань
  - емоцій
  - переваг
  - думок

- застосовувати вміння читання/зорового сприймання набуті в перших трьох клясах
- виявити бажання читати й дивитися для розваги
- виявити розвиток думання через осмислювання й розуміння щораз складніших усних і ілюстрованих:
  - описів
  - пояснень
  - зведень
  - плянів
  - процедур
  - передбачень
  - клясифікацій
  - порівнянь
  - послідовностей
  - гіпотез
  - поглядів
  - почувань
  - емоцій
  - переваг
  - думок

- застосовувати вміння усного мовлення набуті в перших трьох клясах
- виявити бажання розмовляти ефективно
- виявити розвиток думання через усне вираження щораз складніших:
  - описів
  - пояснень
  - зведень
  - процедур
  - поглядів
  - клясифікацій
  - порівнянь
  - гіпотез
  - плянів
  - передбачень
  - послідовностей
  - переваг
  - почувань
  - емоцій

- застосовувати вміння писання набуті в перших трьох клясах
- виявити бажання писати ефективно
- виявити розвиток думання через писемне вираження щораз складніших:
  - описів
  - пояснень
  - зведень
  - процедур
  - емоцій
  - порівнянь
  - послідовностей
  - гіпотез
  - плянів
  - клясифікацій
  - почувань
  - поглядів
  - думок
  - переваг

СПРИЙМАЛЬНА МОВА

СЛУХОВЕ/ЗОРОВЕ СПРИЙМАННЯ

- виявити свідомість у слуховому/зоровому сприйманні:
  - виконати завдання
  - застосовувати основну слухову/зорову ввічливість
  - розуміти ролю глядача/публіки
- виявити свідомість про ролю вмінь щодо збагачення значення й цілого ефекту через плянування, спеціяльні впливи, майстерність у екранах і картинах, драмі й особистих представленнях
- цінити причини для слухового/зорового сприймання:
  - слухати/дивитися для різноманітних причин
  - змінювати рівень уваги відповідно до потреби
- виявити вміння слухати/дивитися довше
- виявити ріст багатого, обдарованого уявою відгуку до слухових і зорових переживань
- виявити зростаюче оцінювання ритму в мові
- розуміти міни обличчя, жести й рухи
- пригадувати промовцеве вживання ефективних слів, фраз і образотворчої мови
- виявити краще розуміння зростаючого слухового запасу слів
- розуміти й почати поширювати й оцінювати ідеї сприйняті слуховим чи зоровим способом для:
  - здобуття інформацій і значення — помітити подробиці, головну думку, послідовність
  - ототожнення й відгуку до різних родів і форм літератури й до елементів авторської майстерности
  - ототожнення й припущення щодо відносин: (напр., час, причина й наслідок)
  - роблення висновків, передбачення
  - формування чутливих вражень, думок
  - ототожнення ідей: фактичних, вигаданих, вражених особистою опінією, абсурдних, правдоподібних, перебільшених, гумористичних
- уживати змістову аналізу для передбачення й визначення слів, уживаючи синтаксичні й семантичні натяки
- оглядати тихо на довші уривки часу

ЧИТАННЯ/ЗОРОВЕ СПРИЙМАННЯ

- читати очима (мовчки) на довші уривки часу
- розуміти ролю автора/читача/глядача/ілюстратора:
  - почати виявляти розуміння авторського/мистецького стилю й структури (напр., через усне читання, виконування ролі, пантоміму)
  - вибирати матеріял відповідний для публіки
- працювати самостійно чи спільно над діяльностями читання й дивлення
- почати пристосовувати темп до відповідних потреб і матеріялів (усно й мовчки)
- читати щораз складніші матеріяли з плавкістю (усно й мовчки)
- читати/оглядати щораз складніші матеріяли із зрозумінням для того, щоб:
  - здобути дослівне й висловне розуміння головної думки, подробиць, послідовности
  - ототожнити й зробити припущення щодо відносин (напр., час, причина й наслідок)
  - робити висновки, передбачати наслідки
  - робити узагальнення
  - установлювати точки зору, почуття
- читати/оглядати щораз складніші матеріяли критично для оцінювання або розсудження думок:
  - відрізняти факт від опінії, вигадку від дійсности
  - пізнавати абсурд, гумор
  - визначати почуття, відношення
- ототожнювати й реагувати на різні роди й форми літератури й на елементи авторської майстерности
- ототожнювати й реагувати на різні роди й форми зорового мистецтва й на елементи мистецької праці
- застосовувати змістову аналізу для передбачення й визначення слів у щораз складніших матеріялах (синтаксичні й семантичні натяки)
- виявити вміння вчитися:
  - уживати словники й глосарії
  - укладати слова в абетковий порядок за другою буквою

ЕКСПРЕСИВНА МОВА

УСНЕ МОВЛЕННЯ

- пізнати, що відповідна мова важлива для ефективної комунікації
- розуміти ролю промовця/слухача:
  - виявляти стиль і структуру матеріялу
  - пізнавати потребу підготовлення публіки
- говорити плавно про щораз складніші теми
- пристосовувати швидкість, силу звука, тон мовлення
- виявити ріст в усному запасі слів (ширину й глибину), уживаючи:
  - щораз точніші слова
  - ефективну образотворчу мову
- виявити безперервний розвиток усної мови:
  - почати складати, поширювати й сполучати різні роди речень (розповідні, питальні, наказові)
  - уживати точніші слова й вислови для різноманітности й наголосу
  - розуміти різні структурні форми й функції іменників, дієслів, займенників
  - пізнавати поняття про підмет і присудок

ПИСАННЯ

- пізнати, що відповідна мова важлива для ефективної комунікації
- розуміти ролю автора/читача
- пізнати потребу пристосовувати стиль і структуру до змісту й читача
- писати плавно про щораз складніші теми
- виявити безперервний ріст у писемному запасі слів (ширину й глибину), уживаючи:
  - щораз точніші слова
  - ефективну образотворчу мову
- виявити безперервний розвиток писемної мови:
  - почати складати, поширювати й сполучати різні роди речень (розповідні, питальні, наказові)
  - уживати точніші слова й вислови для різноманітности й наголосу
  - розуміти різні структурні форми й функції іменників, дієслів, займенників
  - пізнавати поняття про підмет і присудок
- організувати інформації здобуті із зростаючої різноманітности джерел (напр., діяфільми, схеми, підручники, словники, люди, звукові стрічки)
- написати параграф, зображуючи головну думку

- слухати в різноманітних контекстах, уживаючи наступні форми:
  - оповідання з перебільшенням
  - оповідання про тварин
  - представлення
  - вистава (п'єса)
  - анекдот з особистого життя
  - запрошення
  - біографія
  - дискусія
  - інтерв'ю
  - звіт
  - відповідь
  - розмова
  - поезія
  - казка
- дивитися/слухати в зростаючому контексті (напр., ляльковий театр, карнавальна процесія)
- розрізняти схожості й різниці між звуками:
  - розрізняти силу, висоту, якість, тривалість, послідовність різноманітних звуків
  - застосовувати фонетичну й структурну аналізу до слів сприйнятих слухом
  - визначати структуру слова (напр., корінні слова, приростки (префікси), наростки (суфікси), склади)
- виявити розвиток слухової/зорової пам'яти:
  - пригадувати подробиці, послідовність, вказівки
  - пригадувати вірші, оповідання, плякати, діяпозитиви

- читати/оглядати зростаючу різноманітність матеріялів відповідних для четвертої кляси в наступних формах:
  - оповідання з перебільшенням
  - оповідання про тварин
  - автобіографія
  - дружній лист
  - вистава (п'єса)
  - запрошення
  - казка
  - біографія
  - звіт
  - інтерв'ю
  - зведення
  - відповідь
  - подяка
  - поезія
- продовжувати поліпшувати слухову й зорову дискримінацію й уміння пам'яти набуті в попередніх клясах
- продовжувати пов'язувати зорові й слухові інформації (напр., пунктуація, вимова, висота звука, наголос), уживаючи складніші матеріяли
- негайно пізнавати слова, які часто трапляються в матеріялах для читання
- застосовувати аналізу складів і структури для розшифровання незнайомих слів у відокремленні й у змісті
- продовжувати розуміти зорові матеріяли

- розмовляти в зростаючих контекстах, уживаючи наступні форми:
  - оповідання з перебільшенням
  - оповідання про тварин
  - автобіографія
  - представлення
  - анекдот з особистого життя
  - вистава (п'єса)
  - біографія
  - звіт
  - інтерв'ю
  - дискусія
  - казка
  - запрошення
  - відповідь
  - розмова
  - поезія
- продовжувати виявляти краще оволодіння наступними словесними й німими комунікаційними вміннями:
  - пристосовувати силу, швидкість і висоту звука відповідно до потреби
  - уживати відповідні вирази обличчя, жести й пози
- виявити знання про різниці між формальною й неформальною мовою, уживаючи ці два стилі у відповідних ситуаціях

- уживати наступні форми для виразної комунікації:
  - оповідання про тварин
  - біографія
  - автобіографія
  - щоденник
  - дружній лист
  - звіт
  - запрошення
  - подяка
  - поезія
- уживати правильну пунктуацію для виразної комунікації:
  - крапка, знак питання, кома, лапки, знак оклику, апостроф, дефіс, великі букви
- уживати зразкові форми рукопису, писати виразно й швидше
- уживати й поширювати основний писемний запас слів
- застосовувати знання про структуру й фонетику в писемній праці
- перевірити писемну працю, слідкуючи за пунктуацією, уживанням великої букви, почерком

УМІННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТИ ПОВИННІ БУТИ ЗАСТОСОВУВАНІ, ПІДКРІПЛЮВАНІ Й ПОШИРЮВАНІ ВЧИТЕЛЯМИ ВСІХ ПРЕДМЕТІВ З УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ НАВЧАННЯ.

УКРАЇНСЬКА МОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ: ЗМІСТ І УМІННЯ

УЧНІ П'ЯТОЇ КЛЯСИ ПОВИННІ:

- застосовувати вміння слухового й зорового сприймання набуті в перших чотирьох клясах
- виявити бажання слухати й дивитися ефективно
- виявити розвиток думання через осмислювання й розуміння щораз складніших усних чи ілюстрованих:

описів	послідовностей
пояснень	гіпотез
зведень	плянів
процедур	передбачень
клясифікацій	переваг
порівнянь	опіній
почувань	думок

- застосовувати вміння читання й зорового сприймання набуті в перших чотирьох клясах
- виявити бажання читати й дивитися для розваги та інформації
- виявити розвиток думання через осмислювання й розуміння щораз складніших писемних чи ілюстрованих:

описів	гіпотез
пояснень	плянів
зведень	передбачень
клясифікацій	почувань
порівнянь	переваг
процедур	опіній
послідовностей	думок

- застосовувати вміння усного мовлення набуті в перших чотирьох клясах
- виявити бажання розмовляти ефективно
- виявити розвиток думання через усне вираження щораз складніших:

описів	гіпотез
пояснень	плянів
зведень	передбачень
процедур	почувань
клясифікацій	переваг
порівнянь	опіній
послідовностей	думок

- застосовувати вміння писання набуті в перших чотирьох клясах
- виявити розвиток думання через писемне вираження щораз складніших:

описів	гіпотез
пояснень	плянів
процедур	переваг
легких зведень	опіній
клясифікацій	думок
порівнянь	почувань
послідовностей	

СЛУХОВЕ/ЗОРОВЕ СПРИЙМАННЯ

СПРИЙМАЛЬНА МОВА

- виявити свідомість у слуховому/зоровому сприйманні:
  - виконати завдання
  - застосовувати поведінку основну для ефективного слухового/зорового сприймання
  - розуміти зв'язок між слухачем/промовцем
  - розуміти міни обличчя, жести й рухи
- пригадувати промовцеве вживання ефективних слів, фраз, образотворчої мови
- шинити причини для слухового/зорового сприймання:
  - слухати/дивитися для різноманітних причин
  - змінювати рівень уваги відповідно до потреби
  - розшукувати ситуації для здобуття інформацій або розваги через слухове/зорове сприймання
- виявити зростаюче оцінювання ритму в мові
- виявити зростаючу свідомість про ролю вмінь щодо збагачення значення й цілого ефекту через плянування, спеціяльні впливи, майстерність у екранах і картинах, драмі й особистих представленнях
- продовжувати виявляти краще розуміння зростаючого слухового запасу слів
- продовжувати вживати змістову аналізу:
  - синтаксичні натяки (афікси, корені), семаитичні натяки (порядок слів, сигнальні слова, такі як отже, тобто)
- розуміти, поширювати й оцінювати думки сприйняті слуховим/зоровим способом із щораз складнішого матеріялу для:
  - здобуття інформацій і значення — помітити подробиці, головну думку, послідовність
  - ототожнення й відгуку до різних родів чи форм літератури (напр., міти, наукові видумки) й до елементів авторської майстерности (напр., настрій, тема)
  - ототожнення й припущення щодо відносин (напр., час, віддаль, причина й наслідок, розмір)
  - роблення висновків, передбачення
  - формування чутливих вражень, думок
  - ототожнення й оцінювання ідей як фактичних, вигаданих, вражених особистою опінією, абсурдних, правдоподібних, перебільшених, гумористичних, реалістичних, уявних
  - ототожнення й аналізування точки зору
  - роблення узагальнень

ЧИТАННЯ/ЗОРОВЕ СПРИЙМАННЯ

- читати очима (мовчка) на довші уривки часу
- дивитися на довші уривки часу
- розуміти ролю автора, читача/слухача:
  - виявити розуміння авторського стилю й структури (напр., через усне читання, виконування ролі, пантоміми)
- вибирати матеріяли відповідні для публіки
- пристосовувати темп читання до відповідних потреб і матеріялів (усно й мовчки)
- читати щораз складніші матеріяли з плавкістю (усно й мовчки)
- виявити більше розуміння зорового запасу слів відповідного для п'ятої кляси
- продовжувати пристосовувати змістову аналізу:
  - синтаксичні натяки (афікси, корені)
  - семаитичні натяки (порядок слів, сигнальні слова такі як отже, тобто)
- читати щораз складніші матеріяли із зрозумінням для того, щоб:
  - здобути дослівне й висловне розуміння головної думки, подробиць, послідовности
  - ототожнити й припустити відносини (напр., час, віддаль, причина й наслідок, розмір)
  - зробити висновки, передбачити наслідок, аналізувати
  - визначити намір автора
  - ототожнити й аналізувати точку зору
  - робити узагальнення
- читати щораз складніші матеріяли критично для того, щоб оцінити або осудити ідеї:
  - розрізняти факт від опінії, видумку від дійсности
  - викрити абсурд, гумор
  - визначити почування й відношення
- ототожнювати й реагувати на різні роди й форми літератури (напр., настрій, тема)
- виявити наступні вміння:
  - ставити слова в абетковий порядок
  - знаходити частини книжки (індекс, примітки під текстом, бібліографія)
  - уживати друкарські помічники (напр., курсив, відступ, провідні слова, натяки про вимову)
  - знаходити інформації в зростаючій різноманітності матеріялів і видань (напр., схеми, табелі, діяграми, енциклопедії, діяфільми, карточний каталог)
- розвивати знання про походження слів

УСНЕ МОВЛЕННЯ

ЕКСПРЕСИВНА МОВА

- пізнавати, що відповідна мова є важливою для ефективної комунікації
- розуміти ролю промовця/слухача:
  - виявити стиль і структуру більш абстрактних і щораз складніших матеріялів
- підготовляти публіку відповідно до специфічних родів матеріялу (напр., розповідання про науковий експеримент, оголошення інформацій)
- розмовляти плавно й довше
- виявити дальший ріст усного запасу слів (ширина й глибина), уживаючи:
  - точніші слова
  - ефективну образотворчу мову
- виявити дальший ріст усної мови:
  - складати, розширювати й сполучати різні роди речень, уживаючи слова, фрази й речення для визначення іменників і дієслів
- уживати точніші слова й фрази для різноманітности й наголосу
- розуміти різні форми й функції частин мови (напр., іменники, прикметники, прислівники)
- розуміти й застосовувати поняття про підмет і присудок

ПИСАННЯ

- пізнавати, що відповідна мова є важливою для ефективної комунікації
- розуміти ролю автора/читача, пристосовуючи стиль і структуру відповідно до змісту й читача
- писати самостійно чи спільно
- виявити дальший ріст писемного запасу слів (ширина й глибина), уживаючи:
  - точніші слова
  - ефективну образотворчу мову
- виявити дальший ріст писемної мови, уживаючи щораз складніші мовні структури:
  - складати, розширювати й сполучати різні роди речень, уживаючи слова, фрази й речення для змінювання іменників і дієслів
  - уживати точніші слова й фрази для різноманітности й наголосу
  - уживати речення різної довжини для різноманітности й наголосу
  - розуміти й застосовувати різні форми й функції частин мови (напр., іменники, прикметники, прислівники)
  - розуміти й застосовувати поняття про підмет і присудок
- організувати інформації здобуті із зростаючої різноманітности джерел (напр., діяфільми, фільми, люди, відеофільми)
- писати чітко й довше про більш абстрактні й щораз складніші теми
- писати добре зорганізовані параграфи
- писати ефективно без перешкодження іншої мови в літерах і стилі сполучення літер
- виявити розуміння більших кляс слів, напр., іменників, займенників, прикметників, дієслів

- слухати в різноманітних контекстах, уживаючи наступні форми:

автобіографія	запрошення
фантазія	відповідь
міт/легенда/байка	розмова
наукова фантастика	дискусія
оповідання з перебільшенням	інтерв'ю
оповідання про тварин	звіт
засідання гуртка	
представлення	
казка	
біографія	
анекдот з особистого життя	
поезія	
вистава (п'єса)	
ляльковий театр	
фільм	
діяфільм	
пантоміма	

- розрізняти схожості й різниці між звуками:
  - продовжувати розрізняти силу, висоту, якість, тривалість, послідовність різноманітних звуків
  - застосовувати фонетичну й структуру аналізу до слів сприйнятих слухом
- виявити ріст слухової пам'яти:
  - продовжувати розвивати вміння
  - пригадувати подробиці, послідовність, вказівки
- пригадувати щораз складніші ілюстровані й неілюстровані матеріяли

- читати зростаючу різноманітність матеріялів відповідних для п'ятої кляси в наступних формах:

автобіографія	
міт/легенда/байка	
дружній лист	
наукова фантастика	
діловий лист	
оповідання з перебільшенням	
оповідання про тварин	
запрошення	фантазія
відповідь	казка
нарис	звіт
біографія	щоденник
зведення	
інтерв'ю	
поезія	
вистава (п'єса)	
ляльковий театр	
фільм	
діяфільм	
пантоміма	

- продовжувати поліпшувати вміння дискримінації й пам'яти набуті в попередніх клясах
- продовжувати з'єднувати зорові й слухові інформації для запевнення правильного зрозуміння складніших матеріялів
- негайно пізнавати слова, які часто зустрічаються в матеріялах для читання
- продовжувати застосовувати фонетичну й структурну аналізу для розшифровання незнайомих слів у відокремленні й у контексті
- продовжувати розуміти зорові матеріяли

- розмовляти в зростаючих контекстах, уживаючи наступні форми:

оповідання з перебільшенням	
оповідання про тварин	
анекдот з особистого життя	
засідання гуртка	
міт/легенда/байка	
наукова фантастика	
представлення	відповідь
автобіографія	розмова
фантазія	дискусія
біографія	звіт
запрошення	інтерв'ю

- продовжувати виявляти оволодіння наступними словесними й німими комунікаційними вміннями:
  - пристосовувати силу звука, висоту й темп відповідно до потреби
  - уживати інтонацію відповідну для характеризування й значення
- уживати відповідні міни обличчя, жести й пози
- виявити знання про різниці між формальною й неформальною мовою, уживаючи ці два стилі у відповідних ситуаціях

- писати в зростаючих контекстах, уживаючи наступні форми:

оповідання з перебільшенням	
оповідання про тварин	
автобіографія	
міт/легенда/байка	
наукова фантастика	
вистава (п'єса)	
дружній лист	
діловий лист	
фантазія	запрошення
відповідь	подяка
біографія	звіт
нарис	поезія
щоденник	зведення

- виявити вміння вживати:
  - правила вживання великої букви й пунктуацій специфічних для української мови
  - зразкові форми рукопису
  - прийняті форми правопису
- уживати й розширювати основний правописний запас слів
- застосовувати вміння перевіряти писемну працю із зростаючою компетенцією
- уживати словник для перевірювання правопису й значення
- приготовити легку бібліографію, визначаючи автора, назву й число сторінки в книжці

УМІННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТИ ПОВИННІ БУТИ ЗАСТОСОВУВАНІ, ПІДКРІПЛЮВАНІ Й ПОШИРЮВАНІ ВЧИТЕЛЯМИ ВСІХ ПРЕДМЕТІВ З УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ НАВЧАННЯ.

УКРАЇНСЬКА МОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ: ЗМІСТ І УМІННЯ

УЧНІ ШОСТОЇ КЛЯСИ ПОВИННІ:

- застосовувати вміння слухового й зорового сприймання набуті в перших п'ятьох клясах
- виявити бажання слухати й дивитися ефективно
- виявити розвиток думання через осмислювання й розуміння шораз складніших усних і ілюстрованих:

описів	послідовностей
пояснень	гіпотез
зведень	пляків
процедур	почувань
клясифікацій	переваг
передбачень	опіній
порівнянь	думок

- застосовувати вміння читання й зорового сприймання набуті в перших п'ятьох клясах
- виявити бажання читати й дивитися для розваги й інформації
- виявити розвиток думання через осмислювання й розуміння шораз складніших писемних чи ілюстрованих:

описів	пляків
пояснень	передбачень
зведень	переваг
процедур	опіній
клясифікацій	думок
почувань	послідовностей
гіпотез	

- застосовувати вміння усного мовлення набуті в перших п'ятьох клясах
- виявити бажання розмовляти ефективно
- виявити розвиток думання через усне вираження шораз складніших:

описів	пляків
пояснень	послідовностей
зведень	порівнянь
процедур	переваг
клясифікацій	опіній
передбачень	думок
гіпотез	почувань

- застосовувати вміння писання набуті в перших п'ятьох клясах
- виявити бажання писати ефективно
- виявити розвиток думання через писемне вираження шораз складніших:

описів	послідовностей
пояснень	гіпотез
зведень	пляків
процедур	переваг
клясифікацій	почувань
передбачень	опіній
порівнянь	думок

СПРИЙМАЛЬНА МОВА

СЛУХОВЕ/ЗОРОВЕ СПРИЙМАННЯ

- виявити свідомість у слуховому/зоровому сприйманні:
  - виконати завдання
  - застосовувати поведінку основну для ефективного слухового/зорового сприймання
  - розуміти зв'язок між слухачем/промовцем
  - розуміти міни обличчя, жести, рухи
- цінити причини для слухового/зорового сприймання:
  - слухати/дивитися для різноманітних причин
  - змінювати рівень уваги відповідно до потреби
  - розшукувати ситуації для здобуття інформацій, ідей або розваги через слухове/зорове сприймання
- виявити вміння пізнавати фрази, павзи, перехідні слова, виражати розділові знаки в мові й допомагати слухачеві
- пригадувати промовцеве вживання ефективних слів, фраз, образотворчої мови
- виявити свідомість про ролю вмінь щодо збагачення значення й цілого ефекту через плянування, спеціяльні впливи, майстерність у екранах, картинах, драмі й особистих представленнях
- продовжувати виявляти краще розуміння зростаючого слухового запасу слів
- розуміти, поширювати й оцінювати думки сприйняті слуховим/зоровим способом із шораз складніших матеріялів для того, щоб:
  - здобути інформації й значення, помітити подробиці, головну думку, послідовність
  - ототожнити й реагувати на різні роди й форми літератури (напр., міт, легенда) й на елементи авторської майстерности (напр., настрій, тема)
  - ототожнити й зробити припущення про відносини (напр., віддаль, причина й наслідок)
  - робити висновки, передбачення
  - формувати чутливі враження, думки
  - ототожнювати й оцінювати ідеї як фактичні, вигадані, вражені особистою опінією, гумористичні, логічні, доречні, пропагандистські
  - аналізувати й оцінювати погляди інших
  - робити узагальнення
- продовжувати вживати змістову аналізу:
  - синтаксичні натяки (афікси, корені), семантичні натяки (порядок слів, сигнальні слова такі як тобто, себто, отже, очевидно, хоч, поки що)

ЧИТАННЯ/ЗОРОВЕ СПРИЙМАННЯ

- читати очима (мовчки) на довші уривки часу
- дивитися на довші уривки часу
- розуміти ролю автора, читача/слухача:
  - виявити розуміння авторського стилю й структури (напр., через усне читання, виконування ролі, пантоміми)
  - вибирати матеріяли відповідні для публіки
- пристосовувати темп читання до відповідних потреб і матеріялів (усно й мовчки)
- читати шораз складніші матеріяли з плавністю (усно й мовчки)
- виявити розуміння зорового запасу слів відповідного для шостої кляси
- продовжувати пристосовувати змістову аналізу:
  - синтаксичні натяки (корені, афікси)
  - семантичні натяки (порядок слів, сигнальні слова такі як тобто, себто, отже)
- читати шораз складніші матеріяли із зрозумінням для того, щоб:
  - здобути дослівне й висловне розуміння головної думки, подробиць, послідовности
- визначити й припустити відносини (напр., час, віддаль, причина й наслідок, розмір)
- зробити висновки, передбачити наслідки, аналізувати, визначити намір автора
- аналізувати й оцінювати різні погляди
- робити узагальнення
- читати шораз складніші матеріяли критично для того, щоб оцінити або осудити думки:
  - розрізняти факт від опінії, видумку від дійсности, доречність від недоречности
  - викрити абсурд, гумор, упередженість, схильність
  - визначити почування, прийнятність
- визначати й реагувати на різні роди й форми літератури (напр., міт, легенда) й на елементи авторської майстерности (напр., настрій, тема)
- продовжувати виявляти наступні вміння:
  - ставити слова в абетковий порядок
  - знаходити частини книжки (напр., дата видання, авторське право)
  - уживати друкарські помічники (напр., курсив, відступ, провідні слова, натяки про вимову)
  - знаходити інформації в зростаючій різноманітності матеріялів (напр., альманахи, схеми, спеціяльні глосарії, карточні каталоги)
  - синтезувати дві або більше статті
- розвивати знання про походження слів

ЕКСПРЕСИВНА МОВА

УСНЕ МОВЛЕННЯ

- пізнавати, що відповідна мова є важливою для ефективної комунікації
- розуміти ролю промовця/слухача:
  - виявити стиль і структуру більш абстрактних і шораз складніших матеріялів
  - підготовляти публіку відповідно до специфічних родів матеріялу (напр., розповідання про смішний випадок, оголошення інформацій)
- розмовляти плавно й довше про більш абстрактні й шораз складніші теми
- виявити дальший ріст усного запасу слів (ширина й глибина), уживаючи:
  - точніші слова
  - ефективну образотворчу мову
- виявити дальший ріст усної мови:
  - складати, розширювати й сполучати різні роди речень
  - уживати слова, фрази й речення для змінювання іменників і дієслів
  - уживати точніші слова й фрази для різноманітности й наголосу
  - розуміти різні формн й функції частин мови (напр., прикметники, прислівники, прийменники)
  - розуміти й застосовувати поняття про підмет і присудок

ПИСАННЯ

- пізнавати, що відповідна мова є важливою для ефективної комунікації
- розуміти ролю автора/читача, пристосовуючи стиль і структуру відповідно до змісту й читача
- писати самостійно чи спільно
- виявити дальший ріст писемного запасу слів (ширину й глибину), уживаючи:
  - шораз точніші слова
  - ефективну образотворчу мову
- виявити дальший ріст писемної мови, уживаючи шораз складніші мовні структури:
  - складати, поширювати й сполучати різні роди речень
  - уживати слова, фрази й речення для змінювання іменників і дієслів
  - уживати точніші слова, фрази й речення для різноманітности й наголосу
  - уживати речення різного роду й довжини для різноманітности й наголосу
  - розуміти й застосовувати різні форми й функції частин мови (напр., прикметники, прислівники, прийменники)
  - розуміти й застосовувати поняття про підмет і присудок
- організувати інформації здобуті із зростаючої різноманітности джерел (напр., фільми, діяфільми, люди, радіопередачі, відеоплівки)
- писати чітко й довше про абстрактні й шораз складніші теми
- писати два або більше добре зорганізовані параграфи
- розширювати ефективне вживання синонімів
- розуміти відмінювання шістьох залежних кляс слів, особливо: дієслів, прикметників
- розуміти, що чотири незалежні кляси слів, себто вигуки, сполучники, прислівники (напр., добре) й прийменники, не відмінюються

- слухати в різноманітних контекстах, уживаючи наступні форми:

анекдот з особистого життя	
міт/легенда/байка	
наукова фантастика	
оповідання про тварин	
історичне оповідання	
засідання гуртка	
панельна дискусія	
автобіографія	
конкретний вірш	
римований куплет	
жартівливий вірш з п'яти рядків	
карнавальна процесія	
діяфільм	чотирнвірш
фантазія	вистава
казка	карикатура
запрошення	фільм
представлення	пантоміма
розмова	
дискусія	
ляльковий театр	
звіт	
інтерв'ю	
верлібр	
біографія	
відповідь	

- продовжувати поліпшувати вміння дискримінації й пам'яти набуті в попередніх клясах
- продовжувати виявляти ріст слухової пам'яти

- читати зростаючу різноманітність матеріялів відповідних для шостої кляси в наступних формах:

міт/легенда/байка	
наукова фантастика	
конкретний вірш	
оповідання з перебільшенням	
оповідання про тварин	
історичне оповідання	
римований куплет	
жартівливий вірш з п'яти рядків	
чотиривірш	
ляльковий театр	
карнавальна процесія	
карикатура	
діяфільм	
пантоміма	
дружній лист	
автобіографія	
діловий лист	
казка	
біографія	нарис
прохання	звіт
вистава	журнал
щоденник	фільм
зведення	
подяка	
фантазія	
верлібр	
запрошення	
відповідь	

- продовжувати розвивати вміння дискримінації й пам'яти набуті в попередніх клясах
- продовжувати з'єднувати зорові й слухові інформації для запевнення правильного розуміння більше складних матеріялів (уживати павзу, наголос, висоту тону)
- негайно пізнавати слова, які часто зустрічаються в матеріялах для читання
- продовжувати застосовувати фонетичну й структурну аналізу для розшифровання незнайомих слів у відокремленні й у контексті
- продовжувати розуміти зорові матеріяли

- розмовляти в зростаючих контекстах, уживаючи наступні форми:

міт/легенда/байка	
наукова фантастика	
оповідання з перебільшенням	
оповідання про тварин	
історичне оповідання	
засідання гуртка	
панельна дискусія	
анекдот з особистого життя	
коротка жартівлива вистава	
автобіографія	розмова
фантазія	дискусія
інтерв'ю	звіт
казка	біографія
вистава	поезія
запрошення	відповідь
представлення	
ляльковий театр	

- продовжувати виявляти оволодіння наступними словесними й німими комунікаційними вміннями:
  - пристосовувати силу звука, висоту й темп відповідно до потреби
  - уживати інтонацію відповідну до характеризування й значення
  - уживати відповідні міни обличчя, жести й пози
- виявити прийняту суспільну поведінку у вживанні усної мови
- виявити знання про різниці між формальною й неформальною мовою, уживаючи ці два стилі у відповідних ситуаціях

- писати в зростаючих контекстах, уживаючи наступні форми:

міт/легенда/байка	
наукова фантастика	
автобіографія	
оповідання з перебільшенням	
оповідання про тварин	
історичне оповідання	
дружній лист	
діловий лист	
фантазія	
прохання	журнал
нарис	зведення
щоденник	поезія
біографія	вистава
запрошення	
відповідь	
подяка	
казка	
звіт	

- виявити вміння вживати:
  - правила вживання великої букви й пунктуацій специфічних для української мови
  - зразкові форми рукопису
  - прийняті форми правопису
- уживати й поширювати основний правописний запас слів
- застосовувати вміння перевіряти писемну працю із зростаючою компетенцією
- уживати словник для перевірювання правопису й значення
- приготовити бібліографію, визначаючи автора, назву, видавця, дату видання й число сторінки в книжці
- виявити вміння вживати відповідні форми листів специфічних для української мови (кореспонденція)

УМІННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТИ ПОВИННІ БУТИ ЗАСТОСОВУВАНІ, ПІДКРІПЛЮВАНІ Й ПОШИРЮВАНІ ВЧИТЕЛЯМИ ВСІХ ПРЕДМЕТІВ З УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ НАВЧАННЯ.

СКЛАДОВІ ЧАСТИНИ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТИ (КЛЯСИ 1-6)

Тому що зміст і вміння Української мовної діяльности повинні бути підкріплювані й поширювані вчителями всіх інших предметів з українською мовою навчання, виникають труднощі в зусиллях установити обов'язкові й необов'язкові складові частини. Хоч ціла програма Української мовної діяльности рахується обов'язковою, приписано наступні розподіли:

ОБОВ'ЯЗКОВА СКЛАДОВА ЧАСТИНА

1. Знання й уміння подані в Специфічних настановах.
2. Зміст описаний для представлення й підкріплення в клясах 1-6.

НЕОБОВ'ЯЗКОВА СКЛАДОВА ЧАСТИНА

1. Літературні жанри й мовний зміст відмінні від тих, які були визначені як обов'язкова складова частина.

ПРИПИСАНІ МАТЕРІЯЛИ

Макогон, Валентина і Денисенко, Тамара. Перші кроки. New York: Shkil'na Rada, 1978. (Grade 2) ($5.45)

Паліїв, Кекилія. Мій перший словник. Toronto: Ukrainian Teacher's Association of Canada, 1975. (Grade 2) ($7.00)

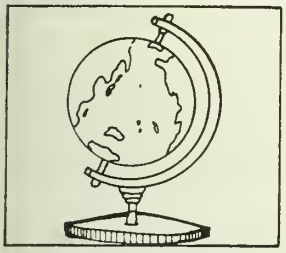

СУСПІЛЬНІ НАУКИ

(SOCIAL STUDIES) **B**

НАМІРИ Й ФІЛОСОФІЧНІ ОСНОВИ ПРОГРАМИ B-1

МЕТИ Й НАСТАНОВИ B-3

ЗМІСТ B-12

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІЯЛИ B-73

НАМІРИ Й ФІЛОСОФІЧНІ ОСНОВИ ПРОГРАМИ

Суспільні науки -- це шкільний предмет, у якому учні навчаються досліджувати й, де можливо, розв'язувати суспільні питання, які стосуються громади й самих учнів.

1. Історія, географія й суспільні науки

Історія, географія й суспільні науки забезпечують зміст для розслідування суспільних питань. Ці ділянки уможливлюють учням увести в процес суспільного розслідування глибше зрозуміння своєї культурної спадщини, свого природного середовища, суспільства, у якому вони живуть, і складности людського досвіду. Історія, зокрема, об'єднує велику частину людського досвіду й забезпечує необхідну основу для зрозуміння сучасних суспільних питань.

2. Громадянство

Ефективне громадянство -- основна мета суспільних наук. Настанови щодо вартостей, знання та вміння, визначені в Програмі навчання суспільних наук в Альберті, укладені так, щоб допомогти учням розвинути інтелектуальну незалежність, моральну зрілість і більш ефективну участь у політичних, економічних і суспільних справах їхніх громад. Ці особливості, правдоподібно, стануть необхідними для ефективного громадського, канадського й світового громадянства в майбутніх десятиліттях.

Програма навчання суспільних наук в Альберті визнає

поточне бажання більшости канадців дати учням нагоду краще познайомитися з історією, географією, урядом і економією своєї країни. Отже, у цій програмі приблизно 60% усього приписаного змісту призначено канадським студіям.

МЕТИ Й НАСТАНОВИ

1. Співвідношення настанов

Настанови в Програмі навчання суспільних наук в Альберті 1981 припускають, що учні можуть, і таки повинні, набути наступні характерні особливості: інтелектуальну незалежність, чутливість до свого людського й природного середовища, моральну зрілість та ефективну участь у громадських справах.

Щоб забезпечити розвиток цих характерних особливостей, настанови цієї програми зорганізовані довкола трьох видів настанов:

-- НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ: зрозуміння й чутливість до особистих вартостей, а також і до вартостей інших і здібність розв'язувати конфлікти, що виринають із конкуруючих вартостей;

-- НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ: надбання значних ідей з минулого (історія) й сучасного (географія й суспільні науки), а також і з відповідних ділянок мистецтва, літератури й музики;

-- НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ: розвиток специфічної компетентности потрібної для переведення розслідування на всіх рівнях розслідувального процесу й для цілеспрямованої співдії/співпраці з іншими людьми в демократичній дії.

Наступні визначення й специфічні твердження в приписаних настановах у темах для кожної кляси виявляють, що три вищезгадані види настанов мають значне співвідношення, і що вони частково збігаються.

2. Настанови щодо вартостей

Вартості, це основні чи ґрунтовні думки про те, що являється важливим у житті; це норма поведінки, яка змушує особу, групу чи націю думати й поводитися в певний спосіб.

Для всіх тем згаданих у Програмі навчання суспільних наук в Альберті приписані настанови щодо вартостей охоплюють три види учнівського розвитку, а саме:

-- Розвиток зрозуміння відмітних людських вартостей.

-- Розвиток компетентности в процесах аналізування вартостей, вирішування питань і морального міркування.

-- Розвиток позитивного наставлення до себе самого (самої), до інших і до середовища.

3. Настанови щодо знання

Щоб бути ефективним громадяном, особа мусить бути обізнаною. Знаючи свій світ, люди можуть принаймні частково контролювати його. Тому що загальний фонд знання ввесь час росте й змінюється, ефективні громадяни мусять мати і почуття зобов'язання, і вміння безперервно змінювати й поширювати своє знання.

Приписані настанови щодо знання, подані в кожній темі цієї програми, містять у собі три підтеми: факти, поняття й узагальнення. Приписані поняття й узагальнення мають тенденцію відображати широкі людські процеси й відношення, а приписане фактичне знання має тенденцію черпати безпосередньо з історії, географії або суспільних наук. Приписані для кожної теми факти знаходяться в змісті питань

під заголовком „Питання для проведення розслідування". Формулюючи „Питання для проведення розслідування", як складову частину настанов щодо знання для кожної теми, автори дбали про те, щоб учні могли набути важливі фактичні інформації й намагалися охопити різні рівні процесу думання.

Процес розвитку, перевірення й ствердження (або фальсифікування) узагальнень, це одна з найважливіших властивостей правдивого розслідування. Програма навчання суспільних наук в Альберті підкреслює значення узагальнень у структурі знання й важливість розвитку власних узагальнень учнями на основі понять і фактичних інформацій.

4. Настанови щодо вміння

Настанови щодо вміння в Програмі навчання суспільних наук в Альберті містять у собі і розслідувальні вміння, і вміння співучасти. Розслідувальні вміння охоплюють вісім ділянок розслідування, які представляють важливіші кроки в узагальненому моделі суспільного розслідування. Цей модель (див. Рисунок I) можна розширювати або змінювати на різні винахідливі лади, щоб він відповідав специфічним темам, головним пунктам предметів, матеріялам та учнівській зрілості. Уміння співучасти складаються з чотирьох ділянок умінь і їх можна розвивати протягом розслідувального процесу.

У межах кожної теми наголошується декотрі вміння. Ці наголошені вміння вичислені в дужках під заголовком „Настанови щодо уміння". Усім іншим умінням можна присвятити менше уваги для тієї теми. Слід зауважити, що кожна ділянка настанов щодо вміння приписана для окремого наголосу принаймні раз у кожній клясі.

РОЗСЛІДУВАЛЬНІ ВМІННЯ

Уміння перше: ВИЗНАЧИТИ ПИТАННЯ Й ЗОСЕРЕДИТИСЯ НАД НИМ

-- Визначити елементи суспільного питання (напр., вартість, фактичні, дефініційні й політичні елементи та конкуруючі вартості)

-- Описати суспільне питання, уживаючи зрозумілі учням вислови

-- Переказати питання, уживаючи різні джерела й різні погляди

Уміння друге: СКЛАСТИ ДОСЛІДНІ ПИТАННЯ Й ПІДХОДИ

-- Зробити припущення щодо можливих розв'язок

-- Скласти відповідні дослідні питання, які керуватимуть збиранням відомостей

-- Вибрати відповідні підходи й джерела для проведення розслідування

Уміння третє: ЗІБРАТИ Й УПОРЯДКУВАТИ ДАНІ

-- Прочитати й пояснити

- друковані матеріяли (сучасні й історичні)
- карти/мапи й глобуси
- графіки
- табелі
- схеми й часосхеми

-- Інтерв'ювати

-- Обслідити

-- Спостерегти й послухати:

- поодиноких осіб і групи людей

- слуховозорові (авдіовізуальні) матеріяли

-- Провести спостереження учасників

-- Записати, уживаючи

- нариси
- парафрази
- таблиці
- карти/мапи
- схеми
- діяграми
- ескізи й малюнки
- графіки
- записки

Уміння четверте: ПРОАНАЛІЗУВАТИ Й ОЦІНИТИ ДАНІ

-- Розподілити дані за категоріями

-- Порівняти й протипоставити дані

-- Пояснити розбіжності в точках зору, становищах і арґументах

-- Оцінити упередження й емоціональність, суб'єктивність і об'єктивність

-- Зробити висновки щодо причин існування різних поглядів

-- Розрізнити між доречними, а недоречними даними

Уміння п'яте: ОФОРМИТИ СИНТЕЗУ ДАНИХ

-- Розвинути поняття

-- Скласти узагальнення

-- Установити відносини між причинами й наслідками

-- Підсумувати відомості

Уміння шосте: ВИРІШИТИ ПИТАННЯ

-- Сформулювати альтернативні розв'язки

-- Проаналізувати вартості притаманні кожній альтернативі

-- Передбачити наслідки кожної альтернативи

-- Оцінити альтернативи й зробити офіційне рішення на основі наступних чинників:

- достатність підтримуючих доказів
- логічна послідовність арґументів
- пріоритет особистих вартостей
- пріоритет суспільних вартостей

Уміння сьоме: ЗАСТОСУВАТИ РІШЕННЯ

Щоб допомогти учням розвинути вміння брати активну участь у громадських справах, учителі повинні заохочувати їх якось застосувати зроблене рішення до справжніх життьових обставин.

Поняття активної участи підтримується як важливий чинник у вихованні активного громадянства, але роля вчителя в допомозі учням організувати й виконувати проєкти пов'язані з суспільною дією вимагає глибокого відчуття відповідальности. Вона вимагає чутливости до зрілости учнів, до сподівань батьків, до норм установ і до демократичних процесів. З огляду на те, що здійснення такого навчального досвіду вимагає чутливости, автори не приписують суспільної дії, але заохочують учителів проводити такі

проєкти з учнями, якщо це можливо, тримаючи на увазі вищезгадані застереження.

Отже, уміння приписані для тем у кожній клясі включають критерії для застосування рішень, але вони не приписують стратегій або ситуацій щодо суспільної дії.

Це значить, що коли учні й учителі розглядають питання щодо застосування складника дії включеного в Програмі навчання суспільних наук в Альберті, вони повинні:

-- Застановитися над здійсненністю й бажаністю застосування рішення в якомунебудь виді дії

-- Створити плян дії для застосування рішення (напр., працювати задля покращання шкільного або клясного оточення; допомагати якійсь громаді, сприяючи близьким товариським відносинам; висловлювати думки в суспільних оточеннях або брати активну участь у політичному процесі). Зокрема, учнів треба заохочувати вважати свою школу за справжню й життєздатну установу й вишукувати способи покращання шкільного життя.

-- Застосувати плян (якщо він здійсненний і бажаний)

- у клясі
- у школі
- у ширшій громаді

Уміння восьме: ОЦІНИТИ РІШЕННЯ Й ПРОЦЕС

-- Оцінити вартість наслідків, що виринули з рішення

- щодо самого (самої) себе
- щодо інших

-- Обдумати відповідність дії

-- Оцінити придатність процесу з погляду поточного питання й матеріялів

-- Вирішити, чи закінчити розслідування, чи продовжувати його далі.

УМІННЯ СПІВУЧАСТИ

У складному, демократичному суспільстві побажано, щоб громадяни вміло працювали з іншими у вирішуванні суспільних питань і застосуванні власних рішень. Спільна праця залежить від компетентности в декількох різних уміннях, включно з нижченаведеними вміннями.

Уміння перше: СПІЛКУВАТИ ЕФЕКТИВНО

-- Висловлювати думки чітко й стисло усно й писемно

-- Логічно обґрунтувати думки

-- Пристосувати своє представлення, дивлячись на

- число осіб у публіці (напр., одна особа, мала група, кляса або громада)
- вік публіки
- намір представлення (напр., формально чи неформально)

Уміння друге: ІНТЕРПРЕТУВАТИ ДУМКИ Й ПОЧУТТЯ СВОЇ Й ІНШИХ

-- Прислухатися, як інші висловлюють думки й почуття

-- Розуміти й симпатизувати з дилемами й рішеннями інших

-- Осмислювати почуття на основі усних і неусних натяків

Уміння третє: **БРАТИ УЧАСТЬ У ГРУПОВІЙ ПРАЦІ Й У ГРУПОВОМУ ВИРІШУВАННІ СПРАВ**

-- Вибрати відповідний зразок для роблення рішень у клясі чи в малій групі (напр., одностайна згода, закон більшости, авторитет) й застосувати до способу відповідні правила

-- Примінити, по черзі, ролі провідника чи послідовника в групі

-- Приготовити зрозуміле й переконливе представлення свого становища

-- Зорганізувати діяльності, які сприятимуть метам групи

-- Вести переговори (торгуватися, вимінювати, протистояти, іти на компроміс), щоб переконати інших, або щоб створити одностайність

-- Підтримувати розвиток мет групи

Уміння четверте: **ПРИЧИНЯТИСЯ ДО „ДОБРА ГРОМАДИ"**

-- Виявити почуття зацікавлення метами й прагненнями групи

-- Допомагати в групових проєктах і в клясі, і поза клясою, щоб допомогти іншим розвинути почуття приналежности й взаємного довір'я

-- Уживати заходів, щоб заснувати сприятливі стосунки між особами різного віку, різної статі та з відмінних культурних походжень і в клясі, і поза клясою

ЗМІСТ

ОБОВ'ЯЗКОВІ Й НЕОБОВ'ЯЗКОВІ СКЛАДОВІ ЧАСТИНИ

Як і інші предмети в школах Альберти, суспільні науки мають обов'язкові й необов'язкові складові частини.

Обов'язкові складові частини творять 75% програми. Вони полягають на 18-и темах і настановах вичислених на сторінках В-13 - В-71. Необов'язкові складові частини творять 25% програми. Учителі й учні повинні вибирати теми й питання для необов'язкової складової частини з допомогою батьків і груп та установ у громаді. Необов'язкові вибрані теми повинні допомогти учням розвинути зрозуміння сучасних справ на місцевому, провінційному, державному й міжнародньому рівнях.

Перша кляса: Родини

Друга кляса: Плянування сусідств і місцевих громад

Третя кляса: Способи життя в інших часах і місцевостях

ТЕМА А: Я ЯК ОСОБА

ПЕРША КЛЯСА
РОДИНИ

Ця тема дасть учням можливість відчути й усвідомити собі те, що вони фізично, емоційно й суспільно є такі ж самі, як усі інші, а також і те, що в деяких подробицях вони унікальні.

До певної міри люди унікальні і вони не мають вибору щодо міри своєї подібности до інших. Під іншим оглядом, якщо йдеться про спосіб виявляння почуттів, люди мають свободу вибору. В таких обставинах, учні повинні прослідити ось таке питання: „Чи повинен (повинна) я бути таким (такою), як інші?"

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Групова приязність/Незалежність
Чи я повинен (повинна) бути таким (такою), як інші?
Приклади: а. коли вирішую, як підстригти волосся... (фізичне „я")
б. коли вирішую, як виявити свої почуття... (емоційне „я")
в. коли працюю й граюся...(суспільне „я")

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.3, 1.4, 1.5, 1.7, 2.1, 2.2 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Ототожнити почуття й емоції, що є основою власної поведінки і поведінки інших. -- Коли ти почуваєшся щасливим (щасливою)? Нервовим (нервовою)? Самітним (самітною)? Зляканим (зляканою)? Чи й інші люди мають почуття? 2. Описати фізичну, емоційну і суспільну поведінку, яка виявляє нахил до вартостей групової приязности і незалежности. -- Як ми поводимося, щоб бути такими, як інші (фізично, емоційно і суспільно)? Що ми робимо, щоб виявити, що ми можемо діяти самостійно? **2. Розвинути компетенції** 1. Розвинути компетенції в моральному мисленні, оцінюючи поведінку та її наслідки для себе та інших. -- Якщо ти виконуєш щось за своїм пляном, які наслідки будуть для тебе? Для інших людей?	**1. Узагальнення** Кожна людина має деякі унікальні потреби й прикмети, а інші, спільні всім людям. Власне самопоняття впливає на думання й поведінку особи. **2. Поняття** 1. Я 2. Інші 3. Потреби 4. Подібність 5. Відмінність **3. Питання для проведення розслідування** 1. Чим я такий самий (така сама), як інші (фізично, емоційно і суспільно)? 2. Чим я відмінний (відмінна) від інших (фізично, емоційно і суспільно)? 3. Як я використовую свій час дозвілля?	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Зосередитися над суспільним питанням, обговорюючи його з клясою. 2. Скласти такі дослідні питання, як „До якої міри ми всі такі самі? Чим я відрізняюся від інших?" 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- спостерігаючи і прислухаючись, щоб придбати інформації про фізичні, суспільні і емоційні прикмети. -- записуючи інформації про рівні власного росту, вкладаючи низку фотознімок/рисунків за порядком на схемі. 4. Проаналізувати й оцінити дані, порівнюючи й протиставлюючи точки зору, під час дискусії в клясі, про ті прикмети, які є спільні, або які відрізняють людей. 5. Оформити синтезу даних,

Чи подобаються тобі такі наслідки? Чи ти вдоволений (вдоволена) зі своїх рішень?

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення самоповаги, формуючи позитивні почуття про людське тіло та його функції.

2. Розвинути наставлення симпатії до інших, розуміючи, що кожний має почуття й емоції.

3. Розвинути наставлення визнання інших, розуміючи важливість взаємної допомоги між членами родини і друзями.

4. Що я роблю найкраще? Як я почуваюся опісля, коли я зробив (зробила) щось якнайкраще?

5. Як я підбираю собі друзів?

6. Як я допомагаю іншим?

7. Як я виявляю, що я дбаю про інших?

-- списуючи і групуючи добрі і злі приклади так, щоб розвинути такі поняття як „потреби".

-- формулюючи узагальнення про подібності і відмінності людей.

6. Вирішити питання, оцінюючи альтернативи про те, коли бути таким (такою), як інші, а коли бути відмінним (відмінною)?

7. Якщо заходить потреба, тоді слід застосувати рішення, застановлюючись над способами і засобами змінювання якогось виду власних фізичних, суспільних і емоційних прикмет.

8. Оцінити процес розсліду, застановлюючись над тим, що особа навчилася про себе та про інших.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, виражаючи думки усно і за допомогою картинок, про своє фізичне, суспільне і емоційне „я".

2. Осмислювати власні почуття, ототожнюючи обставини, які викликають почуття суму, веселости, сердитости тощо.

3. Брати участь у груповій праці та у груповому вирішуванні справ.

4. Причинятися своєю працею до „добра громади", допомагаючи іншим у виконанні їхніх обов'язків.

ТЕМА Б: Я У СВОЇЙ РОДИНІ

ПЕРША КЛЯСА
РОДИНИ

Ця тема дає учням нагоду досліджувати ті обставини, на які натрапляють члени родини з приводу різних роль, які вони виконують, щоб задоволити потреби і бажання. При плянуванні і навчанні цієї теми про родину слід брати під увагу різні структури родини, що заіснували в нашому суспільстві, а саме: родини ядрові, поширені, родини із самітним батьком чи самітною матір'ю та родини прибраних батьків. Пристосування, які виникають зі змін у родинних структурах чи ролях слід також розсліджувати. Тому що тема про родину є дуже делікатна, її слід опрацьовувати з вийнятковою чутливістю.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Однаково справедливе ставлення/Допустиме вирізнення
Чи поводитися зі всіма членами родини однаково?
Приклади: а. коли якась робота мусить бути зроблена
б. коли виникає турбота про фізичний добробут
в. коли установлюються родинні правила
г. якщо родинні обставини міняються, наприклад, народження нової дитини або, якщо родина мусить переселитися.

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 2.3, 2.4 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Описати поведінку членів родини, яка виявляє однаково справедливе ставлення і ту, яка виявляє різниці. -- Чи існують обставини, коли до всіх членів твоєї родини ставляться однаково? Чи існують обставини, коли до деяких членів ставляться інакше? **2. Розвинути компетенції** 1. Розвинути компетенції у робленні рішень, формулюючи альтернативні відповіді, що відображують різні погляди на вартості. -- У даних окремих обставинах, (наприклад, коли якась робота мусить бути зроблена), як робота буде розподілена в родині, якщо в цій родині ставляться до кожного члена однаково (рівність)? Як робота буде розподілена в родині, якщо в цій родині	**1. Узагальнення** Усі родини мають деякі основні потреби, які можна задоволити різними заходами, відображуючи такі чинники, як зміна роль, відповідальностей та структури родини. **2. Поняття** 1. Родина 2. Структура 3. Потреби 4. Бажання 5. Відповідальність, обов'язки 6. Роля **3. Питання для проведення розслідування** 1. Які бувають структури родини? 2. Які є ролі й обов'язки членів родини?	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Зосередитися над питаннями, описуючи проблему представлену рисунками або у формі драматизації. 2. Скласти дослідні питання та підходи, обговорюючи і записуючи думки про те, як і де можливо було б знайти інформації про ролі родини, про її обов'язки та про її структуру. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- спостерігаючи і слухаючи зорово-слухові матеріяли. -- опитуючи один одного, попарно, послуговуючись питаннями вчителя, щоб дізнатися про ролі й обов'язки у різних родинах. -- записуючи, коротеньким нарисом, інформацію про структуру і ролі своєї власної родини.

ставляться до окремих членів інакше?

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення самовартости, усвідомлюючи те, що діти можуть брати на себе важливі відповідальності.

   -- Чи є такі домашні роботи, в яких ти можеш допомогти?

2. Розвинути визнання інших, пізнаючи зусилля окремих членів родини, що сповняють свої обов'язки і завдання в колі родини.

   -- Чи ти можеш придумати якийсь гарний спосіб віддяки тим членам родини, що чимсь прислужилися для родини, щоб вони не помітили, що ти це робиш?

3. Які є основні потреби родини?

4. Яка є різниця між потребами і бажаннями?

5. Як можуть вплинути зміни структури родини на ролі й обов'язки членів родини?

4. Проаналізувати і оцінити дані, групуючи ілюстрації, які показують подібні структури родини.

5. Оформити синтезу даних, підбираючи добрі і злі приклади родин з ілюстрацій груп людей, ототожнюючи необхідні прикмети родини.

6. Вирішити питання, визначаючи справедливий розподіл відповідальностей і обов'язків кожного члена родини.

7. Застосувати рішення про те, як розподіляти працю, обговорюючи цю справу з батьками.

8. Оцінити рішення, зважаючи на те, який вплив воно буде мати на членів родини, і чи це було б корисне для інших.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, виражаючи і підтримуючи думку про ролі й обов'язки членів родини.

2. Осмислювати думки та почуття, обговорюючи скрутні обставини, з якими зустрічаються інші, у зв'язку з родинними обов'язками.

3. Брати участь у груповій праці домовляючись, під керівництвом учителя, про справедливий розподіл праці.

4. Причинятися своєю працею до „добра громади", виявляючи охоту ділитися думками, речами і завданнями.

ТЕМА В: КАНАДСЬКІ РОДИНИ

ПЕРША КЛЯСА
РОДИНИ

Ця тема дає учням початкові формальні відомості про Канаду, як багатокультурне суспільство. Слід досліджувати спільні риси родинного життя, як також унікальні традиції родин з відмінного культурно-етнічного походження. Для досліджень слід підбирати такі родини, які викликають зацікавлення учнів та вчителя, і для вивчання яких існують відповідні допоміжні навчальні матеріяли.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Традиція/Пристосування
Чи повинні ми заохочувати канадські родини до зберігання їхнього традиційного способу життя?

Приклади: а. мова
б. страви
в. одяг
г. вийняткові дні/святкування

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.8, 2.2, 2.3 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Визначити і описати, як родини виявляють, що вони дорожать тим, що вони подібні до інших канадських родин. -- Що різні канадські родини мають спільного між собою? Чому родини живуть так, як і інші канадці? Що підказують нам ці причини про те, що є важливим для тих родин? 2. Визначити й описати ті способи, якими родини виявляють, що вони вважають, що збереження деяких культурно-етнічних традицій є важним. **2. Розвинути компетенції** 1. Розвинути компетенції у робленні рішень, вирішуючи, чи слід заохочувати канадські родини зберігати традиційні способи життя, чи ні. -- Чи я готовий (готова) випробовувати різноманітні традиційні страви з різних куль-	**1. Узагальнення** Хоч вони задовольняють багато своїх потреб так само, як більшість канадських родин, деякі канадські родини заспокоюють певні свої потреби в такий спосіб, який відзеркалює їхнє культурно-етнічне походження. **2. Поняття** 1. Традиції 2. Звичаї 3. Святкування 4. Поділення з іншими 5. Пристосування **3. Питання для проведення розслідування** 1. З якої культури походить моя родина? 2. З якої культури походять родини намічені для обслідування? 3. Чи більшість канадських родин	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Зосередитися над питанням, перевіривши спершу подібності і різниці між канадськими родинами. 2. Скласти дослідні питання та підходи, роблячи припущення (вгадуючи) про те, як канадські родини подібні і неподібні до себе під оглядом їхнього культурного походження, страв, що вони споживають, тощо. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- спостерігаючи і слухаючи зорово-слухові матеріяли, що показують, чим канадські родини подібні чи відмінні. -- зазначуючи на географічних картах/глобусах (ґльобах) ті країни, з яких походять різні родини. 4. Проаналізувати й оцінити дані, пояснюючи причини різниць у поглядах щодо збереження традиційного способу життя.

турно-етнічних походжень?

-- Яка різноманітність була б такого куховарського посібника, в якому були б поміщені рецепти тільки тієї їжі, яка мені знана, та яку я люблю? Що імовірно сталося б зі мною, якщо б я попробував (попробувала) ту їжу, яка мені незнана?

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення цінування канадської багатокультурної спадщини, беручи участь у окремих багатокультурних діяльностях у школі або громаді.

мають подібний спосіб життя? Наприклад, чи споживають вони подібні страви? Чи деякі канадські родини споживають певні страви, які є пов'язані з їхнім культурним походженням?

4. Якою мовою користуються члени вибраних канадських родин?

5. Якою працею займаються члени канадських родин вдома й поза домом?

6. Як забавляються канадські родини?

7. Котрі вийняткові дні і свята відзначують майже всі канадські родини? Котрі свята відзначують деякі канадські родини з приводу їхнього культурно-етнічного походження?

5. Оформити синтезу даних, підсумовуючи інформації про канадські родини, і роблячи узагальнення про подібності й різниці між тими родинами.

6. Вирішити проблему, обговорюючи таке питання: „Чи слід би заохочувати родин зберігати їхній традиційний спосіб життя?"

7. Застосувати рішення, передумавши, як канадські родини могли б зберегти свої традиції, чи засвоїти традиції інших культурно-етнічних груп.

8. Оцінити процес, вирішивши, чи було б цікаво поширити обслідування і включити додаткові культурно-етнічні групи.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, описуючи подібності і різниці між культурно-етнічними спадщинами учнів у клясі.

2. Осмислити почуття інших, висловлюючись про те, що інші думають про наслідування культурних традицій.

3. Брати участь у груповому вирішуванні справ, примінюючи правило більшости як засіб, яким осягається рішення цілої кляси.

4. Причинятися до „добра громади", допомагаючи у групових проєктах, які виявляють спільні традиції в Канаді, а також і деякі унікальні традиції.

ТЕМА А: ДОСЛІДЖЕННЯ МОГО СУСІДСТВА

ДРУГА КЛЯСА
ПЛЯНУВАННЯ СУСІДСТВ І МІСЦЕВИХ ГРОМАД

Ця тема зосереджується над тими видами громадського життя, які є значні у житті дітей. До них включаються людські й матеріяльні прикмети сусідства, вигоди і догідні обслуговування в сусідствах та деякі способи встановлення правил і законів, якими забезпечуються права і свобода людей. Мати на увазі ті правила і закони, які безпосередньо впливають на добробут учнів, як наприклад, ті, що відносяться до їзди ровером (велосипедом), до поведінки у школі, до нагляду над улюбленими тваринами, до будівельних площ, чи до їзди фармерськими машинами. Учні повинні також застановитись над тим, яка поведінка рахується відповідальною у тих обставинах, для яких не установлено офіційних законів, (наприклад, поведінка на громадському майдані ігор). Примітка: Історія місцевої громади вивчатиметься у третій клясі.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Особиста свобода/Суспільний порядок і безпека
Які правила повинні бути в нашій громаді?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.1, 1.3, 1.4, 1.5, 2.3, 2.4 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Ототожнити ті правила кляси, школи та громади, які в основному стосуються до безпеки. -- Які є приклади тих правил, що в основному відносяться до безпеки? 2. Ототожнити ті правила кляси, школи та громади, які в основному стосуються до прав людини. -- Які є приклади тих правил, що в основному відносяться до оборони людських прав, (наприклад, висловлювати свій погляд у клясі; захищати свою власність)? 3. Ототожнити ті правила кляси, школи та громади, які в основному відносяться до суспільно-громадського правопорядку. -- Які є приклади тих правил, що впевняють нас про безтурботний правопорядок, (наприклад, ходити лише правою стороною коридору; випозичання однієї або двох книжок заразом)?	**1. Узагальнення** На життя громади впливають наявні вигоди та догідні обслуги й заходи, якими люди підтримують правила й закони громади. **2. Поняття** 1. Громада 2. Місце 3. Обслуговування 4. Вигоди 5. Правила 6. Закони **3. Питання для проведення розслідування** 1. Де знаходиться моя громада у відношенні до сусідніх громад та до визначних місць. 2. Де знаходиться моя громада у відношенні до інших громад в Альберті та в цілій Канаді?	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Зосередитися над питанням, прослідкуючи ті вартості, що є основою особливих правил кляси, школи і громади. 2. Скласти дослідні питання, ототожнюючи й записуючи ті питання про школу або громаду, які відносяться до даної справи. 3. Зібрати дані, -- читаючи й інтерпретуючи нескладні географічні карти, щоб визначити відносне місцеположення речей у клясі, школі чи громаді. -- опитуючи тих людей, до яких відносяться специфічні правила. -- здобуваючи і читаючи ті бібліотечні посібники, у яких охоплено правила в різних суспільних обставинах. 4. Проаналізувати й оцінити дані, -- порівнюючи окремі погляди

2. Розвинути компетенції

1. Розвинути компетенції морального міркування, оцінюючи певні побажані правила, беручи до уваги їхні наслідки для себе та інших. (Загальний критерій наслідків.)

   -- Які правила ми повинні мати в нашій громаді? Чи дане правило вигідне лиш для мене? Чи таке правило вигідне для інших дітей? Для дорослих? Що сталося б, якщо б усі дотримувались цього правила? Чи я вдоволений (вдоволена) такими наслідками? Чи я далі думаю, що це правило є добре, чи слід його змінити?

2. Розвинути компетенції у робленні рішень, оцінюючи певні побажані правила, беручи до уваги їхню здійсненність або практичність.

   -- Чи існує така причина, що люди не зможуть дотримуватися цього правила? Чи більшість людей дотримуються цього правила? Чому? Чому ні? Якщо більшість людей не можуть або не хочуть дотримуватися правила, чи я все ж таки думаю, що таке правило догідне, чи слід його змінити?

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути позитивне самопоняття, дивлячись на себе, як на ефективного громадянина, здібного перевірювати правила кляси, школи та громади.

   -- Чи можу я щось зробити, щоб виявити, що я згоджуюся/не згоджуюся з правилом?

3. Які фізичні риси моєї громади? Які риси створені людськими руками?

4. Які вигоди й обслуговування знаходяться в моїй громаді для заспокоєння потреб і зацікавлень людей?

5. Які правила й закони стосуються в різних місцях моєї місцевої громади, так як на вулицях, у школі, у крамницях, на майдані ігор чи на фармі?

6. Хто установив ці правила або закони? Чому вони встановлюють правила чи закони?

   про потребу окремих правил у школі чи місцевій громаді.

   -- установлюючи категорії правил і законів відповідно до того, де вони стосуються в даній громаді (школа, дім, вулиця, майдан ігор тощо).

5. Оформити синтезу даних,

   -- формулюючи узагальнення про потребу деяких правил, що сприяли б співжиттю й співпраці.

   -- беручи до уваги наслідки „несправедливих" правил у заново створених обставинах, наприклад, в іграх.

6. Вирішити питання, формулюючи альтернативні розв'язки питань, які стосуються правил.

7. Застосувати рішення, представивши ряд шкільних або громадських правил, з якими погодилася ціла кляса, іншим членам школи/громади для перевірки.

8. Оцінити рішення, зважаючи на позитивні і неґативні наслідки для себе й інших, якщо ряд правил уводиться в дію.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, висловлюючи думку чітко і стисло, при розмові з дітьми/дорослими про шкільні/громадські правила.

2. Проінтерпретувати реакції і почування інших відносно ряду шкільних/громадських правил, з якими згодилася кляса.

3. Брати участь у груповому вирішуванні справ, причиняючись до дискусії цілої кляси про те, коли відповідно вирішувати справи кляси за згодою більшости.

		4. Причинятися до „добра громади" своєю участю в підготовуванні ряду шкільних/громадських правил, з якими погоджується більшість.

ТЕМА Б: СУЧАСНІ КАНАДСЬКІ ГРОМАДИ

ДРУГА КЛЯСА
ПЛЯНУВАННЯ СУСІДСТВ І МІСЦЕВИХ ГРОМАД

У цій темі учні порівнюють побут канадських громад з різною густотою населення. Зразки громад для дослідження слід підбирати з наступного списка: внутрішньо-міські громади, (наприклад, комплекс хмарочоса); передмістя; селище міського типу; садиба на акрах; фарма з обмеженими вигодами, віддалене поселення.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Самітність/Товариськість
Як повинні люди у різних канадських громадах використовувати свій „простір"?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.8, 2.1, 2.2 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Описати обставини, коли люди воліють бути самітними і обставини, коли людям миліше товариство і привітність. -- Якщо ти хотів (хотіла) би бути на самоті або окремо від своїх сусідів, як би ти міг (могла) це осягнути в кожній з громад, про які ти вчився (вчилася)? -- Якщо ти хотів (хотіла) би бути з твоїми сусідами, як би ти міг (могла) це осягнути в кожній з громад, про які ти вчився (вчилася)? 2. Зробити висновки щодо зв'язку між різними властивостями громад і вартостями самітности і товариськости. -- Як ти заплянував (заплянувала) би розміщення громади для таких людей, що вважають самітність дуже важливою? -- Як ти заплянував (заплянувала) би розміщення громади для таких людей, що вважають спілкування з їхніми сусідами дуже важливим?	**1. Узагальнення** Густота населення впливає на побут. **2. Поняття** 1. Побут (спосіб життя) 2. Простір 3. Густота населення (переповнення) 4. Самітність 5. Приятелювання (товариськість) **3. Питання для проведення розслідування** 1. Що таке „густота населення"? 2. Які існують різновиди канадських громад щодо густоти населення? 3. Які є наявні властивості різновидних громад? Як їх плянують? Як вони неоднаково використовують простір? 4. Як впливає густота населення на спосіб життя у різних канадських громадах? Чи існують такі діяльності, які можна виконувати в одній громаді, а не в інших?	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Зосередитися над питанням, ототожнюючи важливість конфлікту у спорудженні нових устаткувань, наприклад, хмарочоса, школи, майдана ігор чи крамничного осередку. 2. Скласти дослідні питання, роблячи припущення про впливи густоти населення на життя людей у різних канадських громадах. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- читаючи й інтерпретуючи нескладні довідки, щоб довідатися, який вплив мають різного обширу житлоплощі на життя людей. -- записуючи інформації на схемі, яку склала кляса, про вибрані канадські громади. 4. Проаналізувати й оцінити дані, порівнюючи записані й зорові інформації про вибрані канадські громади та пояснюючи різниці у способах життя між громадами, які різняться щодо густоти населення.

-- Як ти заплянував (заплянувала) би розміщення громади для таких людей, що часом бажають бути на самоті, а часом бажають бути з іншими людьми?

2. Розвинути компетенції

1. Розвинути компетенції в аналізуванні й оцінюванні, клясифікуючи громади, беручи під увагу те, як вони забезпечують людям можливості для самітности і товариства.

   -- У яких громадах найлегше бути товариським (товариською) з сусідами? У яких громадах це найтрудніше?

2. Розвинути компетенції у робленні рішень, вибираючи поміж суперечливими вартостями самітности і товариськости, і плянуючи громаду, яка виявляє той вибір.

   -- Якщо мав (мала) би ти до вибору громаду, в якій люди воліють самітність і громаду, в якій люди воліють товариськість, котру громаду ти вибрав (вибрала) би? Як заплянував (заплянувала) би ти таку громаду, яка найкраще виявляє твої відчуття щодо важливості самітности і товариськости? Що могли б ми зробити з нашою громадою в клясі, щоб задовольнити твою волю?

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення самокомпетенції в тому напрямі, щоб бути спроможним (спроможною) застосовувати те, чого навчився (навчилася).

   -- Дуже часто, під час нашої гри (забави), ми будуємо казкові країни. Якщо мав (мала) би ти допомогти при плянуванні такої громади, яка виявляла

5. Оформити синтезу даних, роблячи висновки про впливи густоти населення на вибрані канадські громади.

6. Вирішити питання, оцінюючи альтернативні способи розв'язки даної проблеми, яка відноситься до простору якоїсь громади.

7. Застосувати рішення, добираючи такий плян, який допоміг би розв'язати проблеми споріднені з простором у чиїйсь громаді.

8. Оцінити процес, (себто, як розслідування було переведене, і як вирішено справу) з такого становища: Чого навчилися? Чи відомості були цікаві? Чи задовільно використано джерела і вибраний спосіб дії?

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно,

   -- висловлюючи погляди чітко і стисло про використовування простору в сусідстві.

   -- усно обґрунтувати погляди.

2. Інтерпретувати почуття інших, звертаючи увагу на голосові познаки та вираз обличчя.

3. Брати участь у груповому вирішуванні справ, щоб намітити плян для розв'язки питання.

4. Причинятися до „добра громади", допомагаючи іншим учням щодо їхніх волінь знайти самітність/товариськість у клясі або на майдані ігор.

би твої воління бути на самоті/з іншими, які властивості мала би така громада?

ТЕМА В: СУСІДСТВА У СВІТІ

ДРУГА КЛЯСА
ПЛЯНУВАННЯ СУСІДСТВ І МІСЦЕВИХ ГРОМАД

Ця тема зосереджується над різними способами, якими люди в різних частинах світу плянують свої громади. Учні повинні навчитися про деякі наявні фізичні чинники, що впливають на плянування громад, (наприклад, географічне розміщення, клімат і ресурси), як теж про важливі й особливі аспекти культури. До громад, які намічаються досліджувати, можна включити: мале містечко побудоване довкола базару, (напр., у Мехіко); місто на воді, (напр., Венеція); кочові громади на пустелі, (напр., Саудівська Арабія) або велике місто, (напр., Осака, Ібадан). Учні можуть завершити свої дослідження плянуванням громади чи частини громади, маючи на увазі потреби поселенців даного середовища.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Співпраця/Індивідуальна ініціятива
Чи всі громади повинні забезпечувати своїх пожильців однаковими обслуговуваннями і засобами вигод?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.7, 2.1, 2.2 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Навести приклади вигод, які виявляють, що індивідуальна ініціятива чи співпраця ціниться в даній громаді. -- Які обслуговування і вигоди забезпечує ця громада, що виявляють важливість співпраці? -- Які обслуговування і вигоди залишено окремим пожильцям, тому що громада цінить власну ініціятиву? **2. Розвинути компетенції** 1. Розвинути компетенції аналізувати й оцінювати, ототожнюючи суперечні погляди про способи плянування громад, (відображуючи вартості співпраці чи індивідуальної ініціятиви). -- Якщо би ти був (була) таким плянувальником громади, який сильно вірить у забезпечення однаковими обслуговуваннями і вигодами всіх пожильців, як заплянував (заплянувала) би ти	**1. Узагальнення** Усі громади мають вигоди і обслуговування, щоб допомогти пожильцям у їхніх потребах. Ці обслуговування і вигоди відображують і місцеве середовище, і вартості людей, які там живуть. **2. Поняття** 1. Середовище (оточення) 2. Потреби 3. Вигоди 4. Обслуговування 5. Співпраця 6. Ініціятива **3. Питання для проведення розслідування** 1. Які вигоди і обслуговування забезпечені у вибраній громаді? 2. Як організується або плянується громада, щоб забезпечити її вигодами і обслугами?	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Зосередитися над питанням, ототожнюючи альтернативні заходи забезпечити громаду обслуговуваннями і вигодами. 2. Скласти дослідні питання і спосіб дії, -- причиняючись до обліку цілої кляси таких питань: Хто? Що? Де? Коли? Чому? Як? щодо заходів забезпечування громади обслуговуваннями і вигодами. -- складаючи список тематичних матеріялів. 3. З нескладних карт (мап) зібрати дані про клясу, місцеву громаду та про вибрані громади світу, -- усвідомлюючи, що малі предмети та відстані на карті (мапі), зображують великі предмети та довгі відстані в дійсності.

ті обслуговування чи вигоди, які на твою думку потрібні, (напр., новий майдан для ігор)?

-- Якщо би ти був (була) таким плянувальником громади, який сильно вірить у вартість самодопомоги, щоб задовольнити власні потреби і бажання, як міг (могла) би ти допомогти поселенцям такої громади?

-- Чи є інші можливі заходи забезпечення обслуговуваннями і вигодами? Назви такі заходи.

2. Розвинути компетенції у робленні рішень, ототожнюючи особисті вартості відображені у виборі між співпрацею і індивідуальною ініціятивою.

-- Котрим з цих плянів ти віддаєш перевагу? Чому?

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення пошани до різноманітних способів, якими люди послуговуються в різних середовищах, щоби забезпечити обслуговування і вигоди для задоволення основних потреб.

3. Як виглядає природне середовище в такій громаді? Який це має вплив на те, які обслуги і вигоди забезпечені в громаді?

4. Що цінять у цій громаді? Як це впливає на забезпечення обслугами і вигодами?

-- описуючи чи вказуючи розміщення специфічних рис чи предметів.

-- послуговуючися нескладними умовними позначеннями, щоб знайти місцеположення предметів чи рис.

4. Проаналізувати дані з різних поглядів щодо вигод, які повинні бути включені в плян громади.

5. Оформити синтезу даних, підсумовуючи інформації про вигоди, якими забезпечено різні громади в світі.

6. Вирішити питання, оцінюючи альтернативи і роблячи рішення про придатність різних вигод і обслуг у власній громаді.

7. Застосувати рішення, складаючи плян, який забезпечить власну громаду відсутніми вигодами.

8. Оцінити рішення з погляду придатности запланованих обслуг та власних думок про співпрацю та ініціятиву.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно,

-- записуючи кілька речень, щоб висловити опінію щодо обслуг, які потребує громада.

-- малюючи картинки або приготовляючи модель, щоб виразити думку про вигоди й обслуги, які громада потребує.

2. Інтерпретувати думки інших, розробляючи спільний плян, щоб забезпечити новою вигодою або обслугою якусь громаду.

3. Брати участь у груповій праці та у шкільних зайняттях.

		4. Причинятися до „добра громади", піддержуючи мету групи щодо вчасного виконання завдання.

ТЕМА А: ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ ГРОМАД У КАНАДІ СЬОГОДНІ

ТРЕТЯ КЛЯСА
СПОСОБИ ЖИТТЯ В ІНШИХ ЧАСАХ І МІСЦЕВОСТЯХ

У цій темі учні застоновляться над взаємозалежністю громад в сьогоднішній Канаді. Учні обсліджують свої громади, а також вибрані громади з цілої Канади, щоб ознайомитися з тим, як вартості взаємозалежности та самостійности громад впливають на життя канадців. Громади вибрані для обслідування повинні містити в собі профіль різних міських і сільських поселень.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Самостійність/Взаємозалежність
Чи канадські громади повинні бути більш самостійними, чи взаємозалежними щодо своїх потреб (вимог)?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.8, 2.1, 2.2 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Навести специфічні приклади, які виявляють зрозуміння самостійности та взаємозалежности у вибраних обставинах. -- Якщо члени громади вирішили б вирощувати усі власні харчі, як це засвідчило б те, що вони цінять самостійність чи взаємозалежність? **2. Розвинути компетенції** 1. Розвинути компетенції в аналізуванні і оцінюванні, ототожнюючи причини, які підтримують відповідні вартості самостійности і взаємозалежности в наміченій канадській громаді. -- Які причини могли б подати ті люди, які думають, що громада сама повинна турбуватися своїми потребами якнайбільше (самостійність)? Які причини могли б подати ті люди, які думають, що громада повинна якнайбільше обмінюватись товарами і обслуговуваннями з іншими громадами (взаємозалежність)? -- Уживаючи зразки обміну ролями	**1. Узагальнення** Сільські громади, малі містечка і міста є взаємозалежні щодо виміни товару і обслуговувань. Наше суспільство стає, технологічно, більш заавансованим, тому й взаємозалежність громад набирає ширшого розміру. **2. Поняття** 1. Міське 2. Сільське 3. Урбанізація 4. Спеціялізація 5. Обмін товарами і обслуговуваннями 6. Взаємозалежність **3. Питання для проведення розслідування** 1. Що означає слово „взаємозалежність"? Чи окремі люди можуть бути взаємозалежними? Чи цілі громади можуть бути взаємозалежними з іншими громадами? 2. Які товари і обслуговування дістають люди в твоїй громаді від	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Ототожнити і зосередитися над питанням, поглиблюючи поняття самостійности і взаємозалежности у нескладних особистих обставинах, і усвідомлюючи, що ці вартості часто суперечаться. 2. Скласти дослідні питання та підходи, -- пропонуючи способи дослідження взаємозалежности у якійсь громаді. -- допускаючи про те, які впливи можуть мати посилений зв'язок і взаємодія на намічені громади. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- оглядаючи власний дім, щоб довідатися, де (в Канаді) виготовляють ті товари, які уживає родина. -- записуючи вислід обслідування на нескладнім графіку або на ілюстрованій діяграмі. -- визначаючи на приготовленій карті (мапі) шляхи, якими постачають товари до громад.

(Role Exchange Test), установи, які вигоди і невигоди ти бачиш щодо кожної альтернативи.

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути нставлення симпатії до інших, виявляючи розуміння причин, чому декотрі люди воліють самостійність, а інші -- взаємозалежність.

   -- Часом ми воліємо щось виконувати власними зусиллями. Назви такі зайняття, які ти любиш сам робити. Як ти почуваєшся опісля? Часом ми воліємо щось робити з іншими людьми. Назви такі зайняття, які ти волієш робити з іншими людьми. Як ти почуваєшся опісля?

   -- Одні воліють робити більшість речей власними зусиллями; інші воліють робити більшість речей з іншими людьми. Такі люди, часом, творять поселенчі громади, або переносяться до інших громад, де більшість людей мають такі ж самі ідеали. Які можуть бути у них причини на це?

   -- Деякі люди воліють бути „майстром на всі руки". Інші воліють бути „знавцями-фахівцями" або „спеціялістами". Коли ти волієш один з цих способів у виконанні своїх зайнять?

людей в інших канадських громадах? (Напр., Де виробляють ті продукти, яких уживає твоя родина?)

3. Які товари і обслуговування виробляють люди в твоїй громаді для людей в інших канадських громадах? (Напр., Які речі виробляють у твоїй громаді? Куди ці речі відсилають?)

4. Де знаходиться твоя громада у відношенні до інших канадських громад, які намічено для дослідження?

5. Чи географічне оточення (розміщення, земля, клімат, ресурси), впливає на спосіб життя тамошніх людей?

6. Що це „міська" громада? „Сільська" громада? Якими товарами і обслуговуваннями обмінюються канадські міські і/або сільські громади? Як відбувається такий обмін?

7. Що це „спеціялізація"? Якщо якась громада стає більш спеціялізована, (напр., продукує деякі головні продукти), чи люди в тій громаді стають більш взаємозалежними з іншими громадами?

8. Що це „урбанізація"? Якщо якась громада стає більш урбанізована, (напр., міста стають більшими), чи люди в тій громаді стають більше взаємозалежні з сільськими поселеннями та іншими громадами?

   -- знаходячи намічені громади на нескладній карті.

   -- описуючи свою громаду в відношенні до інших громад, користуючись напрямними (Пн, Сх, Пд, Зх).

   -- визначаючи відносні віддалі між громадами, користуючись звичайним мірилом і спрощеною картою Канади.

4. Проаналізувати і оцінити дані, порівнюючи точки зору про бажаність поширеної взаємозалежности для специфічних громад.

5. Оформити синтезу даних, узагальнюючи про посередники, що впливають на поширення взаємозалежности між громадами.

6. Вирішити питання, оцінюючи альтернативи і роблячи рішення про те, чи громада повинна поширити, чи поменшити взаємозалежність (устійнити це на основі достовірних доказів і особистих поглядів про бажану рівновагу між самостійністю або взаємозалежністю).

7. Застосувати рішення, оцінюючи можливості поширення або обмеження взаємозалежности у власній громаді.

8. Оцінити рішення, зважаючи на його корисність відповідно до обміни ролями (Role Exchange Test).

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, викінчуючи ілюстровану карту, щоб повідомити інших про походження товарів, яких уживає власна родина.

2. Інтерпретувати голосові познаки та вираз обличчя інших, як по-

кажчики їхнього почуття щодо альтернативних вислідків.

3. Брати участь у груповій роботі, причиняючись до дискусії своїми думками.

4. Причинятися до „добра громади", допомагаючи в наміченому завданні щодо примінення зразку рішення, напр., установити зв'язки з якоюсь шкільною клясою деінде в Канаді.

ТЕМА Б: СПОСОБИ ЖИТТЯ КАНАДЦІВ В ІНШИХ ЧАСАХ

ТРЕТЯ КЛЯСА
СПОСОБИ ЖИТТЯ В ІНШИХ ЧАСАХ І МІСЦЕВОСТЯХ

У цій темі учні застановляться над питаннями про життя громад у часах ранніх поселенців. Вони повинні застановитися над способом життя членів громад минулих поколінь та над їхнім прямуванням до рівноваги громадної праці з самостійною працею, щоб осягнути намічену мету і прагнення. Учні повинні порівняти минуле з сучасним, щоб належно оцінити ті зміни, що наступили протягом довгих років у їхній громаді.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Самостійність/Співпраця
Чи ми повинні працювати одинцем, чи разом?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.1, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.7, 2.1, 2.2, 2.4 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Навести приклади особистої поведінки, що відображують вартості самостійности і/або співпраці. -- Опиши обставини, коли ти працював (працювала) одинцем, тому що ти думав (думала), що важливо дещо робити самому (самою). -- Опиши обставини, коли ти працював (працювала) з іншими, тому що ти думав (думала), що важливо співпрацювати. 2. Описати історичні обставини, які явно виявляють самостійну поведінку й обставини, які явно виявляють співпрацю. -- Які речі чи роботи виконували поселенці самостійно? -- Які речі чи роботи виконували поселенці у співпраці з іншими? **2. Розвинути компетенції** 1. Розвинути компетенції у робленні рішень, вибираючи між суперечливими вартостями самостійности і	**1. Узагальнення** Спосіб життя ранніх поселенців позначався потребами рівноваги між співпрацею і самостійністю, щоб осягнути намічену мету і прагнення. **2. Поняття** 1. Спосіб життя 2. Поселення 3. Мета/Прагнення 4. Зміна 5. Громада **3. Питання для проведення розслідування** 1. Коли прибули перші люди до громади, в якій ми тепер живемо? Хто вони були? Звідки вони прибули? Чим вони сюди приїхали? 2. Чому люди прибули до нашої громади? Яка була їхня мета і прагнення? 3. Як поселенці вирішували, де будувати нову громаду?	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Зосередитися над питанням, переповідаючи проблему та складаючи дві альтернативи. 2. Скласти з цілою клясою способи вибору джерел і придбання інформацій про історію даної громади. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- читаючи і осмислюючи нескладні історичні довідки, які описують спосіб життя в минулому. -- переводячи інтерв'ю з батьками й іншими людьми в громаді про історію громади. -- записуючи дані здобуті в інтерв'ю по категоріях на відповідній дослідній схемі. -- записуючи події з історичного життя громади нескладним визначником часодії. 4. Уживаючи поняття самостійности і співпраці як мірило, проаналізувати дані, порівнюючи спосіб життя людей часу поселення

співпраці в обставинах, коли обидва чинники мають переваги і недоліки.

-- Уявіть собі обставини, в яких важко вибрати між самостійністю і співпрацею. Які переваги і недоліки має кожний з цих чинників? Котру вартість ти волієш?

2. Розвинути компетенції у робленні рішень, ототожнюючи відповідні дії в школі, вдома і в сусідстві, які узгоджуються з чиїмсь вибором вартости.

-- Маючи на увазі вибрану тобою вартість (самостійність або співпраця), що би ти міг (могла) робити в школі, вдома і в сусідстві, щоб виявити цю свою вибрану вартість? Що би ти міг був (могла була) зробити, як поселенець, щоб виявити свою вибрану вартість?

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення об'єктивности, виявляючи охоту розглянути переваги і недоліки самостійности і співпраці в даному випадку.

4. Як поселенці заспокоювали свої основні потреби?

5. Як проявлялася праця людей одинцем? Як разом?

6. Чому вони часом воліли працювати одинцем, а часом працювали разом?

зі способом життя сучасних громад.

5. Оформити ситезу даних,

-- підсумовуючи інформації про зміни в громаді на схемі.

-- визначаючи співвідношення між причинами і наслідками щодо змін у громаді протягом певного часу.

6. Вирішити питання,

-- формулюючи альтернативні розв'язки щодо праці спільно або одинцем у школі, вдома та в сусідстві.

-- аналізуючи вартості притаманні кожній альтернативі.

7. Застосувати рішення, вирішуючи працювати самостійно або разом з іншими над даним проєктом.

8. Оцінити спосіб, яким вирішено питання, порівнюючи з іншими способами, якими можливо прийти до рішення, (напр., рішення учителя, рішення більшістю голосів, рішення одностайною згодою).

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно,

-- укладаючи один чи два абзаци, щоб звідомити про деякі вияви життя в часах поселення.

-- малюючи, чи призбируючи і показуючи картинки, що ілюструють, як способи життя змінилися.

2. Проінтерпретувати думки і почуття,

-- прислухаючись до думок інших щодо воління працювати одинцем або разом.

		-- виявляючи зрозуміння проблем, на які натрапляють інші в їхньому пристосуванні до змін у громаді. 3. Брати участь у груповому вирішуванні справ, послуговуючись одностайною згодою щодо підбору заходів діяти спільною працею. 4. Причинятись до „добра громади", допомагаючи в групових проєктах.

ТЕМА В: СПОСОБИ ЖИТТЯ В ГРОМАДАХ З ВІДМІТНИМИ РИСАМИ КУЛЬТУРИ

ТРЕТЯ КЛЯСА
СПОСОБИ ЖИТТЯ В ІНШИХ ЧАСАХ І МІСЦЕВОСТЯХ

У цій темі учні досліджують питання відносно громад, в яких люди намагаються зберігати відмітний спосіб життя. Хоч вивчання історичних аспектів громади може послужити як інформаційне тло, та в цій темі слід зосередитися над сучасністю. Громади для дослідження слід підбирати з Альберти, з Канади чи з будь-якої іншої частини світу. Деякими прикладами послужать колонії гутеритів, громади менонітів, індіянські резервації, частини великого міста з відмітною культурою, як наприклад, китайський квартал або кібуц. Всеосяжний намір цієї теми -- це поглиблення чутливости учнів до тих культур та способів життя, з якими учні, мабуть, мало знайомі і без досвіду.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Зберігання способу життя/Модернізація
Чи люди повинні намагатися зберігати відмітні способи життя в своїх громадах, чи сприяти змінам?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.8, 2.3, 2.4 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Описати поведінку, яка вказує на те, що деякі люди воліють жити в громадах з відмітною культурою, щоб зберегти свій спосіб життя, а інші люди воліють жити в різнорідних модерних громадах. -- Що люди найбільше цінять, коли вони, для свого проживання, вибирають громади з відмітною культурою? Як відображуються такі вартості у їхній поведінці? -- Деякі люди, з власного бажання, залишають такі громади з відмітною культурою. Які можуть бути вартості у цих людей? **2. Розвинути компетенції** 1. Розвинути компетенції у моральному міркуванні, досліджуючи свої вартості в нових, але подібних обставинах. (Іспит нових обставин -- New Cases Test.)	**1. Узагальнення** Звичаї, традиції, правила і релігійні переконання сильніше об'єднують людей у громадах з відмітною культурою. Такі чинники, як рухливість, комунікація та поширене знання можуть впливати на зміни у традиційно-культурних громадах. **2. Поняття** 1. Традиції і звичаї 2. Громади з відмітною культурою 3. Взаємодія 4. Зміна 5. Зберігання способу життя **3. Питання для проведення розслідування** 1. Що це „громада з відмітною культурою"? 2. Де знаходяться громади намічені для дослідного навчання?	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Установити і зосередитися над питанням, дискутуючи про те, чи люди повинні, чи не повинні, старатися зберігати свої громади від змін, щоб утримати свій відмітний спосіб життя. 2. Підготовити низку дослідних питань, які керуватимуть збиранням інформацій про громади з відмітними культурами. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- читаючи й інтерпретуючи нескладні карти (мапи), щоб знайти обслідувальні громади у відношенні до своєї громади. -- описуючи місцеположення, користуючись основними показниками (Пн, Пд, Сх, Зх -- N, S, E, W) і підрахованою віддаллю від своєї громади. -- аналізуючи дослідні поміченя щодо громад з відмітною культурою.

-- Закінчивши твої обслідування над іншими громадами, застановися над тим, чи твої висновки про бажаність змін у тих громадах теж відносяться до твоєї громади? Які існують схожості і різниці?

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути симпатію до людей у громадах з відмітною культурою, яких обставини заставляють міняти свій спосіб життя.

   -- До якої міри всі з нас потребують традиції і стійкости? Як впливають на нас поважні перешкоди у нашому способі життя? Як можуть вплинути поважні перешкоди на людей у громадах з відмітною культурою?

3. Які є унікальні традиції і звичаї цих громад?

4. Як взаємодіють ці громади з відмітною культурою з ширшим суспільсвом? Які впливи, якщо є такі, має ця взаємодія на них.

5. Як люди в цих громадах реаґують на натиски до зміни?

6. Як люди у твоїй громаді реаґують на зміну?

4. Проаналізувати і оцінити дані, пояснюючи різниці у точках зору тих людей, що залишаються жити в громадах з відмітною культурою та тих, що покидають такі громади.

5. Оформити синтезу даних,

   -- підсумовуючи інформації, укладаючи їх у головні пункти.

   -- складаючи узагальнення про те, чому люди протидіють змінам.

6. Вирішити питання,

   -- передбачуючи наслідки, для обслідуваних громад, щодо протидії або прийняття окремих змін.

   -- вибираючи найбільш побажану розв'язку.

7. Застосувати рішення, створюючи плян дії, який певна група може примінити, щоб зберегти або змінити традиції і звичаї у своїй громаді.

8. Оцінити рішення, застановлюючись над тим, чи його наслідки покращать відносини між людьми у громадах і поза громадами.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, висловлюючи кількома реченнями своє становище відносно питання.

2. Інтерпретувати думки і відчуття інших, визнаючи те, що люди у громадах з відмітною культурою мають такі ж сподівання і прагнення для своєї громади, як і в інших громадах.

3. Брати участь у груповому вирішуванні справ, чергуючись виявом

		своїх думок під час дискусії в клясі. 4. Причинятись до „добра громади", ділячись посібниками з однокласниками і повертаючи позичені посібники своєчасно.

Четверта кляса: Альберта — наша провінція

П'ята кляса: Канада — наша країна

Шоста кляса: Заспокоєння людських потреб

ТЕМА А: АЛЬБЕРТА — МИНУВШИНА, СУЧАСНІСТЬ І МАЙБУТНІСТЬ: НАШІ ПРИРОДНІ БАГАТСТВА

ЧЕТВЕРТА КЛЯСА
АЛЬБЕРТА — НАША ПРОВІНЦІЯ

У цій темі учні дослідять питання про уживання природних багатств Альберти у минулому й сьогодні. Дослідження учнів повинно довести до пізнання природних рис Альберти, географічних районів, клімату, оновлення і неоновлення природних багатств, а також до відчуття впливу технології на середовище та на спосіб життя.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Зберігання/Споживання
Як ми повинні використовувати природні багатства?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.8, 2.3, 2.4 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Ототожнити зберігання і споживання як вартості, які є основою альтернативних точок зору щодо використовування оновлених і неоновлених багатств в Альберті. -- Що видається людям важливішим, якщо вони кажуть, що • ми повинні продавати так багато природних багатств, як лиш спроможні? • ми повинні розвивати наші багатства так, щоб упевнитись про їхній постійний припас у майбутньому? 2. Ототожнити, як наш досвід з природним середовищем впливає на наші вартості відносно використовування природних багатств. -- Як може твоє становище про використовування середовища мінятися відповідно з тим чи ти міський пожилець, чи фармер, чи ранній поселенець, чи перед-поселенчий індіянин тощо. **2. Розвинути компетенції** 1. Розвинути компетенції в аналізуванні й оцінюванні, розглядаючи	**1. Узагальнення** Наявність природних багатств, це один чинник, що рішає про ті заходи, якими люди можуть задовольняти свої фізичні, економічні і суспільні потреби. **2. Поняття** 1. Природні багатства (ресурси) 2. Неоновлені й оновлені ресурси 3. Зберігання 4. Середовище 5. Технологія 6. Людські потреби 7. Споживання **3. Питання для проведення розслідування** 1. Які є головні географічні риси Альберти, включаючи топографічний вигляд і клімат? 2. Які є важливіші роди природних багатств Альберти? 3. Де розміщені різні ресурси Альберти?	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Зосередитися над питанням, ототожнюючи приклади зберігання і споживання багатств Альберти, і обмірковуючи можливі наслідки кожного зокрема. 2. Скласти способи придбання інформацій з вибраних джерел, щоб відповісти на дослідні питання про використовування багатств Альберти. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- читаючи й інтерпретуючи відповідні довідники для придбання інформацій про багатства Альберти. -- читаючи й інтерпретуючи карти (мапи) в „Юнацькому атласі Альберти" (Junior Atlas of Alberta) для придбання інформацій про фізичні риси Альберти, її райони, клімат, місцеположення багатств, розподіл заселення та шляхи транспортування. -- читаючи й інтерпретуючи стовпцеві графіки і картинографіки для придбання інформацій про продукцію різних ресурсів.

послідовність між тим, що люди висловлюють і між тим, як вони поступають, відносно використовування природних багатств Альберти.

-- Якщо йдеться про особисте користування ресурсами (такими як папір), чи я звичайно поступаю так, як підказую іншим, щоб поступали? Які можна знайти приклади на те, що я поступаю згідно або незгідно з моєю постановою?

2. Розвинути компетенції у робленні рішень, упорядковуючи альтернативні становища щодо використовування природних багатств, на основі наслідків кожної альтернативи зокрема.

-- Які існують альтернативні становища щодо використовування ресурсів Альберти? Які є добрі і злі прикмети кожного становища зокрема, і які можуть бути наслідки, якби кожний зважав на це становище? Котре становище найкраще? Котре найгірше?

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення дбайливости про потреби майбутніх пожильців Альберти.

2. Розвинути наставлення цінування краси і симетрії природного середовища, включаючи рослини, звірята та складові частини землі.

4. Де розміщені важливіші шляхи транспортування в Альберті?

5. Як сьогодні використовують природні багатства? Як використовувано ті багатства в минулому?

6. Чим причинилась технологія до розшуків, видобування та визискування природних багатств Альберти?

4. Проаналізувати й оцінити дані, порівнюючи і протиставляючи протилежні точки зору про те, як слід використовувати ресурси Альберти.

5. Оформити синтезу даних, поширюючи розуміння понять „оновлені і неоновлені багатства/ресурси", і узагальнюючи про їхній хосен.

6. Вирішити питання, допаровуючи вартості зберігання і споживання з різними альтернативами про те, як слід би використовувати ресурси Альберти.

7. Застосувати рішення, обмірковуючи бажаність і можливість примінення пляну зберігання або споживання ресурсів на особистому рівні.

8. Оцінити дію заохочування до зберігання або споживання з точки зору впливу такої дії на інших.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, пишучи звіт, і передаючи його усно цілій клясі або малій групі.

2. Осмислювати вирази обличчя, жести і рухи тіла, щоб установити, як інші, у малій групі, ставляться до різних альтернатив суспільної справи.

3. Брати участь у груповому вирішуванні справ, підбираючи одну з учителем поданих метод (закон -- більшости, одностайної згоди, авторитету), і примінюючи її в малих групах.

4. Причинятись до „добра громади", допомагаючи у проєктах цілої кляси, які виявляють використовування ресурсів у ситуаціях, які включають учнів.

ТЕМА Б: АЛЬБЕРТА — МИНУВШИНА, СУЧАСНІСТЬ І МАЙБУТНІСТЬ: НАШІ ЛЮДСЬКІ БАГАТСТВА

ЧЕТВЕРТА КЛЯСА
АЛЬБЕРТА — НАША ПРОВІНЦІЯ

У цій темі учні розглянуть питання відносно способів життя в Альберті. Для досліджування цього питання послужить тло чотирьох періодів історії Альберти: раннє поселення, економічна криза, воєнні роки і сучасні часи. Учні повинні ознайомитись з загальними напрямними щодо фахів, зайнять під час дозвілля, умінь, зацікавлень і освіти, щоб зрозуміти пристосування пожильців Альберти до нових обставин життя в суспільстві з поширеною індустріялізацією. Учнів слід заохочувати передбачати майбутнє, і який вплив можуть мати ці загальні напрямні на їхнє власне життя.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Продуктивність/Дозвілля
Як пожильці Альберти повинні пристосовувати свій спосіб життя до нових нагод і вимог?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 2.1, 2.2 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Ототожнити продуктивність і дозвілля як вартості, які впливали і впливають на діяльність пожильців Альберти в минулому і тепер. -- Що було важливим для пожильців Альберти в їхній праці в минулому? Як це впливало на їхні зайняття під час дозвілля? 2. Визначати значення праці і дозвілля для різних людей в минулому, сучасному і майбутньому. -- Які зайняття вважалися за працю, а які за дозвілля для пожильців Альберти у давніх історичних добах? Як ми визначаємо працю і дозвілля сьогодні? Як ми будемо визначати працю і дозвілля в майбутньому? 3. Описати ті зайняття учнів у минулому, які виявляють, що учні Альберти доцінювали і працю, і дозвілля. -- Як зайняття учнів у минулому відзеркалювали думку альберт-	**1. Узагальнення** Рівновага між працею і зайняттям на дозвіллі є важливим чинником у добробуті людини. Рід праці і дозвілля змінився з того часу, коли суспільство поступово поширило індустріялізацію. **2. Поняття** 1. Зміна 2. Спосіб життя 3. Фах 4. Дозвілля 5. Продуктивність 6. Винахідливість **3. Питання для проведення розслідування** 1. Коли прибули деякі великі групи поселенців до Альберти? Де вони поселилися? Чому вони поселилися якраз у таких місцях? 2. На які труднощі натрапили ранні	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Ототожнити суспільне питання і його конкуруючі вартості в дискусії кляси про те, як пожильці Альберти намагаються реаґувати на зміни. 2. Скласти дослідні питання про спосіб життя пожильців Альберти в різних історичних добах. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- читаючи й інтерпретуючи історичні карти (мапи), призбируючи інформації про поселення й шляхи в давній Альберті. -- інтерпретуючи сучасні та історичні документи, щоб виробити собі погляд на спосіб життя в різних історичних добах. 4. Проаналізувати й оцінити дані, пояснюючи відмінні погляди про історичні події та випадки. 5. Сформити синтезу даних, підсумовуючи інформації про зміни в праці й дозвіллі в минулому,

ців про те, що є важливе? Як вони відзеркалюють нашу думку про те, що є важливе сьогодні?

2. Розвинути компетенції

1. Розвинути компетенції в аналізуванні і оцінюванні, співставляючи різні погляди учнів про роди людських ресурсів, які можливо будуть потрібні пожильцям Альберти в майбутньому.

   -- Що міг би кожний з наступних пожильців Альберти сказати про важливість людських ресурсів (уміння, наставлення і т. д.), які допоможуть нам справлятися в майбутньому? Як міг би кожний з них реаґувати на думку, що освіта повинна б підготовити нас до праці? До дозвілля? Чому воно так? Які зміни завів би кожний з них у наших школах?

   - музикант або мистець
   - власник підприємства
   - продавець
   - професіонал-гокеїст
   - цивільна людина у Другій світовій війні
   - людина на „допомозі" в 1933 р.
   - поселенець у 1900 р.

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення позитивного самопоняття, рахуючи себе людиною спроможною установляти рівновагу між працею і зайняттями на дозвіллі.

2. Розвинути наставлення цінування різноманітних способів, якими люди в минулому і тепер намагаються установити рівновагу між працею і дозвіллям.

поселенці? Як вони поборювали ті труднощі? Як ранні поселенці включали і працю, і дозвілля у свій спосіб життя?

3. Що таке „Економічна криза", і коли вона сталася?

4. Як вплинула Економічна криза на пожильців Альберти? Які зміни мусіли поробити люди у своєму житті, щоб подолати труднощі під час Економічної кризи?

5. Що таке „Друга світова війна", і коли вона відбулася?

6. Як вплинула Друга світова війна на життя пожильців Альберти? Які зміни мусіли поробити люди у своєму житті, щоб подолати труднощі під час Другої сітової війни?

7. Чим різниться наше сучасне життя від життя доби першого поселення, від життя під час Економічної кризи і Другої світової війни? Чи існували якісь різниці щодо місць праці, дозвілля, науки та постачі матеріяльного товару?

8. Як виглядатиме життя, коли сьогоднішні учні четвертої кляси стануть дорослими людьми? Чи будуть тоді інші фахи, інші зайняття на дозвіллі і інші способи вивчання нових умінь-майстерностей?

і роблячи логічні висновки про зміни, що можуть наступити в майбутньому.

6. Вирішити питання, обмірковуючи, як молоді пожильці Альберти повинні пристосовуватись до нових обставин і вимог.

7. Застосувати рішення, укладаючи плян пристосування до специфічної вимоги чи нагоди, на яку натрапляє ціла кляса.

8. Оцінити діяльність з погляду можливих позитивних і неґативних наслідків щодо цілої кляси, а також відносно інших кляс, учителів і т. д.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, висловлюючи усно думки про використовування праці і дозвілля.

2. Інтерпретувати думки і почуття інших, проявляючи зрозуміння різних рішень щодо пристосування до змін на особистому рівні.

3. Брати участь у праці малих груп та у вирішуванні справ, допомагаючи

   -- в розподілі завдань, в призначенні задач і в оцінюванні групової праці.

   -- в координації призначення окремих завдань.

4. Причинятись до „добра громади" порадами і діяльностями спрямованими на установлення кращої рівноваги у клясі між працею і відпочинком (святкування, гра і т. д.)

3. Розвинути наставлення ширшого світогляду, допитуючись про погляди інших щодо відповідної рівноваги між працею і дозвіллям.		

ТЕМА В: ЗВ'ЯЗОК АЛЬБЕРТИ З КАНАДОЮ І ЗІ СВІТОМ

ЧЕТВЕРТА КЛЯСА
АЛЬБЕРТА — НАША ПРОВІНЦІЯ

У цій темі учні досліджують відносини між Альбертою та іншими частинами Канади і світу. Зосередити увагу на торгівлю, туризм і транспортну сполуку. Можна також досліджувати ті зв'язки, які творяться завдяки спорту, культобміну та родинним відносинам.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Самодостатність/Взаємозалежність
Як повинна Альберта ділитись своїми ресурсами?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.7, 2.1, 2.3 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Розпізнати значення самодостатности і взаємозалежности як двох важливих вартостей, що впливають на спосіб зв'язків Альберти з іншими частинами Канади і світу. -- Якщо пожилець Альберти переконаний у тому, що торгівлю і транспортні зв'язки з Канадою і з іншими частинами світу слід поширити, тоді, на думку цього пожильця, що важливіше-- самодостатність чи взаємозалежність? 2. Описати можливу поведінку когось такого, що бажав би бути взаємозалежним або самодостатнім. -- У котрому з нижченаведених вчинків виявив би пожилець Альберти своє воління бути самодостатнім або взаємозалежним: • закуп товарів з позначкою „Зроблено в Альберті" замість інших продуктів? • відмовлення від пропонування видобувати велику кількість вугілля для експорту до інших країн? • заохочування канадців вкладати свій капітал в індустрію Альберти?	**1. Узагальнення** Люди в різнорідних районах установлюють транспортну і комунікаційну сполуку для того, щоб вести торговельний обмін та обмін думок для їхньої взаємної користі. **2. Поняття** 1. Торгівля 2. Транспортування 3. Туризм 4. Міґрація/Переселення 5. Самодостатність 6. Взаємозалежність **3. Питання для проведення розслідування** 1. Що Альберта імпортує з інших частин Канади і світу? 2. Що Альберта експортує в інші частини Канади і світу? 3. Які існують чинники, що впливають на торговельні відносини Альберти? 4. Якими засобами транспорту і комунікації користується Альберта для зв'язку з рештою Канади і зі сві-	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Ототожнити і зосередитися над питанням, переповідаючи його після слухання або читання. 2. Скласти дослідні питання, щоб довідатися про відносини Альберти з іншими районами Канади й світу. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- читаючи карти (мапи) Канади і світу, щоб знайти місцеположення Альберти у відношенні до інших провінцій, територій і країн. -- записуючи інформації про експорт та імпорт Альберти на довідкових схемах. -- користуючись „Юнацьким атласом Альберти", щоб визначити співвідношення між вибраними географічними поняттями та досліджувальним питанням. -- переводячи опит про думки щодо використовування ресурсів Альберти. 4. Проаналізувати й оцінити дані, порівнюючи і протиставляючи погляди про те, як Альберта повинна ділитися ресурсами з іншими.

- підтримування культобміну з іншими провінціями?

2. Розвинути компетенції

1. Розвинути компетенції в аналізуванні й оцінюванні, вичислюючи вигоди і невигоди щодо поширення транспортних сполук Альберти з Канадою і зі світом.

   -- Які можуть бути наслідки поширення транспортних сполук Альберти з іншими частинами Канади і світу? Яке це має відношення щодо вартостей самодостатности і взаємозалежности? Які є вигоди або невигоди для пожильців Альберти?

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення позитивного самопоняття, рахуючи себе людиною спроможною доходити до висновків щодо важливих питань, на які натрапляють пожильці Альберти.

2. Розвинути наставлення поваги до поглядів інших канадців щодо розподілення ресурсів Альберти.

том? (Взяти до уваги повітряні і залізничні шляхи, радіомережу, телекомунікацію тощо.)

5. Який вклад внесли пожильці Альберти для Канади і для світу? Які види міжнародньої допомоги постачає Альберта?

6. Які користі має Альберта завдяки зв'язкам з іншими частинами Канади і світу? (Взяти до уваги економічні, політичні і культурні справи.)

7. Який вплив має „поменшування" модерного світу на пожильців Альберти?

5. Оформити синтезу даних, формулюючи узагальнення про взаємозалежність Альберти від інших провінцій і інших країн.

6. Вирішити питання, ототожнюючи і підтримуючи становище щодо розподілення ресурсів.

7. Застосувати рішення, обмірковуючи бажаність і можливість його здійснення. (Напр., Чи є такі можливості, щоб учні четвертої кляси могли мати своє слово в питанні щодо взаємозалежности/самодостатности?)

8. Оцінити рішення, спосіб і дію, вирішуючи з цілою клясою, чи закінчити дослідження, чи поширити його до споріднених питань і думок.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, пишучи декілька абзаців, щоб висловити і підтримати думку про зростання або зменшення взаємозалежности Альберти від інших провінцій.

2. Інтерпретувати думки і почуття інших, слідкуючи за їхнім виразом обличчя, жестами та рухами тіла.

3. Брати участь у груповій праці та вирішуванні питань, домовляючись з членами групи про призначення завдань.

4. Причинятись до „добра громади", виконуючи ролю представника, щоб представити погляди малої групи цілій клясі.

ТЕМА А: КАНАДА: ДОСЛІДЖЕННЯ І ЗАСЕЛЕННЯ

П'ЯТА КЛЯСА
КАНАДА — НАША КРАЇНА

У цій темі учні досліджують декотрі історичні події та питання відносно відкриття, дослідження і заселення Східньої і Західньої Канади. Звернути особливу увагу на взаємодію людей, коли вони почали ознайомлюватись з іншими культурами.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Змагання за владу/Співпраця задля взаємної користі
Як повинні були взаємодіяти дослідники, місіонери, торговці хутрами і поселенці в часах ранньої історії Канади?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.7, 2.3, 2.4 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Ототожнити вартості співпраці задля взаємної користі і змагання за владу в специфічних історичних випадках. -- Як проявлялися співпраця і змагання в наступних взаємодіяннях: • Французькі/англійські амбіції в Новому Світі? • Торгівля хутрами? • Конфедерація? • Ред-ріверська колонізація -- Які приклади конфлікту або співпраці можна навести з взаємодіянь між: • тубільцями і дослідниками? • торговцями хутрами і поселенцями? • місіонерами і торговцями хутрами? **2. Розвинути компетенції** 1. Розвинути компетенції в аналізуванні і оцінюванні, ототожнюючи приклади взаємодіяння між сучас-	**1. Узагальнення** Дослідження і заселення приносять із собою взаємокультурне знайомство, яке часто викликає змагання за владу й керування. **2. Поняття** 1. Дослідження 2. Заселення 3. Взаємокультурне знайомство 4. Змагання 5. Влада 6. Ідентичність **3. Питання для проведення розслідування** 1. Який був зв'язок між тубільцями перед прибуттям европейців? Які користі і невигідності, для кожної групи, виринали із зв'язків між племенами? 2. Чому европейці прибули до Канади? 3. На які проблеми натрапляли дослідники, торговці і поселенці на	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Зосередитися над питанням, порівнюючи особистий досвід про взаємовідносини між незнайомцями та важливість конкуренції, ототожнюючи конкуруючі вартості. 2. Зробити припущення (гіпотезу) про можливі зразки взаємодіяння в часах дослідження і раннього заселення Канади. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- інтерпретуючи історичні карти (мапи), на яких подані шляхи подорожі европейських дослідників, місцеположення ранніх англійських і французьких колоній у Північній Америці та міґраційні шляхи і поселення Льоялістів у давній Канаді. -- записуючи дати і події на часовій схемі, показуючи англо-французькі зв'язки під час ранньої колонізації і заселювання в Канаді. 4. Проаналізувати і оцінити дані, подаючи причини про відмінне становище індіян, поселенців та

ними групами канадців, які виявляють конкуруючі вартості.

-- Які конфлікти існують сьогодні, що виводяться від конкуруючих вартостей змагання за владу та співпраці задля взаємної користі?

2. Розвинути компетенції у робленні рішень, вибираючи альтернативні способи дії, щоб розв'язати поточний конфлікт.

3. Розвинути компетенції у моральному мисленні, випробовуючи рішення щодо його впливу на добробут даних груп.

-- Як можна розв'язати конфлікти? Чи подібні групи в минулому мали такі ж можливості для розв'язання конфліктів?

-- З двох конкуруючих поглядів, котрий видається тобі найкращим?

-- Чи твій вибір є справедливий для обох груп? Як таку альтернативу, яку ти вибрав (вибрала), відчують люди в обидвох групах у найближчому і дальшому майбутньому?

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення цінування, освідомлюючись, що, щоб утриматись при житті в Новому Світі, европейці, початково, були залежні від життєвого способу індіян, які ділилися своїми уміннями і знанням з новоприбулими поселенцями.

2. Розвинути наставлення об'єктивности, виявляючи уміння розглядати проблеми з більш чим однієї точки зору.

3. Розвинути наставлення симпатії до зусиль культурних і етнічних груп, у минулому й сьогодні, щоб зберегти свою ідентичність.

початку поселенчої доби і експансії на захід?

4. Які впливи мала кожна з цих груп на культуру і спосіб життя тубільців?

5. Як впливали географічні чинники, (напр., клімат, водні шляхи, рельєф краю) на шляхи дослідження і заселення?

6. Як позначилися на давній історії Канади конфлікти між конкуруючими культурними, етнічними і економічними інтересами?

7. До якої міри співпраця і справедливість були характерною рисою в давній історії Канади?

інших груп щодо права землевласности.

5. Оформити синтезу даних, узагальнюючи про впливи поселення на добробут різних груп.

6. Вирішити питання, судячи, як справедливо і як несправедливо поводилися між собою тубільці, дослідники, торговці хутрами і поселенці?

7. Застосувати рішення, укладаючи низку правил, які визначували б поведінку груп незнайомців, коли вони взаємодіють.

8. Оцінити рішення, випробовуючи його практичність і справедливість в обставинах, які стосуються до учнів.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, описуючи усно свої почуття про приклади конфлікту і співпраці в історії Канади.

2. Інтерпретувати усно висказані думки і почуття інших про історичні події, які відбувалися і з конфліктом, і зі співпрацею.

3. Брати участь у груповій праці та у груповому вирішуванні справ, відновлюючи, у формі інсценізації, історичні події, які виявляють культурне взаємодіяння.

4. Причинятись до „добра громади", виявляючи пошану до членів кляси з різного культетнічного походження.

ТЕМА Б: КАНАДА: ІНДУСТРІЯЛЬНИЙ РОЗВИТОК З РАЙОНУ В РАЙОН

П'ЯТА КЛЯСА
КАНАДА — НАША КРАЇНА

У цій темі учні досліджують питання про відносини між індустрійними і географічними районами Канади. У цій темі вони вивчають наступні райони: Кордільєри, Прерії, Близьку і Далеку Північ, Низину св. Лаврентія-Оттави і Великих Озер та Атлантійський район. Звернути пильну увагу на вплив головних форм індустрії на життя людей у цих районах.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Зберігання/Розвиток ресурсів
Як слід би використовувати природні багатства Канади, для найкращої користі пожильців кожного району?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 2.1, 2.3 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Визначити ті чинники, які впливають на районні напрями думок і переконання щодо зберігання і розвитку ресурсів. -- Які існують напрями думок і переконання щодо зберігання і розвитку ресурсів у таких районах: • Кордільєри? • Прерії? • Близька і Далека Північ? • Низина св. Лаврентія-Оттави і Великих Озер? • Атлантійський район? 2. Визначити значення поняття „максимальний прибуток" для пожильців даного району. -- Які чинники слід би взяти до уваги при обговоренні становища пожильців даного району щодо розвитку чи зберігання ресурсів? (Застановитися, наприклад, над економічними чинниками, над здоров'ям і безпекою, естетичними і культурними чинниками й іншими потребами.)	**1. Узагальнення** Індустрія, що розвивається в даному районі, це звичайно така, що користується місцевими ресурсами і причиняється до економічного добробуту народу. **2. Поняття** 1. Райони 2. Індустрія (промисел) 3. Розвиток ресурсів 4. Заняття (робота) 5. Вичерпання ресурсів 6. Зберігання 7. Життєвий рівень **3. Питання для проведення розслідування** 1. Котрі є головні географічні райони Канади? 2. Як розміщено населення по всій Канаді? Які є головні заселені осередки?	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Ототожнити питання і зосередитися над ним, обмінюючись думками про наявність і уживання ресурсів у різних районах Канади. 2. Скласти дослідні питання та підходи для дослідної праці малої групи. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- послуговуючись картами (мапами), для інтерпретування інформацій про фізичні райони, місцеположення ресурсів, заселення і транспортні шляхи Канади. -- читаючи й інтерпретуючи стовпчасті схеми, картиносхеми і нескладні табелі, щоб знайти інформації про індустрійну продукцію. -- записуючи інформації та роблячи помічення щодо місцеположення ресурсів і міст на контурній карті (мапі) Канади. 4. Проаналізувати і оцінити дані, порівнюючи і протиставлюючи

2. Розвинути компетенції

1. Розвинути компетенції в аналізуванні й оцінюванні, ототожнюючи погляди тих, що ставляться прихильно і тих, що ставляться неприхильно до розвитку ресурсів.

   -- Які арґументи вживаються для підтримки або опору розвитку ресурсів у даному районі? Які чинники, визначені в 1.1, є основними для арґументів?

2. Розвинути компетенції у робленні рішень, вибираючи альтернативне становище, що являється максимально корисним для пожильців даного району.

   -- Котре становище видається найкориснішим для пожильців даного району? Чому це так? Як ти окреслюєш користь?

3. Розвинути компетенції у моральному мисленні, виправдуючи свій вибір на основі того, як він причиняється до добробуту людей у даному районі і людей деінде.

   -- Як розвиток або зберігання ресурсів зробить людей щасливішими, здоровішими і більш задоволеними своїм життям?

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення толерантности до думок людей в інших районах Канади, які мають альтернативні погляди про зберігання та розвиток ресурсів.

2. Розвинути наставлення пошани до призбираних доказів для підтримки альтернативних поглядів.

3. Розвинути наставлення турботливости про майбутність природних багатств Канади.

3. Які природні багатства знаходяться в кожному районі?

4. Чим причиняються ці природні багатства до розвитку індустрії?

5. Які засоби транспорту служать у перевезенні природних багатств до місць перероблення і очистки?

6. Які види робочої сили пов'язані з розвитком індустрії?

7. Які наслідки має вичерпання ресурсів і ріст індустрії на людей у громадах та районах Канади?

точки зору щодо розвитку ресурсів у різних районах.

5. Оформити синтезу даних, формулюючи узагальнення про відносини між кількістю людей при праці і родом індустрії в даному районі.

6. Вирішити питання, оцінюючи альтернативні становища відносно користей щодо розвитку і зберігання ресурсів.

7. Застосувати рішення, підготовляючи футуристичну інсценізацію про один або більше районів.

8. Оцінити рішення в тому змислі, який наслідок мало б воно на людей в різних районах Канади і чи побажані такі наслідки.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, пишучи декілька абзаців, щоб описати ресурси і індустрію в районах Канади.

2. Інтерпретувати думки і почуття інших, слідкуючи за їхніми виразами обличчя, коли вони реаґують на різні сценарії про розвиток ресурсів у районах Канади.

3. Брати участь у рішеннях малих груп, щоб навчитися, як переконливо висловити свої погляди без монополізації рішення.

4. Причинятись до „добра громади", виявляючи підтримку групової мети в проєкті, який намагається піднести свідомість про унікальні риси даного району.

ТЕМА В: НАЙБЛИЖЧИЙ СУСІД КАНАДИ: СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ

П'ЯТА КЛЯСА
КАНАДА — НАША КРАЇНА

У темах 5А і 5Б учні вивчали проблеми і теми споріднені з історією і географією Канади. У темі 5В учні вивчають подібні теми і проблеми відносно Сполучених Штатів Америки. Нижченаведені історичні теми вибрано тому, що вони пов'язані з важливими подіями в історії Канади.

Слід сподіватися, що при поширенні знання географії Америки та будь-якої наведеної історичної теми, учні наберуть чутливости щодо подібностей між Сполученими Штатами та Канадою, а також краще відчують свою унікальну канадську ідентичність.

Географічна тема:

Перегляд географії Сполучених Штатів Америки.

Історичні теми:

Або : Американська революція і Льоялісти об'єднаної імперії
або : Війна 1812 року з різних точок зору
або : Громадська війна і Конфедерація Канади
або : Заселення Заходу в Сполучених Штатах Америки і в Канаді.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Унікальна ідентичність/Бути такими як інші

Чи канадці і американці повинні прагнути до подібних, чи до відмінних цілей?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.3, 1.4, 1.5, 1.7, 2.1, 2.2 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Описати події історії Північної Америки, які засвідчують відмінну ідентичність канадців і американців. -- Під час котрих специфічних історичних подій виявили канадці, що вони цінять те, що вони відмінні від американців? 2. Подати приклади поведінки, яка виявляє, що канадці й американці мають схожі вартості. -- Якими діяльностями втішаються канадці і американці, що виявляють, що їхні способи життя подібні? **2. Розвинути компетенції** 1. Розвинути компетенції в аналізу-	**1. Узагальнення** Канада й Америка мають багато спільних прикмет, а все ж таки є деякі основні різниці, що виникли з географії, історії та світогляду їхніх людей. **2. Поняття** 1. Ідентичність 2. Незалежність 3. Сполука 4. Взаємодіяння 5. Перспектива **3. Питання для проведення розслідування** 1. Послуговуючись фізичними, демо-	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Пояснити питання, обмінюючись думками про подібності і відмінності між канадцями і американцями. 2. Скласти дослідні питання, щоб дослідити ті ділянки, де подібності чи відмінності могли б існувати тепер і в минулому. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- описуючи географічне положення Сполучених Штатів відносно Канади й цілого світу. -- читаючи й інтерпретуючи звіти події в історії і Канади, і Сполучених Штатів. -- читаючи й інтерпретуючи карти (мапи) Сполучених Штатів, (напр., фізичні прикмети,

ванні й оцінюванні, ототожнюючи історичні і сучасні обставини, з приводу яких канадцям приходилось поважно призадуматись над тим, які стосунки вони бажають мати зі Сполученими Штатами Америки.

-- Які бувають обставини, в яких канадці мусять вирішувати чи затримати свою унікальну канадську ідентичність, чи бути такими як американці? Обміркувати події в щоденному житті, (як наприклад, стеження за телевізією, святкування святкових днів, відбування вакацій, хід на закупівлю), а також і історичні події.

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення об'єктивности, досліджуючи те, до якої міри особисті й родинні діяльності відображують унікально канадську перспективу, чи поєднання канадсько-американського способу життя.

графічними або економічними схемами, які є головні географічні райони Сполучених Штатів Америки?

2. Які великі подібності і відмінності існують між цими районами і районами Канади?

3. Які спільні й відмінні погляди та вчинки виявились у історичному епізоді, що включав і Канаду, і Сполучені Штати Америки?

4. Які існують тепер сполуки між Канадою і Сполученими Штатами? (Взяти до уваги економічні, політичні і культурні відносини.)

5. Які є найважливіші культурні відмінності між обома націями? (Напр., взяти до уваги національні святкові дні.)

місцеположення ресурсів і розміщення населення).

-- переводячи інтерв'ю у школі і в громаді, щоб установити, як канадці бажають бути самостійними, чи взаємозалежними від американських сусідів.

-- користаючись „Юнацьким атласом Альберти", щоб поробити висновки про наші відносини зі Сполученими Штатами.

4. Проаналізувати і оцінити дані, пояснюючи різні погляди про ідеальні канадсько-американські відносини.

5. Оформити синтезу даних, узагальнюючи про подібності і відмінності між канадцями й американцями.

6. Оцінити альтернативи і цілою клясою дійти до рішення про те, як канадці повинні, чи не повинні перевершити американський спосіб життя.

7. Обміркувати можливість примінення такого пляну, який допоможе людям у школі й громаді набути побажану національну чи культурну ідентичність.

8. Оцінити уживаний процес дослідження, обговорюючи нові поняття даної проблеми та практичне застосування набутого знання.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Проявити зрозуміння і симпатію щодо поглядів висловлених іншими в клясі чи в окремих малих групах.

2. Вибрати відповідний зразок роблення рішень щодо призначення завдань у малих групах, (напр., зацікавлення, джерела-ресурси).

		3. Член малої групи сприймає конструктивну критику і користає з неї. 4. Причинятися до „добра громади", виявляючи свої турботи про позитивну канадську ідентичність, включаючи побажані прикмети (якщо є такі) американського способу життя і звичаїв.

ТЕМА А: ЯК ЛЮДИ У ДАВНІШИХ ЧАСАХ ЗАСПОКОЮВАЛИ СВОЇ ПОТРЕБИ

ШОСТА КЛЯСА
ЗАСПОКОЄННЯ ЛЮДСЬКИХ ПОТРЕБ

У цій темі учні застановляються над основними людськими потребами і поділяють їх на такі групи: фізичні (матеріяльні, напр., харчі, притулок), психологічні, (напр., значення життя, розвиток особистих талантів) і суспільні, (напр., спілкування з іншими, суспільний лад). Різні потреби слід опісля дослідити, щоб пізнати, як з них виринали проблеми, і як їх розв'язували окремі одиниці й групи у добі давніх цивілізацій. Зміст вибирати зі стародавніх Середземноморських цивілізацій, (напр., грецька, римська, єгипетська) або з Доколюмбійської Америки, (напр., цивілізація майя, інків, ацтеків).

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Суспільна рівноправність/Особистий успіх
Як найкраще зорганізувати суспільство, щоб задовольнити основні потреби людей?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.7, 2.2 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Ототожнити суспільну різноправність і особистий успіх як дві важливі вартості людей, на основі яких вони можуть вирішувати питання щодо основних потреб. 2. Описати причини, чому члени суспільства воліють суспільну рівноправність і причини, чому вони воліють особистий успіх як засіб для заспокоєння своїх основних потреб. **2. Розвинути компетенції** 1. Розвинути компетенції в аналізуванні й оцінюванні, порівнюючи вартості суспільної структури з чіткою основою суспільного наверствування, з вартостями суспільної структури без чіткого суспільного наверствування. -- Які є „за" і „проти" щодо суспільної структури з чітким наверствуванням? Без чіткого наверствування? Як кожна з цих суспільних структур намагається дати людям змогу за-	**1. Узагальнення** Усі люди мають схожі фізичні (матеріяльні), суспільні і психологічні потреби. Спосіб заспокоєння таких потреб різнився на протязі часу і з країни до країни. **2. Поняття** 1. Основні потреби 2. Суспільна зміна 3. Структура суспільних верств 4. Рівноправність можливостей 5. Цивілізація **3. Питання для проведення розслідування** 1. Як історики і археологи допомагають нам вивчати стародавні цивілізації? Як уживаються рукотворні речі, скам'янілі залишки, ілюстровані дані, усні традиції і записи, щоб допомогти нам зрозуміти давнє минуле?	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Ототожнити питання і зосередитися над ним, парафразуючи різноманітність джерел (посібників) відносно заспокоювання людських потреб і ототожнення конкуруючих вартостей. 2. Скласти дослідні питання і підходи, окреслюючи способи для дослідження проблеми в одній або кількох стародавніх цивілізаціях. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- читаючи й інтерпретуючи решіткову систему географічної ширини-довготи на нескладній карті (мапі) світу або на глобусі (ґльобі), щоб знайти місця цивілізації (-ій), які вивчаються. -- записуючи головні події в цивілізації, про яку йде мова, на часосхемі, яку приготував учитель. Це вимагає праці над хронологією: до Христа (B.C.) і після Христа (A.D.).

спокоювати свої основні потреби?

2. Розвинути компетенції у робленні рішень, віддаючи перевагу заходам розв'язки питань щодо основних потреб.

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення самопонятя (самозрозуміння), рахуючи себе спроможним (спроможною) допомагати іншим у заспокоюванні їхніх основних потреб.

2. Розвинути наставлення толерантности до поглядів інших щодо суспільної стратифікації та побудови.

3. Розвинути симпатію до людей в минулому й тепер, які були неспроможними заспокоїти свої основні людські потреби.

2. Де розміщувалися декотрі стародавні цивілізації? Який був там край і клімат? Як люди використовували своє середовище для заспокоєння потреб харчів, одежі, притулку і транспортування?

3. Які є докази про стратифікацію суспільства у стародавніх цивілізаціях? На яких вартостях і переконаннях була побудована така система стратифікації?

4. Чим така система суспільної стратифікації допомагала людям заспокоювати свої основні потреби? Як робились рішення? Яку ролю сповняла більшість людей у процесі роблення рішень?

5. Які були важливі закони? На яких вартостях і переконаннях були побудовані ці закони?

6. Які були важливі релігійні вірування і звичаї? До якої міри релігійні вірування впливали на щоденне життя?

7. Які можливості мала окрема особа робити особисті рішення щодо заспокоєння потреб?

4. Проаналізувати і оцінити дані, розподіляючи їх на інформації з друкованих і недрукованих джерел про те, як заспокоювались різні потреби.

5. Оформити синтезу даних,

-- розвиваючи поняття про фізичні, психологічні і суспільні потреби, записуючи специфічні приклади кожного зокрема, і групуючи їх під окремими заголовками.

-- підсумовуючи інформації, укладаючи (індивідуальні) висновки досліджень (під час зайняття малої групи).

6. Розв'язати питання, подаючи і обороняючи узагальнення про зорганізування суспільства, щоб заспокоїти основні потреби.

7. Застосувати рішення, плянуючи, як можливо зорганізувати наше суспільство, щоб задовольнити особливу потребу.

8. Оцінити рішення і плян діяння, встановлюючи їхні можливі впливи на існуючу суспільну структуру та на поведінку людей.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, виявляючи думки про цивілізацію з допомогою гри чи виконанням ролі.

2. Інтерпретувати думки і почування свої і інших, парафразуючи звіт члена іншої групи, і просячи його/її сказати, чи парафраза точно передає думки у звіті.

3. Брати участь у груповій праці та у груповому робленні рішень,

-- причиняючись, як член малої групи, розподіляючи завдання,

призначуючи праці, та оцінюючи групове виконування обов'язків.

-- проводячи переговори з іншими, у малій групі, щоб осягнути одностайну згоду щодо питання.

4. Причинятись до „добра громади", поділяючись з друзями потрібними матеріялами, та спрямовуючи їх до джерел інформацій, за якими вони шукають.

ТЕМА Б: ЯК ЛЮДИ У СХІДНІХ СУСПІЛЬСТВАХ ЗАСПОКОЮЮТЬ СВОЇ ПОТРЕБИ СЬОГОДНІ

ШОСТА КЛЯСА
ЗАСПОКОЄННЯ ЛЮДСЬКИХ ПОТРЕБ

У цій темі зосереджується увагу над питаннями відносно заспокоєння фізичних, психологічних і суспільних потреб людей у Китаю чи Південно-східній Азії. Південно-східні азійські суспільства, які вивчається, можна вибрати з Маляйзії, Індонезії, Кореї, Таїлянду, Філіппінів або Гонконґу. Слід звернути увагу на подібність, а також і відмінності між проблемами, які люди у нашому суспільстві і в східніх суспільствах мусять розв'язати, щоб заспокоїти свої потреби.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Технологічний розвиток/Збереження традицій
Чи суспільства Сходу і Заходу повинні заспокоювати свої основні потреби однаковими способами?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.1, 1.3, 1.4, 1.5, 2.1 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Ототожнити конкуруючі вартості технологічного розвитку та утримування традицій в Китаю чи в суспільствах Певденно-східньої Азії сьогодні. -- Які виявляються вартості, коли люди у східніх суспільствах прагнуть модернізації? -- Які прикмети сільського і родинного життя підказують те, що багато китайців/південно-східніх азіятів цінують власне забезпечення в традиції. **2. Розвинути компетенції** 1. Розвинути компетенції в аналізуванні й оцінюванні, аналізуючи і протиставлячи Східні й Західні наставлення й вартості відносно технології й традиції. -- Які наставлення й вартості мають пожильці Заходу, що підтримують „матеріяльний добробут"? (Взяти до уваги, наприклад, формальну освіту, роз-	**1. Узагальнення** Суспільства, з сильно укоріненими звичаями і традиціями, бувають часто неподатливі щодо засвоєння альтернативних способів заспокоювання основних потреб. Це відноситься і до західніх, і до східніх суспільств. **2. Поняття** 1. Перспектива 2. Звичаї і традиції 3. Міжкультурний обмін 4. Недостача 5. Міжнародні аґентства **3. Питання для проведення розслідування** 1. Де розміщені Китай і південно-східні країни Азії? 2. Як фізичне середовище впливає на спосіб заспокоєння основних потреб людей у країні/країнах, які досліджуємо?	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Ототожнити питання і зосередитися над ним, кажучи декільком учням переповісти проблему своїми словами, після перечитання матеріялу відносно задоволення потреб у Південно-східній Азії чи в Китаю. 2. Скласти дослідні питання і підходи для набуття інформацій про вибране суспільство Східньої Азії. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- читаючи й інтерпретуючи карти (мапи), щоб знайти розміщення обговореної країни/обговорених країн у порівнянні з Альбертою. -- користуючись глобусом і 24-годинним годинником, для калькуляції дня й часу обговорюваних країн у порівнянні з Альбертою. -- користуючись мірилом (скалею) щоб визначити віддаль між

шуки за кращою технологією, поступ.)

-- Які наставлення і вартості мають селяни у Південно-східній Азії, що ніби підтримують віру у „забезпечення в традиції"? (Взяти до уваги, наприклад, почуття належности, обізнаність зі способами виконування діяльностей, успадкований авторитет, звичаї і обряди, згідність у громаді.)

-- Як ці два ряди наставлень і вартостей собі суперечать?

2. Розвинути компетенції аналізування й оцінювання, розглядаючи погляди інших осіб, з Китаю або Південно-східньої Азії, на наш світ.

3. Розвинути компетенції у робленні рішень, передбачаючи наслідки, якщо пожильці Сходу й Заходу засвоїли б собі декотрі прикмети другої сторони.

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення пошани до способів, якими нарід у східніх суспільствах заспокоює основні потреби.

2. Розвинути наставлення об'єктивности, перевіряючи свої власні думки про найкращий спосіб заспокоювання основних потреб.

3. Яке відношення мають традиції і звичаї у вибраних східніх суспільствах із способом заспокоєння основних людських потреб?

4. Які чинники викликали недавні проблеми безпритульних біженців у Південно-східній Азії?

5. На які труднощі натрапляють східні суспільства, у яких технологія Заходу могла б послужити частковою розв'язкою?

6. На які труднощі натрапляють західні суспільства, у яких східні суспільства могли б послужити частковою розв'язкою?

обговорюваними місцями і Альбертою.

-- користуючись умовними знаками карти (мапи), щоб визначити прикмети обговорюваних країн та віддаль між ними і Канадою.

-- порівнюючи площу обговорюваних країн з площею Альберти.

-- читаючи й інтерпретуючи схеми, стовпчасті схеми, картиносхеми і нескладні географічні таблиці, щоб знайти інформації про обговорювані країни.

-- переводячи інтерв'ю з досвідченими людьми про обговорювані країни, користуючись питаннями, які виготувала мала група учнів.

4. Проаналізувати і оцінити дані, пояснюючи порізнені точки зору людей у Канаді й у Східній Азії про способи заспокоювання основних потреб.

5. Оформити синтезу даних, формулюючи узагальнення про вплив культури на те, яким способом люди заспокоюють свої потреби, (наприклад, різниці щодо побажаних харчів).

6. Вирішити питання, знову зосереджуючись над тим, чи азійські і західні суспільства повинні користуватися однаковими способами заспокоювання своїх потреб. Обговорити і ясно визначити альтернативні розв'язки.

7. Застосувати рішення, складаючи плян підходу до питання пов'язаного із специфічними основними потребами, (напр., біженці), беручи до уваги становище людей Південно-східньої Азії.

8. Оцінити, під час дискусії з цілою клясою, вжитий спосіб дослідження. До корисних критерій можна включити такі питання: Чи спосіб навчання про Південно-східню Азію був добрий? Чи було досить джерел для дослідів? Чи було цікаво? Чи ми є більш чутливі до різноманітних способів заспокоювання людських потреб?

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, висловлюючи свій погляд, усно або писемно, уживаючи специфічні приклади про такі аспекти східніх суспільств, які канадці могли б засвоїти з користю.

2. Інтерпретувати думки і почування свої і інших, виявляючи зрозуміння дилем, на які натрапляють люди, змагаючись за своє існування і за людську гідність.

3. Брати участь у групових рішеннях, приймаючи і використовуючи з конструктивної критики щодо якоїсь думки чи процедури, якою поділяються члени групи.

4. Причинятись до „добра громади", виступаючи перед цілою клясою зі звітом, як представник малої групи.

ТЕМА В: ЗАСПОКОЄННЯ ПОТРЕБ З ДОПОМОГОЮ МІСЦЕВОГО, ПРОВІНЦІЙНОГО І ФЕДЕРАЛЬНОГО УРЯДУ

ШОСТА КЛЯСА
ЗАСПОКОЄННЯ ЛЮДСЬКИХ ПОТРЕБ

Ця тема зосереджується над тим, як люди творять уряди для заспокоєння своїх потреб. Учні досліджують питання відносно уряду в Канаді на місцевому, провінційному і федеральному рівнях. Простежити принаймні одну справу історичну та одну сучасну про те, як уряд таку справу полагоджував. Для такого дослідження радиться розглянути ролю уряду в прокладенні шляху Канадської тихоокеанської залізниці (історичний момент) і ролю уряду в прокладенні північного трубопроводу (сучасний момент).

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Спільна дія/Самовпевненість
Скільки відповідальности повинні уряди брати на себе, щоб заспокоїти потреби і бажання громадян?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.7, 1.8, 2.1, 2.4 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Визначити значення спільної дії і самовпевнености як два становища про обсяг відповідальности уряду щодо заспокоєння потреб і бажань громадян. -- Як далеко сягає відповідальність уряду в заспокоюванні потреб і бажань, якщо ми цінуємо спільну дію? Як далеко сягає відповідальність, якщо ми цінуємо самовпевненість? 2. Описати такі приклади, які виявляють, що спільна дія і самовпевненість мають значення в обслуговуванні громадян на місцевому, провінційному й федеральному рівнях. -- Які обслуговування, забезпечені урядом на місцевому, провінційному і федеральному рівнях, виявляють важливість спільної дії? Які обслуговування облишено пожильцям, щоб вони дбали самі про себе, чи про інших?	**1. Узагальнення** Уряд постає з усвідомлення, що для заспокоєння людських потреб спільна дія, часто, є успішніша, ніж дія одиниці. **2. Поняття** 1. Політика 2. Влада 3. Уряд 4. Вплив 5. Рівні уряду 6. Законопроєкт 7. Закон **3. Питання для проведення розслідування** 1. Що це таке „уряд"? Чому люди мають уряди? Яку особливу форму уряду маємо в Канаді? 2. Які потреби заспокоюють уряди? Які потреби облишено пожильцям,	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Ототожнити питання і зосередитися над ним, засобом дискусії малої групи про те, як далеко повинні уряди перебрати на себе відповідальність за заспокоєння специфічних людських потреб, наприклад, здоров'я, безпека. 2. Скласти дослідні питання і підходи, будуючи гіпотезу про наслідки, якщо б уряди перебрали на себе численні відповідальності за заспокоювання людських потреб. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- складаючи конспект з кількох головних точок відносно короткої статті про те, який вплив можуть мати громадяни на рішення уряду. -- переводячи опитування батьків або вибраних пожильців громади, користуючись питаннями і способами складеними малою групою, для придбання поглядів про те, які обслуговування повинен забезпечувати уряд.

2. Розвинути компетенції

1. Розвинути компетенції в аналізуванні й оцінюванні, ототожнюючи обставини з конкуруючими вартостями, у яких деякі члени суспільства думають, що уряди забагато роблять, а інші думають, що уряди роблять замало.

   -- Які можна знайти специфічні приклади, коли громадяни розходяться в думках про те, скільки потрібно допомоги від уряду? (Взяти до уваги, наприклад, медичне забезпечення, грошову сімейну допомогу, суспільну службу, забезпечення прав і свободи, захист споживачів.)

2. Розвинути компетенції у робленні рішень, передбачаючи наслідки зміни у мірі урядової допомоги щодо забезпечення обслуговувань для певних членів суспільства з різними потребами.

   -- Що могло б статися, якщо б уряди забезпечували кожного основним доходом (прибутком)? Що могло б статися, якщо б уряди зовсім не забезпечували бідних?

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення самовпевненості, будучи спроможним брати ефективну участь у політичних процесах.

2. Розвинути наставлення пошани до демократичного процесу як засобу вирішування конфлікту.

3. Розвинути наставлення терпеливости до неясности, стримуючись із своїм осудом доти, доки не розглянуться погляди інших.

щоб вони їх заспокоювали?

3. Як побудовані місцеві, провінційні і федеральні уряди?

4. Як вибираються уряди?

5. Як уряди вирішують справи?

6. Які можуть виявитися думки про участь уряду в сучасній справі, (напр., пропонований північний трубопровід), беручи за основу історичний прецедент, (напр., прокладання Канадської тихоокеанської залізниці)?

   -- порівнюючи ролю уряду в історичних і сучасних обставинах, наприклад, прокладення Канадської тихоокеанської залізниці і запропонований північний трубопровід.

4. Проаналізувати і оцінити дані,

   -- накреслюючи на схемах і діяграмах вислід переведеного опиту про відповідні рівні урядового обслуговування.

   -- роблячи висновки про те, чому різні люди мають відмінні політичні переконання.

5. Оформити синтезу даних, визначаючи співвідношення між такою справою як заходи уряду поступово скоротити дану програму та суспільними і економічними наслідками таких заходів, так позитивними (заощадження народного гроша), як і неґативними (зменшення допомоги для декотрих людей).

6. Вирішити питання парляментарною процедурою, (напр., установлюючи і дебатуючи законопроєкт).

7. Застосувати рішення, укладаючи плян поменшення або збільшення специфічних урядових обслуговувань пов'язаних з питанням людських потреб.

8. Оцінити рішення, користуючись демократичними критеріями, наприклад, свобода слова, право більшости.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, беручи участь у симуляції внесення і дебатування законопроєкту у Палаті Громад.

2. Інтерпретувати думки і почуття

власні й інших, проявляючи зрозуміння дилем, на які натрапляються політичні представники, намагаючись забезпечити відповідний рівень суспільного обслуговування.

3. Брати участь у груповій праці та у груповому робленні рішень, привчаючись висловлювати свою точку зору без монополізації дискусії.

4. Причинятись до „добра громади", ділячись з однокласниками джерелами (посібниками) і думками, які вони можуть використати для успішного закінчення завдання.

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІЯЛИ

1. Значення

1.1 Згідно з директивами провінційного уряду навчальні матеріяли -- це всі друковані, недруковані й електроннообчислювальні (комп'ютерні) матеріяли, що їх використовують учні й учителі для сприяння навчанню й учінню.

1.2 Приписані навчальні матеріяли, це матеріяли, що їх схвалив Міністер освіти з огляду на те, що вони придатні для здійснення більшости мет і настанов (або значних складників) предметів описаних у Програмах навчання.

1.3 Рекомендовані навчальні матеріяли, це матеріяли, що їх схвалило Міністерство освіти з огляду на те, що, значно сприяючи здійсненню однієї або кількох важливих мет предметів описаних у Програмах навчання, вони доповнюють приписані навчальні матеріяли.

1.4 Допоміжні навчальні матеріяли, це додаткові навчальні матеріяли, що їх визначили вчителі, шкільні ради або Міністерство освіти Альберти, і які, сприяючи й доповнюючи навчання й учіння, збагачують предмети описані в Програмах навчання.

2. Приписані навчальні матеріяли

Для кожної кляси приписано від трьох до десяти друкованих чи недрукованих англомовних посібників. Покищо нема приписаних матеріялів для навчання суспільних наук українською мовою. З огляду на брак таких матеріялів на книжковому ринку Відділ мовних програм при Міністерстві освіти приготовляє склади лекцій для вчителів із додатком учнівських матеріялів. Завданням цих складів лекцій буде допомогти вчителям викладати суспільні науки за методою запиту (inquiry method) й забезпечити наших учнів бодай

мінімальною кількістю навчальних матеріялів.

При плянуванні й проведенні викладання суспільних наук українською мовою вчителі можуть використати деякі приписані матеріяли англійською мовою, які можна придбати в School Book Branch. Зорові (візуальні) й зоровослухові (авдіовізуальні) посібники (картинки, діяфільми) найкраще надаються до користування в українських клясах. Варто теж уживати різні матеріяли видані окремими шкільними радами, особливо Едмонтонською публічною шкільною радою.

ЩО ПРИПИСАНЕ В АЛЬБЕРТСЬКІЙ ПРОГРАМІ СУСПІЛЬНИХ НАУК: ЗВЕДЕННЯ

1. Для кожної кляси приписано по три теми для вивчання.

2. Одне суспільне питання в кожній темі приписане для розслідування. Автори програми заохочують учителів модифікувати специфічні питання, дбаючи про те, щоб зберегти його намір і значення.

3. Для кожної теми приписано настанови щодо вартостей, знання й уміння.

4. Суспільне розслідування -- це гнучкий процес, який учителі можуть розширювати чи змінювати, щоб задовольнити потреби окремих учнів чи цілої кляси. Наявність навчальних матеріялів і основна тематика матеріялів (напр., з історії, географії, економії й т. д.) також впливатимуть на специфічний підхід до розслідування, у якому беруть участь і вчителі, і учні в суспільних науках.

5. Не приписано суспільної дії, але автори програми заохочують до дії там, де це можливо, і коли це побажано.

6. Обов'язкові складові частини творять 75% програми. Вони складаються з 18-и тем і настанов. Необов'язкові складові частини творять 25% програми.

7. Приписані навчальні матеріяли, це матеріяли вичислені в наступних документах:

   -- Alberta School Book Branch Catalogue

   -- Social Studies Learning Resources for Elementary Schools

   ЗАУВАЖЕННЯ: Приписані навчальні матеріяли, це ті матеріяли, які рахуються найбільш придатними для здійснення більшости настанов приписаних для специфічної теми. Ці матеріяли визначені як найкращі матеріяли, які можна набути сьогодні для впроваджування Програми навчання суспільних наук в Альберті 1981.

   Рекомендовані навчальні матеріяли також вичислені у вищезгаданих документах. Ці матеріяли доповнюють приписані навчальні матеріяли. Цими матеріялами

можна користуватися для здійснення декотрих приписаних настанов.

Вибір окремих навчальних матеріялів і спосіб користування ними залежатиме від органів шкільництва. Учителі можуть доповнювати всі навчальні матеріяли додатковими матеріялами вибраними шкільними радами. Параграф 12(2)b у Шкільному акті заявляє, що ці матеріяли мусять бути схвалені шкільною радою.

3. Рекомендовані навчальні матеріяли

До рекомендованих навчальних матеріялів входять друковані й недруковані матеріяли, що сприяють принаймні одній настанові суспільних наук, а також матеріяли, що доповнюють приписані матеріяли (напр., учительські довідники). Ці матеріяли також вичислені у вищезгаданих документах і їх також можна набути в Альбертському відділі шкільних підручників (Alberta School Book Branch).

МУЗИКА

(MUSIC) **Г**

НАМІРИ Й ФІЛОСОФІЧНІ ОСНОВИ ПРОГРАМИ Г-1

ПРИМІТКА Г-1

МЕТИ Й НАСТАНОВИ
- Загальні настанови Г-3
- Специфічні настанови Г-3

ЗМІСТ
- Перша кляса: Поняття Г-5
  - Уміння Г-7
- Друга кляса: Поняття Г-9
  - Уміння Г-11
- Третя кляса: Поняття Г-13
  - Уміння Г-15

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІЯЛИ Г-17

НАМІРИ Й ФІЛОСОФІЧНІ ОСНОВИ ПРОГРАМИ

Коли виправили програму музики в початковій школі (до 1977 року), не включили пояснення намірів і філософічних основ програми. При новій виправці програми (у майбутньому) до складу цього нарису ввійде таке пояснення.

ПРИМІТКА

Щоб доповнити програму „Музика (1-3 кл.)", Відділ мовних програм при Міністерстві освіти Альберти видав учительський посібник під назвою Музика в українських двомовних клясах 1-3. Учительський порадник.

Цей посібник пропонує вчителеві різні українські музичні твори, які він може використати для розвитку знань і вмінь з музики. Ці твори одночасно сприятимуть розвиткові української мови й зрозумінню української культури.

МЕТИ Й НАСТАНОВИ

ЗАГАЛЬНІ НАСТАНОВИ

Музика -- це міжнародня мова. Декотрі аспекти музики відрізняються у відмінних культурах, а інші залишаються однаковими. Загальні настанови програми музики в 1 - 3 клясах будуть такими:

-- Допомогти дітям обізнаватися з естетичними аспектами музики в нашій культурі й розвивати чуйність до них.

-- Дати дітям численні нагоди розкривати для себе світ музики й випробовувати музику в її різних видах.

-- Допомогти дітям виробляти свої власні творчі сили з допомогою музики.

-- Допомогти дітям набути музичні вміння й дати їм нагоди користатися ними.

СПЕЦИФІЧНІ НАСТАНОВИ

Перший, другий і третій рік навчання:

-- Обізнаватися з різноманітними видами музики через слухання, рух, спів і грання на інструментах.

-- Розвивати здатність легко й правильно співати в тоні великий і різноманітний репертуар пісень і почати навчатися читати ноти до цих пісень.

-- випробовувати різні інструменти, щоб виробити здатність чути й читати музику, щоб грати супровід до співу, і щоб самостійно творити музичні композиції.

-- Розвивати (плекати) творче самовираження й особистий відгук на музику через творчий рух і танець.

ЗМІСТ

ПЕРША КЛЯСА

ПОНЯТТЯ

А. РИТМ

1. Уся музика розвивається рівними долями. Темп музики може бути повільний або швидкий.
2. Долі можна групувати по дві або три (метр).
3. У музиці існують сильні й слабкі долі.
4. У музиці існують довгі та короткі звуки й беззвучні долі.
5. Музика розвивається звучними й беззвучними долями.
6. Довгі звуки, короткі звуки й беззвучні долі можна групувати в ритмічних моделях.

Б. МЕЛОДІЯ

1. Тони можуть бути високими або низькими.
2. Ряд звуків може бути висхідним (від низького до високого), низхідним (від високого до низького) або може повторюватися.
3. Мелодія -- це ряд висхідних чи низхідних звуків, що можуть розвиватися поступово чи стрибками або можуть лишатися на тому самому тоні.
4. Звуки можна зорганізувати в ритмічні моделі мелодії; їх можна повторювати.
5. На нотному письмі мелодія розвивається зліва направо.

В. ГАРМОНІЯ

1. Два або більше звуків можуть звучати одночасно.
2. Звуки різної висоти, що виконуються одночасно, називаються 'акорди'.
3. Акорди супроводжують (акомпаньюють) мелодію.

Г. ФОРМА

1. Суцільна частина мелодії називається фразою.
2. Фраза, це музичне речення.
3. Фраза має початок і кінець.
4. Фраза має остаточний кінець, який кінчається на опорних звуках ладу.
5. Фрази мають різні вигляди, які можуть розвиватися вгору чи вниз. Фраза може повторюватися.
6. Музику можна зорганізувати в частини -- подібні й відмінні. Частини можуть складатися з фраз.

Ґ. ЕКСПРЕСІЯ

(темп, динаміка, характер звука, настрій, кольорит)

1. Долі музичного твору можуть бути швидкими або повільними.
2. Музику можна виконувати тихо (piano) або голосно (forte).
3. Навколишні звуки мають різні кольорити.
4. Музичні інструменти мають різні кольорити (звук, тембр і висоту).
5. Людські голоси мають різні кольорити (естетичний звук і висоту).
6. Музика може бути частиною нашої праці чи розваги (настрій).
7. Музика відіграє важливу ролю в святах та порах року.
8. Музикою можна передавати почуття.

УМІННЯ

А. СЛУХАННЯ

1. Слухати звуки оточення -- у школі, удома, у природі (погода, тварини), техніка (авта, машини).
2. Пізнавати й порівнювати звуки -- високі - низькі, голосні - тихі, довгі - короткі, повільні - швидкі, висхідні - низхідні.
3. Слухати звуки голосу.
4. Слухати звуки інструментів.
5. Слухати музичні твори.

Б. РУХ

1. Рухатися до звуків у середовищі.
2. Передражнювати будь-яку тварину або машину.
3. Наслідувати долі музики плесканням, ходом, стрибком, бігцем чи галопом.
4. Відчувати долі, акцент та ритмічні моделі.
5. Рухами зображувати висоту звука, динаміку, тривалість, темп і напрям (високі - низькі, голосні - тихі, довгі - короткі, повільні - швидкі, угору - вниз).
6. Вивчити легкі українські й інші танки, пісні з рухами та ігри.

В. СПІВ

1. Точно повторювати звуки.
2. Пізнавати й наслідувати 'Curwen hand signals'.
3. Співати різного роду пісні з точною інтонацією.
4. Співати в групі або самостійно.

Г. ГРАННЯ НА ІНСТРУМЕНТАХ

1. Повторювати плескання ритмічних моделів.
2. Акомпаньювати спів плесканням і рухами.
3. Правильно грати на ритмічних інструментах (наслідувати долю, акцент або ритмічні моделі).
4. Вибирати підхожі до музики інструменти.
5. Творити легкі ритмічні моделі для інструментів.

6. Читати легкі ритмічні партитури.

Ґ. ЧИТАННЯ

1. Повторювати ритмічні моделі плесканням і співом.
2. Пізнавати ритмічні моделі на картках і читати зліва вправо.
3. Писати ритмічні моделі паличками.
4. Читати легкі партитури.
5. Читати з руки 'Curwen hand signals' соль - мі, соль - мі - ля, а також з нотного стану.
6. Писати мелодичні моделі на нотнім стані.

Д. ТВОРЕННЯ МУЗИКИ

1. Творити підхожі звукові ефекти до віршів і пісень.
2. Користуючись інструментами, створювати різні звуки, наприклад: високі - низькі, голосні - тихі, повільні - швидкі, короткі - довгі, висхідні - низхідні.
3. Розмовляти співаючи.
4. Творити нові співані ігри.
5. Складати слова до пісень.
6. Пояснювати пісні малюнками.
7. Драматизувати пісні.

ДРУГА КЛЯСА

ПОНЯТТЯ

А. РИТМ

Продовження розвитку понять 1 - 6.

7. Ритмічні моделі (ostinati) можуть акомпаньювати мелодію.
8. Ритмічні моделі можуть продовжуватися рівномірними долями музики.
9. Тривалість звуків і павз різниться.
10. Наголос позначає акцентовану долю.
11. Наголоси відзначають групування долей. (Перша доля такту має наголос.)
12. Інструменти або голоси можуть надавати наголоси.

Б. МЕЛОДІЯ

Продовження розвитку понять 1 - 5.

6. Музичне письмо (ноти) вказує напрям мелодії.
7. Мелодії можуть кінчатися на високій або низькій ноті.
8. Різні інструменти видають різну висоту й різні тембри.
9. Мелодія може бути тональна або атональна.

В. ГАРМОНІЯ

Продовження розвитку понять 1 - 3.

4. Існують мажорні й мінорні акорди.
5. Дві або більше мелодій можуть розвиватися одночасно.

Г. ФОРМА

Продовження розвитку понять 1 - 6.

7. Частина може повторюватися.
8. Ряд частин творить музичний твір.
9. Частини позначуються буквами (АБ, АБА, АБАБ).

10. У музичному творі може бути особливий вступ і визначений кінець (coda).

Ґ. ЕКСПРЕСІЯ

(темп, динаміка, характер звука, настрій, кольорит)

Продовження розвитку понять 1 - 8.

9. Музика може бути швидкою або помірною; ці темпи можуть мінятися раптово чи поступово.

10. Музику можна виконувати тихо (piano) або голосно (forte) ; перехід від одної динаміки до другої може бути раптовим (subito piano, subito forte) чи поступовим (< > crescendo, diminuendo).

11. Текст відіграє важливу ролю в розумінні пісні.

УМІННЯ

А. СЛУХАННЯ

Продовження розвитку вмінь 1 - 5.

6. Слухати, пояснювати й зображати напрям мелодії.
7. Пізнавати моделі в музиці.
8. Пізнавати фрази в музиці.
9. Розрізняти голоси й інструменти.
10. Слухати святочну й сезонну музику.
11. Слухати музику, яка зображає казку чи оповідання.

Б. РУХ

Продовження розвитку вмінь 1 - 6.

7. На основі даного вірша або пісні створити вільні ритмічні рухи. Рухатися під ритм 'ostinati'.
8. Рухатися вільно в межах форми музики (подібні фрази, відмінні фрази).
9. Збільшувати репертуар танців і ігор.

В. СПІВ

Продовження розвитку вмінь 1 - 4.

5. Продовжувати навчання сольфеджо й відповідних 'Curwen hand signals' або рухових знаків.
6. Точно повторити даний тон, наприклад, ксилофона, металофона й т. д.
7. Співати вміло, легко й правильно багато народніх, святочних, обрядових та сезонних пісень.
8. Мати нагоду дириґувати.

Г. ГРАННЯ НА ІНСТРУМЕНТАХ

Продовження розвитку вмінь 1 - 6.

7. Грати розмовні ігри й добирати відповідні тони на мелодичних інструментах.
8. Творити й грати ритмічні й мелодичні 'ostinati'.
9. Уживати пентатонний звукоряд як акомпаньямент до пентатонних пісень.

Ґ. ЧИТАННЯ

Продовження розвитку вмінь 1 - 6.

7. Писати ритмічні моделі з диктату.
8. Читати систему нотного означення зліва направо.
9. Пізнавати ноти половинні, четвертні й восьмі й розміри $\frac{2}{4}$ $\frac{3}{4}$.
10. Пізнавати нотний стан і ключ.
11. Пізнавати фрази.
12. Мати нагоду дириґувати.

Д. ТВОРЕННЯ МУЗИКИ

Продовження розвитку вмінь 1 - 7.

8. Творити ритмічні й мелодичні 'ostinati' до віршів і пісень.
9. Творити пентатонні супроводи до віршів і пісень.
10. Творити нові танці під різні музичні форми.
11. Пізнавати симетричні форми в малюнках та в архітектурі.

ТРЕТЯ КЛЯСА

ПОНЯТТЯ

А. РИТМ

Продовження розвитку понять 1 - 12.

13. Бувають довгі й короткі звуки й павзи. Нота чи павза може бути ціла, половинна, четвертна чи восьма.

14. Долі можна групувати по дві або три: часом оба метри можуть існувати в однім творі.

15. На початку твору пишуть розміри у вигляді $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$. У кожному такті, без огляду на розмір, є однакова кількість долей.

Б. МЕЛОДІЯ

Продовження розвитку понять 1 - 9.

10. Звукоряд (гама) -- це організація тонів різної висоти.

11. Мелодія розвивається кроками нот звукоряду або стрибками.

12. Інтервал октави твориться між першим і восьмим тоном гами.

В. ГАРМОНІЯ

Продовження розвитку понять 1 - 5.

6. Музика може розвиватися такими способами:

   а. самою мелодією,

   б. мелодією з акордами або

   в. двома одночасними мелодіями.

   Цей склад може мінятися в одному творі.

7. Чергування акордів поступово доводить до тоніки мажорного або мінорного ладу.

Г. ФОРМА

Продовження розвитку понять 1 - 10.

11. Музичні фрази надають певну організацію творові. Фрази можуть бути довгими або короткими.

12. Музичні фрази або частини можуть повторюватися або можуть частинно мінятися.

13. Повторення й контраст надають формальну єдність і різноманітність музичному творові.

Ґ. ЕКСПРЕСІЯ

(темп, динаміка, характер звука, настрій, кольорит)

Продовження розвитку понять 1 - 11.

12. Темп надає музиці настрій.

13. Динамічні зміни додають до ефекту музики.

14. Грання на різних музичних інструментах утворює різні кольорити.

УМІННЯ

А. СЛУХАННЯ

Продовження розвитку вмінь 1 - 11.

12. Пізнавати обрис мелодії.
13. Відкривати темп, кольорит і динаміку.
14. Пізнавати інструменти.
15. Пізнавати мажорні й мінорні акорди.
16. Слідкувати за акордами опорних звуків.
17. Пізнавати повторення й контраст.
18. Пізнавати форму (АБА).
19. Порівнювати музичні стилі.
20. Бути уважним слухачем у суспільстві.

Б. РУХ

Продовження розвитку вмінь 1 - 9.

10. Користуючись рухами, зображати вірші, пісні й казки чи оповідання.
11. Користуючись рухами, ілюструвати різні форми музики.
12. Брати участь у іграх і музичних представленнях.
13. Рухами творити й розробляти ритмічні моделі.

В. СПІВ

Продовження розвитку вмінь 1 - 8.

9. Продовжувати навчання сольфеджо й 'Curwen hand signals'.
10. Співати відповідні 'ostinati' під дану пісню.
11. Співати двоголосові канони.
12. Співати з доброю експресією й чистою дикцією.
13. Співати з різними супроводами.
14. Співати 'a capella'.

Г. ГРАННЯ НА ІНСТРУМЕНТАХ

Продовження розвитку вмінь 1 - 9.

10. Створювати звукові ефекти й акомпаньяменти, уживаючи ритмічні інструменти.

11. Уживаючи ксилофон, творити гами, мелодії й 'ostinati'.

12. Точно повторювати звуки, моделі 'ostinati', пентатонні мелодії й супроводи, уживаючи дзвони.

14. Створювати оригінальні пісні й партитури. (Ксилофони/металофони, дзвіночки (гльокеншпіль)). Уживання так званих інструментів 'orff'.

Ґ. ЧИТАННЯ

Продовження розвитку вмінь 1 - 12.

13. Пізнавати інші розміри.

14. Продовжувати навчання сольфеджо.

15. Читати ритм і мелодію друкованої музики.

16. Читати свою партію в партитурі.

17. Писати ритмічні й мелодичні моделі.

Д. ТВОРЕННЯ МУЗИКИ

Продовження розвитку вмінь 1 - 11.

12. Пізнавати стиль у музиці, у мистецтві та в архітектурі.

13. Пізнавати повторення й контраст у споріднених видах мистецтва.

14. Творити свої пісні та вчитися, як правильно писати ці пісні.

15. Грати свої пісні слухачам.

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІЯЛИ

1. Значення

1.1 Згідно з директивами провінційного уряду навчальні матеріяли -- це всі друковані, недруковані й електронно-обчислювальні (комп'ютерні) матеріяли, що їх використовують учні й учителі для сприяння навчанню й учінню.

1.2 Приписані навчальні матеріяли, це матеріяли, що їх схвалив Міністер освіти з огляду на те, що вони придатні для здійснення більшости мет і настанов (або значних складників) предметів описаних у Програмах навчання.

1.3 Рекомендовані навчальні матеріяли, це матеріяли, що їх схвалило Міністерство освіти з огляду на те, що, значно сприяючи здійсненню однієї або кількох важливих мет предметів описаних у Програмах навчання, вони доповнюють приписані навчальні матеріяли.

1.4 Допоміжні навчальні матеріяли, це додаткові навчальні матеріяли, що їх визначили вчителі, шкільні ради або Міністерство освіти Альберти, і які, сприяючи й доповнюючи навчання й учіння, збагачують предмети описані в Програмах навчання.

2. Приписані навчальні матеріяли

Для кожної кляси приписано по три англомовні посібники. Покищо нема приписаних матеріялів для навчання музики українською мовою.

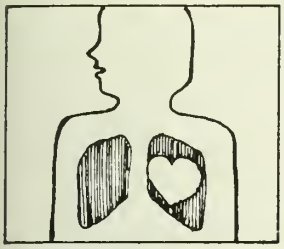

ЗДОРОВ'Я

Г

HEALTH

The Course Outline for instruction in Ukrainian, Health program is being adapted according to priority #3 recommended by the Curriculum Policies Board in 1979.

When completed, the Course Outline will be distributed to schools using Ukrainian to teach Health. The objectives, concepts and skills of the Ukrainian Program will remain the same as the regular program taught in Alberta schools.

Until the Course Outline is available the regular Program of Studies should be consulted.

ФІЗКУЛЬТУРА

Д

PHYSICAL EDUCATION

The Course Outline for instruction in Ukrainian, Physical Education program is being adapted according to priority #3 recommended by the Curriculum Policies Board in 1979.

When completed, the Course Outline will be distributed to schools using Ukrainian to teach Physical Education. The objectives, concepts and skills of the Ukrainian Program will remain the same as the regular program taught in Alberta schools.

Until the Course Outline is available the regular Program of Studies should be consulted.

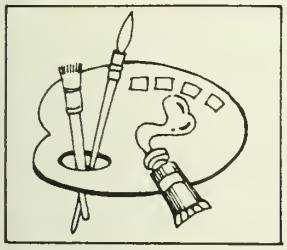

МИСТЕЦТВО

Е

ART

The Course Outline for instruction in Ukrainian, Art program is being adapted according to priority #2 recommended by the Curriculum Policies Board in 1979.

When completed, the Course Outline will be distributed to schools using Ukrainian to teach Art. The objectives, concepts and skills of the Ukrainian Program will remain the same as the regular program taught in Alberta schools.

Until the Course Outline is available the regular Program of Studies should be consulted.

ДОДАТОК

Є

THE SCHOOL ACT — SECTION 12 Є-1

THE SCHOOL ACT, 1970 — SECTION 150 Є-3

ALBERTA REGULATION 74/79
— INSTRUCTION IN A LANGUAGE OTHER THAN ENGLISH OR FRENCH REGULATIONS Є-3

THE SCHOOL ACT — SECTION 12

12. (1) In addition to his other powers specified in this Act the Minister may make regulations

(a) governing the use of English as a language of instruction,

(b) governing the use of French as a language of instruction,

(b1) governing the use of any language other than English or French as a language of instruction,

(c) respecting the inspection of pupils, teachers, schools, pupil programs and courses of study,

(c1) defining "resident pupil" for the purpose of section 64.1,

(d) respecting the inspection of schools for the purpose of ensuring that a proper educational program is carried on and that the Act, regulations, courses of study and pupil programs are complied with,

(e) governing
 (i) the examination of pupils,
 (ii) the remuneration of examiners and markers,
 (iii) the fees for taking examinations and in connection with re-reading examinations, remission and refund of fees,
 (iv) appeals from examinations, and
 (v) hourly fee rates for temporary staff,
 and granting certificates to school graduates,

(f) respecting the matters concerning which boards, trustees, teachers and other employees of boards must supply information, including the times and dates by which the matters must be reported on and information supplied,

(g) prescribing notices and forms whether or not specifically required by this Act,

(h) governing the insurance of a board, its teachers and other employees,

(i) respecting the winding up and dissolution of boards and districts or divisions including the procedure to be followed and the rules for paying assets and liabilities,

(j) governing the employment of superintendents employed by a board with respect to his qualifications and experience,

(k) respecting the payment of grants of money in lieu of transport,

(l) respecting maintenance grants to pupils,

(m) respecting the form, content, confidentiality, use, maintenance and disposition of student records, and

(n) respecting the manner in which and the persons to whom a board shall give notice of its intention to and the conditions under which it may
 (i) dispose of land, or
 (ii) dispose or discontinue use or accommodation of a school building or other improvement or part thereof used for the instruction or accommodation of pupils.

(2) The Minister may

(a) prescribe
 (i) courses of study or pupil programs or both, and
 (ii) instructional materials,
 and

(b) approve any course of study or pupil program submitted to him by a board, but instruction in the course of study or pupil program shall not commence without the prior approval of the Minister in writing,

and *The Regulations Act* does not apply to anything done by the Minister or a board under this subsection.

[R.S.A. 1970, c. 329, s. 12; 1971, c. 100, s. 4; 1973, c. 53, s. 2; 1974, c. 57, s. 4; 1975(2), c. 78, s. 2; 1978, c. 12, s. 2(2)]

THE SCHOOL ACT, 1970 — SECTION 150

150 (1)(b) A board may authorize that any other language be used as a language of instruction in addition to the English language, in all or any of its schools.

150 (2) A board authorizing the use of French or any other language as a language of instruction shall comply with the regulations of the Minister.

ALBERTA REGULATION 74/79

— INSTRUCTION IN A LANGUAGE OTHER THAN ENGLISH OR FRENCH REGULATIONS

1. (1) A board shall not commence a program that offers instruction in any language other than English or French in a school unless it

   (a) passes and delivers to the Minister a resolution authorizing the use of any language other than English or French as a language of instruction, and

   (b) makes provision satisfactory to the Minister for the use of English as the language of instruction for all pupils who would normally attend the school and whose parents desire such instruction.

   (2) The courses of study and instructional materials for the program shall be those prescribed or approved by the Minister pursuant to section 12(2) of *The School Act*.

2. (1) A board shall ensure that English is used as the language of instruction for not less than 50% per day for each pupil.

DATE DUE SLIP

F255

LB 1564 C2 A34 U3 1981 GR-1-6
PROHRAMA NAVCHANNIA DLIA
POCHATKOVYKH SHKIL Z UKRAINS KOIU
MOVOIU NAVCHANNIA VIDPOVIDNO DO
39897083 CURR HIST

000022193544

LB 1564 C2 A34 U3 1981 gr.1-6
Prohrama navchannîa dlîa
pochatkovykh shkil z
ukraïns'koîû movoîû
39897083 CURR HIST

CURRICULUM GUIDE

For Reference

NOT TO BE TAKEN FROM THIS ROOM